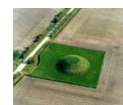

Actualisering erfgoedkaart gemeente Waalwijk

Toelichting op de cultuurhistorische themakaart

Rapportnummer: V795B

Projectnummer: V10-1713

ISSN: 1573 - 9406

Status en versie: Concept 1.0

In opdracht van: Gemeente Waalwijk

Samenstelling: B.A. Brugman, M. Simons

Tekstredactie: ###

Plaats en Datum: Amersfoort, 1 Oktober 2010

Gecontroleerd door	drs. W.A.M. Hessing	d.d. 1 oktober 2010
Geaccordeerd door	gem. Waalwijk, drs. S. de Kock	d.d. ##

Niets uit dit werk mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vestigia BV

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
1 Inleiding.....	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Opbouw van de toelichting	5
1.3 Dankwoord.....	5
2 Context.....	7
2.1 Provinciale waardenkaart	7
2.2 Gemeentelijke waardenkaart.....	7
2.3 Cultuurhistorische themakaart.....	8
2.3.1 Relatie met de archeologie.....	9
2.4 Bronnen.....	9
3 Werkwijze cultuurhistorische themakaart	11
3.1 De historisch-geografische structuur.....	11
3.2 De (steden)bouwkundige structuur.....	12
4 Cultuurhistorische themakaarten	15
4.1 Historische ontwikkeling.....	15
4.2 De historisch-geografische structuur.....	16
4.2.1 Grondvorm	17
4.2.2 Dijk- en afwateringsstructuur	17
4.2.3 Infrastructuur	18
4.2.4 Verkavelingspatroon.....	19
4.2.5 Defensie.....	20
4.2.6 Nederzettingenstructuur	22
4.3 De bouwkundige structuur.....	23
4.3.1 Baardwijk.....	23
4.3.2 Besoyen	24
4.3.3 Capelle	24
4.3.4 Sprang-Capelle	25
4.3.5 Vrijhoeve Capelle	25
4.3.6 Waspik.....	26
4.3.7 Waalwijk.....	26
5 Archeologische verwachting naar aanleiding van de cultuurhistorie	31

5.1	Kastelen, klooster, molens en linten.....	31
5.1.1	Kasteel Boschhuizen.....	31
5.1.2	Kasteel Besoyen	31
5.1.3	Kasteel Gansoyen	33
5.1.4	Kasteel Zuidewijn	33
5.1.5	Klooster Nazareth.....	34
5.1.6	Molens.....	34
5.1.7	Historische linten	35
6	Vervolg: Waarderingskaart (CH)	37
7	Toelichting op de kaartbijlagen.....	39
7.1	Kaart 1 Cultuurhistorische themakaart buitengebied.....	39
7.2	Kaart 2 detailkaart cultuurhistorische bebouwing kern Capelle.....	39
7.3	Kaart 3 detailkaart cultuurhistorische bebouwing kern Vrijhoeve Capelle en Sprang-Capelle.....	40
7.4	Kaart 4 detailkaart cultuurhistorische bebouwing kern Waalwijk.....	40
7.5	Kaart 5 detailkaart cultuurhistorische bebouwing kern Waspik.....	40
	Geraadpleegde bronnen.....	43
	Bijlagen.....	45

Samenvatting

Volgt

I Inleiding

1.1 Aanleiding

Voor u ligt de toelichting op de cultuurhistorische themakaart voor het grondgebied van de gemeente Waalwijk. Met het voorliggende document en de bijbehorende kaarten beoogt de gemeente een stap te zetten in de richting van het ontwikkelen van een gemeentelijk cultuurhistorisch beleid. De gemeente Waalwijk heeft aan Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* de opdracht gegeven de bestaande cultuurhistorische waardenkaart van de gemeente Waalwijk te actualiseren.

1.2 Opbouw van de toelichting

Eerst zal de context van deze themakaart worden toegelicht, gevolgd door de werkwijze in hoofdstuk 3. In hoofdstuk 4 vindt de uitwerking plaats, waarbij de verschillende thema's aan bod komen op basis van de historisch-geografische en historisch bouwkundige structuur. In hoofdstuk 5 worden de elementen beschreven die invloed hebben op de archeologische verwachting (zie rapport V795A). Vervolgens wordt een voorstel gedaan voor het vervolg en in het laatste hoofdstuk worden de verschillende kaarten kort toegelicht.

1.3 Dankwoord

Volgt

2 Context

2.1 Provinciale waardenkaart

Volgens de door de provincie Noord-Brabant geformuleerde *Beleidsregel Stimulering Gemeentelijke Archeologie- c.q. Erfgoedkaarten 2009-2011*, is de cultuurhistorische waardenkaart, een kaart waarop de in de gemeente aanwezige cultuurhistorische waarden met betrekking tot het (steden)bouwkundig erfgoed, het historisch-geografisch erfgoed en de historische groenwaarden zijn vastgelegd. Volgens deze beleidsregel moet de cultuurhistorie op twee niveaus worden geïnventariseerd; bovenlokaal en lokaal.

De provinciale Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW Noord-Brabant), is in 2006 vastgesteld. De kaart is in 2010 herzien, maar moet op het moment van schrijven nog worden vastgesteld.¹ Op deze nieuwe (ontwerp) CHW (2010) heeft de provincie het 'provinciaal belang' aangeduid. Dit belang bestaat uit 21 cultuurhistorische en 16 archeologische landschappen. Binnen de 21 cultuurhistorische landschappen zijn verschillende cultuurhistorische vlakken geselecteerd en begrensd. Van alle landschappen en vlakken zijn beknopte beschrijvingen gemaakt. De huidige CHW (2006) is de basis voor de nieuwe landschappen en vlakken geweest. Binnen de gemeente Waalwijk liggen (delen van) twee cultuurhistorische landschappen uit de ontwerp CHW (2010). Een groot deel van de gemeente Waalwijk valt onder het cultuurhistorisch landschap 'Langstraat' en een klein deel onder het cultuurhistorisch landschap 'Beerse en Baardwijkse Overlaat'.

2.2 Gemeentelijke waardenkaart

In de periode 2001-2005 is door MSP en de monumentencommissie in 6 fasen een cultuurhistorische waardenkaart voor de gemeente Waalwijk opgesteld:

- Fase 1: centrum Waalwijk (Monumentencommissie, 2001)
- Fase 2: binnenpolder van Capelle, glas-natgebied (MSP, 2001)
- Fase 3: industriegebied Berkhaag te Sprang-capelle (MSP, 2001)
- Fase 4: buitengebied, in vier deelgebieden (MSP, 2003)
- Fase 5: gebied rond de Mariakerk te Waalwijk (MSP, 2003)
- Fase 6: de bebouwde kommen (MSP, 2005)

Deze waardenkaart geeft de cultuurhistorische waarde van de bebouwing en de landschappen weer. De bebouwing (historisch bouwkundige structuur) wordt in drie categorieën ingedeeld: 1) beeldbepalend², 2) indifferent en 3) beeldverstorend, en de cultuurhistorische waarde van de landschappen (historisch-stedenbouwkundige/landschappelijke structuur) in de volgende drie categorieën: 1) zeer kenmerkend, zeer zeldzaam en zeer gaaf 2) kenmerkend, zeldzaam en gaaf 3) niet kenmerkend, niet zeldzaam en niet gaaf.³

¹ Naar verwachting zal de nieuwe CHW per januari 2011 in werking treden (www.brabant.nl).

² Onder het begrip beeldbepalend vallen de aangewezen rijks- en gemeentelijk monumenten en panden of objecten die een belangrijk onderdeel vormen van de fysieke en ruimtelijke structuur qua ligging, verschijningsvorm en (bouw) massa (MSP 2001).

³ Alleen fase 1 (centrum Waalwijk) wijkt hiervan af.

Naast deze twee hoofd categorieën zijn ook archeologisch waardevolle gebieden (gebaseerd op de IKAW) aangegeven en historische lineaire boom structuren (ontleend aan de Bomennota).⁴

De bovengenoemde kaarten zijn alleen beschikbaar in pdf-formaat en bestaan uit zeer veel losse kaarten. De gemeente Waalwijk heeft Vestigia gevraagd, deze kaarten digitaal te ontsluiten. Na een eerste pilot studie, bleek de waardenkaart geen transparante onderbouwing te hebben.

Transparantie staat voor zichtbaarheid, openheid en toegankelijkheid.

De *toegankelijkheid* van de Cultuurhistorische waardenkaart Waalwijk is in de huidige vorm niet optimaal. Ten eerste omdat de kaarten alleen in pdf-formaat beschikbaar zijn. Ten tweede ontbreekt een gemeente breed overzicht. Omdat de waardenkaart in 6 fasen, 6 deelgebieden, is opgedeeld en iedere fase uit meerdere kaartbladen bestaat ontbreekt een overzicht van de cultuurhistorische waarden voor de hele gemeente. Op de losse kaartenbladen ontbreekt meestal de schaal, de coördinaten en de noordpijl, hierdoor is het afgebeelde gebied niet goed te plaatsten binnen de gemeente. Daarnaast ontbreekt soms een legenda, of is deze onduidelijk.

De *openheid* van de Cultuurhistorische waardenkaart Waalwijk is in de huidige vorm ook niet optimaal. Er is geen duidelijke onderbouwing aanwezig voor de toegekende waarden. Wel worden in de begeleidende teksten in de diverse rapporten, kort de cultuurhistorische waarden genoemd en is een bronvermelding aanwezig. Maar het is niet te achterhalen waarom een specifiek pand of vlak een bepaalde waarde toegekend heeft gekregen, er ontbreekt een beoordelingskader.

Tenslotte is de *zichtbaarheid* van de Cultuurhistorische waardenkaart Waalwijk is in de huidige vorm niet optimaal. Dit heeft grotendeels te maken met de toegankelijkheid; door een slechte toegankelijkheid is de waardenkaart ook niet goed zichtbaar. Dit zal leiden tot een minder succesvol product.

Vanwege het ontbreken van een transparante onderbouwing heeft Vestigia, in overleg met de gemeente, gekozen voor een iets gewijzigde aanpak ten opzichte van de bestaande waardenkaarten. Waarbij de bestaande waardenkaarten als uitgangspunt zullen dienen. De werkwijze wordt in *hoofdstuk 3* uitgelegd.

2.3 Cultuurhistorische themakaart

De basis voor een cultuurhistorische waardenkaart is een cultuurhistorische inventarisatiekaart. Er is voor gekozen in deze fase een cultuurhistorische inventarisatiekaart op te stellen, onder andere gebaseerd op de bestaande waardenkaarten. Deze inventarisatiekaart kan in een later stadium vertaald worden naar een cultuurhistorische waardenkaart op basis van een beoordelingskader (zie *hoofdstuk 6*). De cultuurhistorische inventarisatiekaart van de gemeente Waalwijk zal in de vorm van een cultuurhistorische themakaart verschijnen, waarin een aantal cultuurhistorische thema's zijn benoemd (zie verder *hoofdstuk 4*). Het doel van de cultuurhistorische themakaart is om een transparante kaart te maken, die dient als een kapstok voor de inventarisatie van de cultuurhistorie van de gemeente Waalwijk en die te allen tijde kan worden uitgebreid en aangevuld. De inventarisatie is niet volledig en uitputtend voor alle bovengrondse cultuurhistorie in de gemeente.

⁴ In de Bomennota (vastgesteld 1999) is beleid geformuleerd voor de bestaande en toekomstige bomenstructuur van de kernen in Waalwijk. De Bomennota behandelt bomen op gemeentelijk terrein en geeft naast monumentale en cultuurhistorische bomen, de boomstructuren aan die behouden en mogelijk ontwikkeld dienen te worden. Op basis van de Bomennota zijn boomstructuren aangewezen die beschermd moeten worden. Deze bescherming is geregeld via het kapvergunningstelsel (gemeente Waalwijk).

2.3.1 Relatie met de archeologie

Bij een cultuurhistorische inventarisatie gaat het om de nog aanwezige bovengrondse cultuurhistorie. Een uitzondering is gemaakt voor de elementen die van belang kunnen zijn voor de archeologische verwachting in het gebied. Hiervoor zijn ook de verdwenen elementen geïnventariseerd. Cultuurhistorische elementen en structuren, al dan niet (deels) verdwenen die van invloed zijn op de archeologische verwachting, zijn meegenomen in de archeologische verwachtingkaart (zie *rapport V795A*). Deze staan vooral ten dienste van de aanscherping en uitleg van de archeologische verwachting voor de perioden van de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Het verwachtingsbeeld voor de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd richt zich met name op de dorpskernen en de historisch bekende molens, kloosters en kastelen.

2.4 Bronnen

De cultuurhistorische themakaart is gebaseerd op gepubliceerde gegevens, aan de hand van de volgende informatiebronnen, waarbij de bestaande waardenkaart als uitgangspunt diende:

- Cultuurhistorische Waardenkaart Waalwijk (MSP en Monumentencommissie)
- literatuur;⁵
- historische kaarten, met name de Historische topografische Atlas van 1836-1843, de kadastrale kaarten (1811-32, via www.watwaswaar.nl) en bonnekaarten;
- *CultGIS*: binnen het project Meetnet Landschap ontwikkeld om veranderingen van kenmerkende cultuurhistorische patronen en bijbehorende elementen in het landschap te kunnen signaleren. Het basisbestand bestaat uit de cultuurhistorische patronen en elementen van bovenregionale betekenis, met informatieve velden over specifieke thema's, functie en ouderdom. Het bestand is digitaal ontsloten via KiCH;
- de gemeentelijke monumentenlijst en beeldbepalende panden;
- de Rijksmonumentenlijst;
- CHW Brabant (website provincie Noord-Brabant, www.brabant.nl).
- De historisch geografische studie van De Bont '...Al het merkwaardige in bonte afwisseling...', een historische geografie van Midden- en Oost Brabant, Waalre, in: *Bijdragen tot de studie van het Brabantse Heem deel 36*, Waalre 1993.

⁵ Voor alle geraadpleegde bronnen zie de literatuurlijst achterin dit rapport.

3 Werkwijze cultuurhistorische themakaart

Het beeld van de aanwezige cultuurhistorie in de gemeente Waalwijk wordt bepaald door de geconstrueerde kapstok, waaronder de cultuurhistorie kan worden 'gehangen'. Dit betekent dat de geïnventariseerde bovengrondse cultuurhistorie niet volledig en uitputtend is. Op het moment is de cultuurhistorische themakaart gevuld met de zogenaamde cultuurhistorische hoofdstructuur van de gemeente. Deze structuur geeft de cultuurhistorische identiteit van de gemeente weer. Door de kapstok methode, een logische indeling, kan de inventarisatie te allen tijde worden uitgebreid en aangevuld.

De driedeling in de cultuurhistorie die de provincie Noord-Brabant hanteert, (steden)bouwkundig erfgoed, historisch-geografisch erfgoed en historische groenwaarden (deze onderverdeling komt zowel terug in de eerder genoemde beleidsregel als in de CHW van Noord-Brabant), zal op de volgende manier worden toegepast in de cultuurhistorische themakaart. Eerst wordt de historisch-geografische structuur van de gemeente bepaald, deze wordt aangevuld met de (steden)bouwkundige structuur. Deze twee categorieën vormen de basis voor de cultuurhistorische themakaart. De historische groenwaarden worden in eerste instantie overgenomen van de CHW Noord-Brabant, deze bestaan uit monumentale bomen en historische groenvlakken. Mocht er later behoefte zijn de historische groenwaarden verder in te vullen met gegevens uit bijvoorbeeld de Bomennota, is dit door de kapstok methode altijd mogelijk.

Voor archeologische waarden en verwachtingen wordt verwezen naar deel A van dit rapport.

3.1 De historisch-geografische structuur

De historisch-geografische structuur van de gemeente Waalwijk wordt bepaald door de grondvorm waarop de ontginning wordt toegepast. De grondvorm wordt bepaald door de natuurlijke situatie, het gaat daar bij om de ligging, de grootte en de uitwendige vorm, bepaald door de natuurlijke factoren wind, water en bodem. De inrichting van het landschap ligt als een raster over deze natuurlijke grondvorm en wordt bepaald door de ontginning van het gebied. De bepalende inrichtingselementen van Waalwijk zijn onderverdeeld in een aantal thema's:

- Grondvorm
- Ontginningsraster
 - o Dijk- en afwateringsstructuur
 - o Infrastructuur
 - o Verkavelingspatroon
 - o Nederzettingenstructuur
 - o Defensie

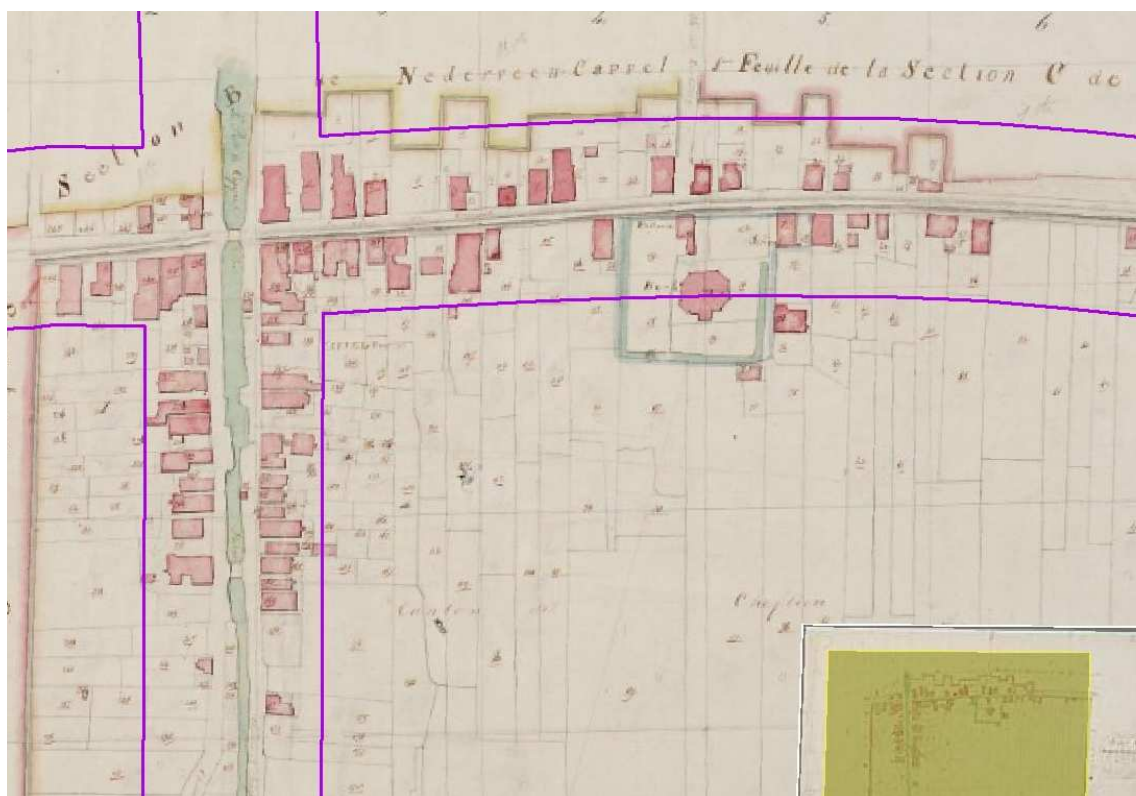
Deze thema's kunnen, net als de individuele elementen en structuren, in een later stadium worden uitgebreid met bijvoorbeeld het thema nijverheid (leerlooierijen en bierbrouwerijen).

Door het opstellen van de themakaart kan later een directe koppeling tussen de inventarisatie en de latere waardering (op basis van een beoordelingskader) worden gelegd. Dit in tegenstelling tot de bestaande waardenkaart.

3.2 De (steden)bouwkundige structuur

Voor de kernen is vooral gekeken naar de historisch bouwkundige structuur en is de zogenaamde 'wijkbenadering' toegepast. De wijkbenadering verschilt met de bestaande waardenkaarten, waar per individueel pand een waarde is toegekend (zie fases I en 6). Deze bestaande waardenkaarten gelden als hoofdbron voor de (steden)bouwkundige structuur van de nieuwe kaarten.

Op de kaarten 2-5 is de cultuurhistorische bebouwing van de kernen (Capelle, Vrijhoeve Capelle, Sprang-Capelle, Waalwijk en Waspik) afgebeeld. Hierop zijn in eerste instantie de stedenbouwkundige structuren weergegeven. Het gaat daarbij om de oudste lintbebouwing en de aansluitende jongere secundaire linten. Voor de begrenzing van de linten is een buffer van 50 meter vanaf de ontginningsas, aangehouden. Bij deze methode vallen de meeste vroeg 19^e eeuwse panden binnen de buffer, zie *figuur 1*. Aanpassingen zijn gemaakt, indien belangrijke objecten buiten de bufferzone vallen, zoals bij de kerk van Capelle, hier is het lint uitgebreid. Voor Waalwijk is een uitzondering gemaakt, hier is de Loint als achtergrens aangehouden, de Loint is door Oranjewoud in kaart gebracht.⁶

Figuur 1: illustratie 50 meter buffer rondom ontginningsas, voorbeeld Capelle (kadastrale kaart 1811-32).

Door het historische lint aan te geven, is een koppeling gemaakt met de historische stedenbouwkundige structuur. Dit betekent niet dat er een causaal verband is met de huidige bouwkundige structuur. De individuele waardestelling in de oude waardenkaart is binnen de historische linten gevarieerd (van beeldbepalend, indifferent tot beeldverstrend), maar overwegend beeldbepalend. Een uitzondering hierop is Waspik-Boven, daar is het historische lint voornamelijk indifferent. Van de overige bebouwing (na 1950) is de waardestelling van bestaande waardenkaarten overgenomen (indifferent of beeldbepalend). Verder zijn haven- en industriegebieden als aparte categorie opgenomen (verstoord).

⁶ Oranjewoud

Hieraan toegevoegd is bepaalde kenmerkende bebouwing, gebaseerd op dit bureauonderzoek (zie *hoofdstuk 4*).

Tenslotte zijn de rijks- en gemeentelijk monumenten en de beeldbepalend panden en straatwanden op de kaart weergegeven.

Hieronder staan de voor- en nadelen op een rijtje van de nieuwe wijkbenadering versus de oude individuele panden benadering.

Voordeel wijkbenadering:

- aanpassingen aan of sloop van een pand (waardevermindering) heeft niet direct gevolgen voor de waardering van de wijk (geen aanpassingen kaart nodig, en toch up-to-date).
- gemeente heeft duidelijk overzicht van cultuurhistorisch waardevolle delen, het is makkelijker beleid maken op hele wijken dan op afzonderlijke panden
- een rijks- of gemeente monument kan komen te liggen in een wijk met een lage waarde, hierdoor wordt het meteen duidelijk dat het monument 'geïsoleerd' staat.

Nadeel wijkbenadering:

- een wijk kan middelhoog of hoog gewaardeerd worden, maar toch beeldverstorende panden bevatten, dus gemeente heeft niet altijd zicht op hoe het pand zich cultuurhistorisch verhoudt tot de wijk

4 Cultuurhistorische themakaarten

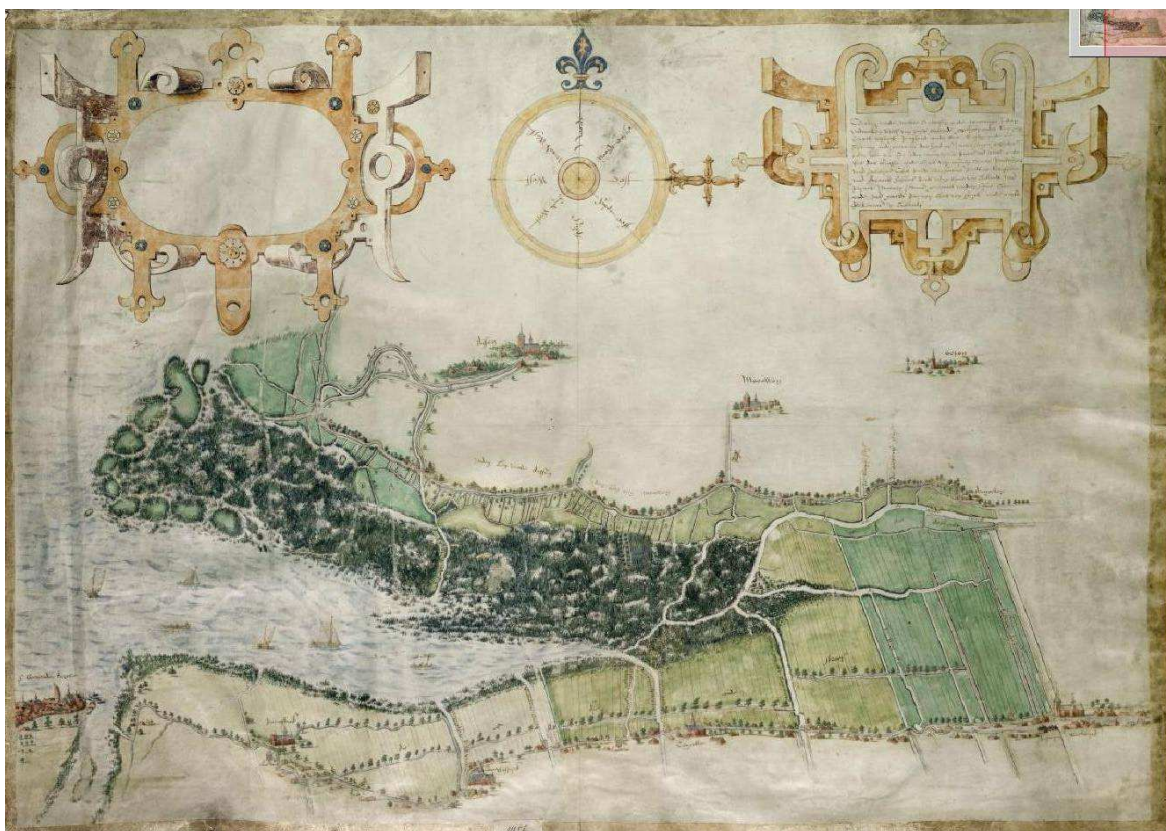
De cultuurhistorische (hoofd)structuur van de gemeente Waalwijk wordt bepaald door het landschap en de bebouwingstructuren. Deze wordt in de gemeente Waalwijk gevormd door de ontginning van het gebied, die in de loop der tijd in noord-zuid richting is verplaatst. In eerste instantie wordt de structuur bepaald door de ondergrond (bodem), ook wel grondvorm genoemd. Deze grondvorm bepaald uiteindelijk de mogelijkheden voor het gebruik (ontginning).

4.1 Historische ontwikkeling

De streek de Langstraat ontleend zijn naam aan de voormalige Langstraatschedijk, de huidige Winterdijk (deels 'Waspikse Dijk' en 'Vaartje'). Deze dijk vormt de hoofdstructuur van het gebied. De dijk werd aangelegd na de st. Elizabethsvloed van 1421. Langs de dijk vestigden zich boeren die het land ontgonnen in lange stroken die loodrecht op de dijk stonden, het zogenaamde slagenlandschap. Een groot deel van de dijk is bebouwd en langs de dijk ontstonden de nederzettingen Waspik, Capelle, Besoijen, Waalwijk en Baardwijk.

Voor de st. Elizabethsvloed (1421), in de 13^e eeuw, lagen de Langstraat-dorpen ten noorden van de latere Winterdijk. De eerste nederzettingen ontstaan in de 11^e eeuw in het land van Heusden en Altena. De Graven van Holland waren de grote initiators van de ontginning, al kregen in de 12^e eeuw ook de graaf van Gelre en de hertog van Brabant belangstelling voor het gebied. De opzet en locatie van de eerste ontginningsdorpen is in nevelen gehuld, omdat een groot deel van het bodemarchief is vernietigd door overstromingen, de latere ruilverkaveling en de aanleg van grote waterstaatkundige werken. Onderzoek in vergelijkbare veengebieden toont echter aan dat zij waarschijnlijk op de oeverwal van de Oude Maas hebben gelegen.

De vervening werd in de 13^e eeuw op grote schaal uitgevoerd. Tegen het einde van de 13^e eeuw waren grote delen van de Langstraat in cultuur gebracht. Om de ontginningen te bewerkstelligen waren de Binnenpolders bedijkt. Ook was de aanleg van een groot aantal vaarten en sloten noodzakelijk, om de wateroverlast te bestrijden. Het hele gebied behoorde nu waterstaatkundig tot de Grote of Zuidhollandse Waard. Als gevolg van de Sint Elisabethsvloed (1421) ging dit middeleeuwse poldergebied, compleet met zestien dorpen, ten onder. Vanaf 1450 wordt de Winterdijk aangelegd ter bescherming tegen het water en begint de ontwikkeling van het huidige landschap. Het huidige (cultuurhistorische) landschap wordt bepaald door de ontginningen vanaf 1450. Op de kaart van Sluyter (1562) is de 16^e eeuwse lintbebouwing van Waspik, Capelle, Besoyen en Waalwijk langs de Winterdijk te zien. Op deze kaart staat ten noorden van de Winterdijk de Oude Straat aangegeven, vermoedelijk een oude ontginningsas ter plaatse van de huidige A59.

Afbeelding 2: Kaart van de Biesbosch bij Geertruidenberg, door Jacob en Pieter Sluyter (1562).⁷

4.2 De historisch-geografische structuur

De historisch-geografische structuur van de gemeente Waalwijk wordt bepaald door de centrale as van de gemeente Waalwijk, die wordt gevormd door de Winterdijk. Deze as in oost-west richting wordt versterkt door andere structuren in oost-west richting, zoals de halve zolenlijn en de Bergse Maas. Deze oost-west structuur wordt aangevuld met (kortere) noord-zuid structuren, veelal gevormd door (voormalige) vaarten en wegen.

De dijken vormen een zeer kenmerkend element en bepalen voor een groot deel de inrichting van het landschap. Daarbij speelt de ontwatering een belangrijke rol in de ontginning van het gebied. Er werden vaarten gegraven die het water richting de Oude Maas transporteerde. De ontginning bepaalt ook de karakterisering van de nederzettingen. De nederzettingen zijn lintbebouwingen, die in de loop der tijd naar het zuiden zijn opgeschoven. Er bevinden/bevonden zich diverse kastelen in het gebied. Deze (en meer) bepalende inrichtingselementen van Waalwijk zijn onderverdeeld in een aantal thema's:

- Grondvorm
- Ontginningsraster
 - o Dijk- en afwateringsstructuur
 - o Infrastructuur
 - o Verkavelingspatroon
 - o Nederzettingenstructuur
 - o Defensie

⁷ <http://beeldbank.nationaalarchief.nl/> (1456)

De structuur van de gemeente zal worden beschreven aan de hand van de bovengenoemde thema's in de volgende paragrafen.

4.2.1 Grondvorm

De grondvorm van de gemeente Waalwijk wordt bepaald door het (voormalige) veengebied, in het noorden begrensd door de Maas en in het zuiden door het zandgebied (zie verder *rapport V795A*).

4.2.2 Dijk- en afwateringsstructuur

Dijken en vaarten speelden een belangrijke rol bij de afwatering van de ontginning van het gebied. De Winterdijk vormt hierbij de hoofdstructuur. Deze dijk werd aangelegd na de st. Elizabethsvloed van 1421. Voor de st. Elizabethsvloed vonden ook al ontginningen in het gebied plaats en waren ook al dijken aangelegd. Langs de dijken werden ontwateringsvaarten gegraven en wegen aangelegd. Door inklinking van het veen en de daarmee gepaard gaande daling van de bodem, had men in toenemende mate last van overstromingen en hoge waterstanden. Daardoor was men genoodzaakt steeds verder zuidelijk het veen in te trekken. Om de ontginningen te bewerkstelligen waren de Binnenpolders bedijkt. Ook was de aanleg van een groot aantal vaarten (en sloten tussen de kavels) noodzakelijk, om de wateroverlast te bestrijden. Het hele gebied behoorde toen waterstaatkundig tot de Grote of Zuidhollandse Waard. In de 14^e eeuw vond het overgrote deel van de bevolking een bestaan in het steken, verhandelen en vervoeren van turf. Via speciaal daarvoor aangelegde turfvaarten werd de brandstof afgevoerd. Vanuit de dorpen in de Langstraat, waar zich vanuit de kleine haventjes ook de scheepvaart ontwikkelde, werden Dordrecht en andere Hollandse plaatsen van turf voorzien.

De belangrijkste kaden en dijken in de gemeente Waalwijk (voor een uitgebreidere lijst, zie *bijlage 2-4*):

Naam	Omschrijving
De Winterdijk	De Winterdijk vormt een centrale as binnen de gemeente Waalwijk. De dijk is aangelegd na 1421 en in 1533 werd de weg over de dijk bij Waalwijk en Besoyen reeds met keien verhard en ter hoogte van Waspik-Vaartje is de dijk, deels aan twee zijden, voorzien van muraltmuurtjes.
Brede Zijdwende	De Brede Zijdwende is ontstaan doordat men binnen de veenontginning een strook minder goed ontwaterde dan het omliggende veengebied. Hierdoor trad er binnen deze strook minder klink en oxydatie van het veen op. Het maaiveld daalde minder snel dan de beter ontwaterde omgeving. Er ontstond al snel een soort dijk. Een natuurlijke zijkade van ontginningsblokken. Naarmate de ontginning zuidwaarts opschoof, werd de zijdwende verlengd. Het kasteel Zuidewijn is naar deze zijdwende vernoemd. ⁸
De Meerdijk	De Meerdijk is aangelegd tussen 1300 en 1400 en vormde samen met de Heidijk ⁹ (oorspronkelijk de 'Hollandse Dijk' geheten en omstreeks 1360 opgeworpen) de achterkade en uiterste begrenzing van de Grote of Zuid-Hollandse Waard.
De Elshoutse Zeedijk	De Elshoutse Zeedijk (circa 1000-1200), van Doeveren tot Nieuwkuijk, vormt de scheiding tussen rivierkleigebied en zeekleigebied en vormde deels de begrenzing van de Baardwijkse overlaat.

Naast de natuurlijke waterloop van het Oude Maasje, vervangen door de nieuwe gegraven Bergsche Maas, zijn rond 1900 twee afwateringskanalen gegraven (Zuiderafwateringskanaal en het Afwateringskanaal 's-Hertogenbosch-Drongelen). Verder zijn veel afwaterings- en turfvaarten aangelegd.

⁸ Strootman Landschapsarchitecten 2003

⁹ Buiten de gemeente gelegen.

De belangrijkste afwateringselementen in de gemeente Waalwijk:

Naam	Omschrijving
Het Oude Maasje	Het Oude Maasje (ook wel Gantel) werd in 1904 vervangen door de nieuw gegraven Bergsche Maas. De Bergsche Maas doorsnijdt het tracé van het Oude Maasje. Twee delen van de loop van het Oude Maasje zijn nog aanwezig; ten zuiden van de Overdiepsche Polder en tussen het Afwateringskanaal 's-Hertogenbosch-Drongelen en Doeveren (gemeente Heusden). In de gemeente Waalwijk bevinden zich drie uiterwaarden van de Bergsche Maas: de Overdiepsche Uiterwaard, de Capelsche Uiterwaard en de Gansooiensche Uiterwaard.
Zuiderafwateringskanaal	Tussen 1887 en 1900 werd ten zuiden van de Winterdijk het Zuiderafwaterings-kanaal gegraven om de landbouwgronden verder te ontwateren en het polderwater af te voeren. ¹⁰
Afwateringskanaal 's-Hertogenbosch-Drongelen	Een bijna 20 kilometer lang, oost-west georiënteerd afwateringskanaal, gesitueerd tussen 's-Hertogenbosch en Drongelen. Ter hoogte van Waalwijk maakt het kanaal een scherpe bocht naar het noorden, richting de Bergsche Maas, waarin het uitwatert. Het kanaal is aangelegd tussen ongeveer 1900 en 1910. Met het verkregen zand werden de begeleidende kaden aan weerszijden van het kanaal aangelegd. ¹¹
Loonse Vaart (Oude Vaart)	Vanaf circa 1300 werden in het gebied turfvaarten gegraven. Eén daarvan is de Loonse Vaart, nu bekend als Bossche Sloot of de Turfvaart, gegraven rond 1396 als turfvaart van 's Gravenmoer naar 's-Hertogenbosch. Echter kort na de St. Elisabethsvloed verzandde de vaart en verloor haar betekenis. Delen van de vaart bestaan nog, buiten de gemeente (o.a. op landgoed Plantoon, gemeente Loon op Zand). In de gemeente Waalwijk is nog een deel van de vaart aanwezig onder de naam Oude Vaart. ¹²
Diverse afwaterings- en turfvaarten	Er zijn diverse noord-zuid georiënteerde vaarten aangelegd die de bebouwing aan de Winterdijk verbonden met de Oude Maas. Een aantal daarvan waren ook in gebruik als haven, dit is o.a. het geval in Waspik (Waspikse vaart, nu Kerkvaart), Capelle (Kapelse vaart, nu Capelsche Haven) en Waalwijk (Waalwijkse vaart, nu Waalwijksche Haven). Er werden ook vaarten ten zuiden van de Winterdijk gegraven, zoals de Nieuwe vaart en Hoge vaart (nog herkenbaar als wegtracé).

4.2.3 Infrastructuur

De Winterdijk vormt de centrale as van het gebied. In 1533 werd de weg over de dijk bij Waalwijk en Besoyen reeds met keien verhard. Op of langs de dijken werd meestal een weg aangelegd. Verder bevonden zich diverse zijwegen vanaf de centrale as richting het zuiden. Veelal langs een vaart. Op de kaart zijn de wegen aangegeven die niet langs een vaart of op een dijk liggen, zoals de Heijstraat en de Sprangsestraat (nu Raadhuisstraat) die de as van de linten Vrijhoeve Capelle en Sprang-Capelle vormen.

¹⁰ CHW Noord-Brabant (L164).

¹¹ CHW Noord-Brabant (L284).

¹² CHW Noord-Brabant (L152).

In de periode 1886-1890 werd de spoorlijn Lage Zwaluwe - 's-Hertogenbosch aangelegd. Deze spoorlijn, officieel Langstraatspoorlijn genoemd, staat bekend als de halve-zolen lijn, omdat er leer en schoenonderdelen over werden vervoerd. Veel delen van de spoorlijn zijn in de vroege jaren '80 van de 20^e eeuw afgebroken en vervangen door een fietspad.

4.2.4 Verkavelingspatroon

De ontginning van dit gebied begint in het noorden rond 1200, vanaf de toenmalige stroomrug van de Maas. Dat gebeurde in het voor laagveenontginningen kenmerkende verkavelingspatroon met lange smalle percelen en sloten die het veen ontwaterden. Om de ontginningsblokken werden kaden opgeworpen die het afstromende water uit de nog niet ontwaterde moerassen moest keren. Zo ontstonden de blokvormig gegroepeerde stroken die aan zuid, oost en westzijde door dijkjes werden omgeven. De vervening werd in de 13^e eeuw op grote schaal uitgevoerd. In veel schriftelijke bronnen tussen 1293 en 1360 is sprake van de uitgifte van nieuwe veenconcessies. Door de uitgifte van deze zogenaamde copes (recht om een gebied te ontginnen) ontstonden lange (in deze regio circa 800 meter) opstrekkende percelen met aan de kop bebouwing die afhankelijk van de breedte (circa 100 meter) van een perceel, haaks dan wel parallel aan de straat gebouwd wordt. Op diverse plekken binnen de gemeente is dit historisch verkavelingspatroon nog zichtbaar. De veenontginningen kenmerken zich door het zogenaamde slagenlandschap, een smalle parcelering gescheiden door smalle slootjes en perceelsrandbegroeiing bestaande uit hagen van zwarte elzen en wilgen.

Tegen het einde van de 13^e eeuw waren grote delen van de Langstraat in cultuur gebracht. Na verloop van tijd was men, door wateroverlast, genoodzaakt meer naar het zuiden te trekken. De locatie van de oude kerk van Raamsdonk (gemeente Geertruidenberg) herinnert nog aan een ouder stadium van ontginning. Deze as komt mogelijk overeen met de huidige Achterste dijk (ten noorden van Waspik). Mogelijk lag ter plaatse van de huidige A59 (ook) een oude ontginningsas. Op diverse kaarten (o.a. op de kaart 1775-1800¹³, de kadastrale kaarten uit 1811-21 en de bonnebladen) loopt hier een weg 'de Oude Straat' genaamd (zie figuur 3).

¹³ www.brabantinkkaart.nl (UvTBC385 BC385).

Figuur 3: uitsnede 'Caart Figuratief Van het Terrein en Limitten Tusschen 's-Hertogenbosch en Geertruidenberg ...' van J. Camp (1775-1800).

In de nattere gebieden (moerassen) vond later ontginning plaats, deze ontginningen zijn te herkennen and de onregelmatige blokpatronen, zoals bij de eendenkooi in de Binnenpolder van Capelle en de Dullaard).¹⁴ De Polder Beoosten de 's Gravenmoersche Vaart bestaat in de laatste kwart van de 18^e eeuw nog uit onontgonnen moervelden (zie figuur 3). Na 1800 wordt dit gebied ook ontgonnen en worden diverse afwateringsloten, zoals de Leiwaterloop en de Bovenste Lei (nog aanwezig) gegraven.

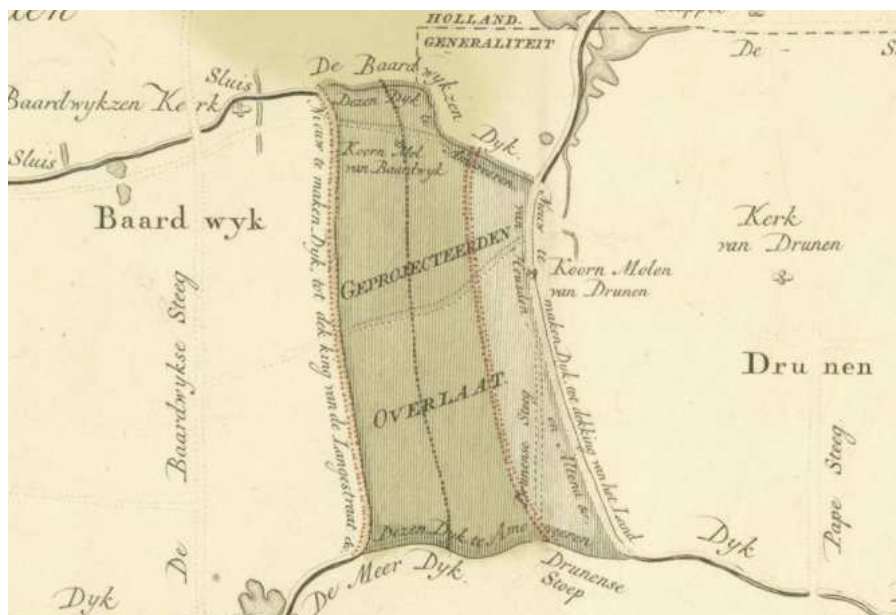
4.2.5 Defensie

Het gebied rond Waalwijk vormde een grensgebied tussen Brabant (hertog van Brabant) en Holland (graaf van Holland). In 1232 werden Waalwijk en Drunen door Dirk van Altena opgedragen aan de hertog van Brabant. In 1303 kreeg Waalwijk van Jan II stadsrechten en mocht het zich tot de 'smalle' steden van Brabant rekenen. De stad werd echter een jaar later gebrandschat door de Hollanders en kreeg nooit de uiterlijke kenmerken van een stedelijke nederzetting (bv een ommuring). Bij deze inval werd ook de schans van Gansoyen veroverd door de Hollanders. Resten van deze (en eventuele andere schansen) zijn echter nooit gelokaliseerd. In 1364 werd Waalwijk een heerlijkheid.

De Baardwijkse overlaat is aangelegd tussen 1766 en 1795 om te voorkomen dat 's-Hertogenbosch overstroomde bij overstromingen van de Maas. Het grote inundatiegebied van de Baardwijkse overlaat is

¹⁴ CWH (V8).

gelegen tussen 's-Hertogenbosch en Doeverden. Ter hoogte van Doeveren mondde de overlaat uit in het Oude Maasje. Het systeem van dijken en sluizen werd ook ingezet voor militaire inundaties. Pas met het graven van het Afwateringskanaal van 's-Hertogenbosch naar Drongelen tussen 1907 en 1911 verliest de overlaat zijn militaire functie.¹⁵

Figuur 4: De geprojecteerde Overlaat van Baardwijk (uitsnede kaart Ketelaar, 1754)¹⁶

De overlaat bestaat uit een lager gelegen open landschap met een ruim opgezette verkaveling. Aan beide zijden van de Baardwijkse Overlaat werden onverharde leidijken aangelegd. De westelijke leidijk is nog aanwezig, de oorspronkelijke oostelijke tegenhanger is bij een verbreding van de overlaat in de 19^e eeuw verdwenen. De westelijke leidijk is ook gebruikt als liniedijk als onderdeel van de Zuiderfrontier/Noord-Brabantse Linie.¹⁷ De Zuider Frontier is een verdedigingslinie ontstaan langs de noordgrens van Noord-Brabant. Door het toenemende gevaar van een inval door Franse troepen van uit het zuiden werd in de loop van de 18^e eeuw de Zuider Frontier ingericht. Deze ontstond uit reeds bestaande onderdelen en werd aangevuld met diverse inundaties en nieuwe werken zoals de Linie van de Munnikenhof en het Retranchement bij Waspik. Ten tijde van de Bataafse Republiek en het Franse Keizerrijk verviel de noodzaak van de Zuider Frontier. Na de Belgische opstand in 1830, wordt de hele linie weer in staat van verdediging gebracht. Het Brabantse gedeelte van de Zuider Frontier stond in deze periode beter bekend als de Noord-Brabantse (Water) Linie. Met de Vestingwet van 1874 kwam het zwaartepunt van 's lands verdediging in het westen te liggen. Delen van de Zuider Frontier bleven in stand om te dienen als opvangstelling voor terugtrekkende troepen. Vanaf deze tijd is er sprake van de Zuider Waterlinie. In 1886 werd de linie gedeeltelijk opgeheven en in 1920 volgde de rest van de linie. Naast de liniedijk van de Baardwijkse Overlaat hebben nog enkele verdedigingswerken in de gemeente Waalwijk gestaan. Het gaat om een paar aarden batterijen en een retranchement.

Het retranchement bij Waspik werd in 1701-1702 aangelegd en in 1724 was het werk alweer grotendeels verdwenen. In 1746 werd een nieuw verdedigingswerk aangelegd. In 1832 werd het werk vernieuwd en in 1835 nogmaals verbeterd. Uiteindelijk is het werk rond 1880 verdwenen. Het retranchement bestond in

¹⁵ Raymond Uppelschoten op 28 maart 2010; <http://www.vestingbouw.nl/noord-brabant/baardwijkse-overlaat-als-onderwerp-van-militaire-studies/>

¹⁶ <http://www.brabantinkaart.nl/> (Brabant in Kaart: UvTBC-179 BC-179).

¹⁷ <http://www.forten-brabant.nl/>.

eerste instantie uit een aantal lunetten en redoutes gedekt door een getenailleurde linie met gracht, daarna een aarden batterij in de vorm van een lunet, verlengd met een aarden wal. Op een stukje van de gracht na is het gehele werk verdwenen.

Figuur 5: Kaart van het voormalig retranchement Waspik (1877, het noordoosten is boven).¹⁸

In de omgeving hebben diverse batterijen gestaan, die inmiddels zijn verdwenen. Bij Capelle, op de dijk naar Besoijen heeft een (waarschijnlijk aarden) batterij gestaan. Reeds in 1747 staat op deze locatie een batterij aangegeven. In 1832-1833 werd de batterij verbeterd/opnieuw opgeworpen. Ten Zuiden van Capelle hebben aarden batterijen gestaan. Deze batterijen werden in 1832-1833 aangelegd. Tenslotte stond een batterij aan de Haagoortse Sas, deze is waarschijnlijk rond 1793-1794 aangelegd.¹⁹ De verdwenen batterijen en het retranchement zijn op de kaart opgenomen.

4.2.6 Nederzettingenstructuur

In de 13^e eeuw lagen de Langstraat-dorpen ten noorden van de huidige Winterdijk. De locatie van de oude kerk van Raamsdonk herinnert nog aan een ouder stadium van ontginning. Na verloop van tijd klonk het veen in en was men genoodzaakt meer naar het zuiden te trekken. Vanaf circa 1300 werden er turfvaarten gegraven. Op de kruispunten tussen de vaarten en de wegen ontstonden de dorpskernen die zich als linten ontwikkelden. De kernen Baardwijk, Besoijen, Capelle, Sprang-Capelle, Vrijhoeve Capelle, Waalwijk en Waspik zullen worden beschreven in de volgende paragraaf (paragraaf 4.3).

¹⁸ <http://www.brabantinkaart.nl/> (Brabant in Kaart: BHIC109-1774 109-1774-6).

¹⁹ <http://www.forten-brabant.nl/>

4.3 De bouwkundige structuur

Het bouwkundig erfgoed wordt bepaald door de bebouwingsstructuur, deze is gericht op de huidige (gewaardeerde) bebouwing, dit in tegenstelling tot de nederzettingenstructuur, die meer op structuurniveau is geïnventariseerd. De bebouwingsstructuur is een aanvulling op de nederzettingenstructuur. Dit is gebaseerd op de bestaande waardenkaarten van de bebouwde kommen. De uitsnedes van de kernen kaarten (kaart 2-5) zijn gebaseerd op de bestaande waardenkaart en bestaan uit Baardwijk, Besoijen, Capelle, Sprang-Capelle, Vrijhoeve Capelle (inclusief Nieuwe Vaart), Waalwijk en Waspik.

4.3.1 Baardwijk

De naam Bardwich (Baardwijk) komt in bronnen voor het eerst voor in 1136 en zou 'nederzetting aan de waterkant' betekenen. Baardwijk ontwikkelt zich op dezelfde manier als Waalwijk. Het dorp heeft zich eveneens in zuidelijke richting verplaatst. Op een kaart van de Biesbosch, uit 1562 is ten noorden van Baardwijk het restant zichtbaar van de vroegere bewoningsas, de Oude Straat. In het dorp zelf vormt de oude kerktoren (uit circa 1300) een zichtbaar bewijs van de laatste zuidelijke verplaatsing van de nederzetting (de toren ligt binnen de huidige, maar buiten de historische kern). Ook in Baardwijk werd de uiteindelijke ontginningsgrens al in de 13^e eeuw bereikt, dankzij de ligging van de gebieden van de heer van Loon op Zand.

Al in het begin van de 12^e eeuw werd in Baardwijk, tussen de Loeffstraat en de Winterdijk, een kapel gebouwd, die in 1272 tot parochiekapel werd verheven. Niet lang daarna (omstreeks 1300) werd op dezelfde plek een nieuwe kerk gebouwd, die in 1912 is gesloopt (met uitzondering van de toren).

In de vijftiende eeuw, na de aanleg van de Winterdijk en de Meerdijk, ontstaat aan de huidige Loeffstraat een bebouwd langgerekt lint, bestaande uit boerderijen en woonhuizen. De bebouwing was in Baardwijk echter minder intensief door de aanwezigheid van binnen- en buitendijkse wielen (diepe plassen die ontstaan na dijkdoorbraken) aan het Laageinde. Het centrum van Baardwijk werd gevormd door de kruising van de huidige Loeffstraat met de huidige Baardwijksestraat.

De ontwikkeling van het dorp loopt parallel aan die van Waalwijk. Na een stagnatie omstreeks 1700, bloeit de handel mede dankzij de opkomst en bloei van de leer- en schoenindustrie aan het begin van de 19^e eeuw weer op. Belangrijk voor de ontwikkeling van het dorp was de bouw van de halte Baardwijk in de spoorlijn 's Hertogenbosch – Lage Zwaluwe. Tussen 1880 en 1930 groeit de schoenindustrie explosief. Na 1910 bereiken enkele fabrieken een dussdanige omvang dat er behoefte is aan nieuwe, ruime terreinen voor de huisvesting ervan. Deze wordt gevonden aan het Hoogeinde. Hier ontstaan een tweetal schoenfabrieken: Van Haren en Greve.

In 1919 wordt de woningbouwvereniging Baardwijk opgericht. In 1920 laat zij aan Hoogeinde en Vooreinde enkele eenlaagse huurhuizen bouwen. In 1922 volgen er meer, als het Vooreinde verlengd wordt tot de Winterdijk. Omdat de ruimte ten noorden van de Loeffstraat en Hoogeinde beperkt is, is gaat men over tot bebouwing van de Baardwijkse Binnenpolder. In de jaren '30 ontstaat aan de Baardwijksestraat een lintbebouwing met eenlaagse particuliere woonhuizen en een aantal huurhuizen.

Na de Tweede Wereldoorlog wordt de Baardwijksestraat geheel bebouwd. Door uitbreiding van de gemeente Waalwijk wordt ook de Binnenpolder tussen de Putstraat en de Baardwijksestraat bebouwd. Vanaf 1975 wordt ook het oostelijk deel van de polder, grenzend aan de Baardwijkse overlaat, bebouwd. Ten zuiden van de spoorlijn krijgt het grootste deel van Baardwijk de bestemming groengebied. Door de aanleg van noord-zuid gerichte straten is de gesloten gevelwand van de lintbebouwing aan de Loeffstraat, Hoogeinde en Laageinde gedeeltelijk doorbroken.

Dorp ontstaan uit een oudere en meer noordelijk gelegen oeverwalnederzetting langs de (Oude) Maas die bij de ontginning van het veengebied naar het zuiden verplaatste. Baardwijk ligt direct ten zuiden van de Winterdijk, die opgeworpen is ter bescherming tegen het opdringende zeewater na de Elizabethvloed van 1421. De eenzame toren op de winterdijk wijst erop dat de nederzetting toen op de dijk zelf gesitueerd was. De relatie met het slagenlandschap is volledig verdwenen. In het noorden door de aanleg van de A 59, in het zuiden door de aanleg van woonwijken. In de jaren 1980 verdeen het laatste stukje slagenlandschap naast de st. Clemenskerk onder nieuwbouw. Alleen in de tuinen van de meest oostelijke woningen tegen de liniedijk is nog iets van de oorspronkelijke percelering te herkennen. Dat de leerindustrie in Baardwijk van belang is geweest is nog zichtbaar met het fabriekscomplex van van Haaren.²⁰

4.3.2 Besoyen

Besoyen ontwikkelde zich in de middeleeuwen waarschijnlijk op dezelfde wijze als Baardwijk en Waalwijk, al is van de ontwikkeling van het dorp niet veel bekend. De naam Besoyen is waarschijnlijk afgeleid van ooi, wat zoveel betekent als 'weiland in een rivierbocht'. De geschiedenis van het dorp wordt in belangrijke mate bepaald door het geslacht Van Besoyen. In 1339 werd het dorp als ambachtsheerlijkheid uitgegeven aan Jan van Besoyen.

De kerk van Besoyen wordt voor het eerst vermeld in 1232, als Dirk van Altena een aantal nederzetting af staat aan de hertog van Brabant. Op de kaart uit 1562 is de kerk ingetekend en bij graafwerkzaamheden nabij de huidige Nederlands Hervormde Kerk (in 1981, 1987 en 1988) zijn de zandstenen fundamenteën van een kerk uit de periode 1250-1500 n.Chr. aangetroffen. Uit deze onderzoeken bleek ook dat de kerk waarschijnlijk in de 17^e eeuw is verwoest.

Ook de landbouw, handel en nijverheid maakten dezelfde ontwikkelingen door als in Waalwijk en Baardwijk. Van belang hierbij was de huidige Besoyensestraat, die het dorp verbond met Geertruidenberg en Capelle. Deze weg liep door de Besoyense Binnenpolder.

In de twintigste eeuw werden enkele oude panden gesloopt om plaats te maken voor de R.k. kerk Maria Onbevleete Ontvangenis, met een pastorie, klooster en scholen.

Evenals in Waalwijk en Baardwijk vond uitbreiding van de bebouwing in eerste instantie plaats door verlenging en verdichting van het karakteristieke bebouwingslint. Pas na de komst van de spoorlijn in 1885, werd de Besoyensestraat bebouwd met eenvoudige woonhuizen. Ook nabij de spoorlijn in het zuiden werden in 1919 en 1921 eenlaagse woonhuizen opgetrokken.

In tegenstelling tot Waalwijk en Baardwijk is het karakter van een gesloten bebouwingswand in Besoyen nog voor een belangrijk deel intact. Wel is het oude karakter verstoord door sloop en schaalvergroting van bedrijven.

4.3.3 Capelle

Capelle stond tot de Tweede Wereldoorlog bekend als 's-Grevelduin Capelle, naar de vroegere heerlijkheid. Een andere mogelijke naam voor het gebied, die in bronnen rond 1200 genoemd wordt is Wendelnesse. De naam Capelle komt voor het eerst in schriftelijke bronnen voor in 1257, tezamen met Waspik. Bij de Sint Elisabethsvloed is Capelle een van de dorpen (net als Waspik) die volledig door het water wordt verwoest. Het dorp wordt circa 1300 meter zuidelijker weer opgebouwd. Op deze plaats ontwikkelt zich vanaf de 15^e eeuw de huidige kern van Capelle.

Het dorp bestaat uit een kruising van de wegen Waspiksedijk-Hoogstraat-Winterdijk en de Wendelnesseweg. Op de kruising werden winkels gebouwd en woonden de notabelen van de stad. De oost-west georiënteerde Hoofdstraat met in het verlengde de Waspiksedijk zijn overblijfselen van de oude Winterdijk. De hieraan grenzende bebouwing heeft voornamelijk een agrarisch karakter. De

²⁰ CHW Noord-Brabant (S129).

noord-zuid lopende Wendelnesseweg loopt langs de vroegere turfvaart. De bebouwing aan deze straat bestaat gedeeltelijk uit industrie, maar voornamelijk uit grote villa's van voormalig grondeigenaren. Capelle was tot aan 1900 het rijkste dorp van de streek omdat het over goede landbouwgronden en een uitstekende haven beschikte.

Een dorp gesitueerd op het punt waar Winterdijk en Waspikse Dijk samenkomen met de Wendelnesseweg en de Capelse Haven. Het dorp ontstond in de periode 1400-1500 bij de herontginningen na de Sint Elisabethsvloed. Vanaf de haven voerde een turfvaart naar Nieuwe Vaart, deze turfvaart is gedicht en vormt tegenwoordig de middenberm van de Wendelnesseweg. In het zuiden sluit het dorp aan op Nieuwe Vaart. Rond de haven bevindt zich enige bedrijfsbebouwing, verder bestaat de bebouwing uit woonhuizen en naar de periferie neemt de agrarische bebouwing toe. Het overwegend eenlaags bebouwingsbeeld dateert voornamelijk uit de periode 1850-1940 en is betrekkelijk weinig gewijzigd. De relatie met de omringende landbouwgronden is met name aan de zuidzijde van Winterdijk en waspikse Dijk nog gaaf.²¹

4.3.4 Sprang-Capelle

Sprang Capelle ontstaat aan het einde van de 13^e eeuw, nadat de Grote- of Zuid-Hollandse Waard tussen ca 1230 en 1300 wordt bedijkt. De eerste gronduitgiften vinden plaats rond 1313 door de graven van Holland, waarna de veengebieden rond de Beneden-Langstraat worden ontgonnen. De ontginning geschied van noord naar zuid, de eerste bewoningsas lag op de oeverwal van de Oude Maas. De naam Sprang is afgeleid van het riviertjes de Sprancke of Sprenghe. Het was een ambachtsheerlijkheid en behoorde in de 15^e en 16^e eeuw toe aan het geslacht Van der Duin. Sprang had de beschikking over een kapel, die in 1811 gedeeltelijk werd gesloopt. De kerk werd in 1911 gerestaureerd en staat er nog steeds.

Sprang-Capelle kent een ontwikkeling zoals die in dorpen langs de gehele Langstraat te vinden is. Aanvankelijk wordt op het veen landbouw bedreven, waardoor in het noordelijk deel van de gemeente de grond (mede door de intensieve afwatering) inklinkt en de bodem daalt. Na de inklinking van de bodem werd begonnen met de ontginning van het zuidelijk deel van de gemeente. Op deze manier ontstaat een aanzienlijke afstand tussen de bewoningskern en de grond, waarna besloten wordt het dorp te verplaatsen.

Het dorp lag vanouds niet in de buurt van de Winterdijk, omdat daar de grond laag lag en erg drassig was. Ver in het binnenland had de bewoning waarschijnlijk in eerste instantie plaats aan de Oudestraat, maar verplaatste zich naar de Nieuwstraat. De bewoningsas wordt in de 15^e eeuw gevormd door de Kerkstraat, die met een bocht om de kerk heenliep. Langs de Oudestraat werd pas na 1920 weer begonnen met het bouwen van woningen. Sprang beschikte over een haven, die tot 1740 in gebruik bleef. De Sprangse Sloot is hier het restant van.

4.3.5 Vrijhoeve Capelle

Vrijhoeve ontstaat als in 1388 vier vrije hoeven (vandaar de naam) door ruwaard Albrecht van Beijeren (regent voor de graaf van Holland) worden verkocht aan Zeger Floriszoon. Waarschijnlijk heeft ook dit dorp zich in zuidelijke richting verplaatst.

Vrijhoeve is een dorp met een agrarisch karakter, waarvan de kern bestaat uit de Heistraat en de Raadhuisstraat. Het is een typisch Langstraatdorp met een lintbebouwing langs de twee bovengenoemde straten. De bebouwing bestaat voornamelijk uit boerderijen, enige woonhuizen en

²¹ CHW Noord-Brabant (S114).

wat fabrieksbebouwing. Ook Vrijhoeve heeft zich in de 19^e eeuw verder ontwikkeld door de opkomende industrie. In 1924 werd hier, na veel omhaal en de schenking van een stuk grond door de toenmalige burgemeester, het raadhuis gebouwd. Na 1950 verrezen in het dorp verscheidene nieuwbouwwijken.

Op de kaart van Vrijhoeve Capelle is ook Nieuwe Vaart opgenomen. Dit bestaat uit een langgerekte noord-zuid georiënteerde bebouwingsas, gesitueerd rond de Nieuwe Vaart, een voormalige turfvaart. Het dorp ontstond tussen 1400 en 1500, bij de herontginningen na de St. Elisabethsvloed, het overwegend eenlaags bebouwingsbeeld dateert voornamelijk uit de periode 1850-1940. De structuur van het dorp is deels intact, maar bebouwingsbeeld en infrastructuur zijn sterk gewijzigd.²²

4.3.6 Waspik

De oudste vermelding van de parochie Waspik staat in een afschrift van een akte uit 1257, waarbij bezittingen werden overgedragen aan de abdij van Sint Truiden. Ook Capelle wordt in deze akte vermeld. Het feit dat beide dorpen als 'parochies' worden aangeduid, wijst er op dat er kerk moet hebben gestaan. Waspik (spijk) duidt mogelijk op een visplaats, een stuw of brug. Dit is waarschijnlijk een verwijzing naar de oorspronkelijke ligging van de nederzetting op de oeverwal van de Oude Maas. Van de oude kern van Waspik is niets bekend. Het dorp was een van de nederzettingen die bij de Sint Elisabethsvloed verdwenen in het water, om in zuidelijke richting te herrijzen. De huidige kerk van Waspik dateert dan ook uit de 15^e eeuw.

Een belangrijke bron van inkomsten in het dorp was, naast de turfwinning, ook de scheepvaart. Uit de geschreven bronnen blijkt dat Waspik in de 18^e eeuw de beschikking had over twee havens, gelegen aan de Vrouwensvaart en de Kerkvaart. De havens waren alleen bevaarbaar bij hoogtij. In de nabijheid van de havens lagen verscheidene scheepstimmerwerven.

In de 18^e eeuw werd de Hollandse verdedigingslinie verbeterd. In Waspik werd in eerste instantie een aarden wal met gracht aangelegd. Later werd door Menno van Coehoorn een zogenaamd retranchement aangelegd. Dit bestond uit een batterij in de vorm van een lunet, met aan weerszijden een verlenging in de vorm van een aarden wal. Het retranchement raakte in de loop der jaren in verval en werd herhaalde malen opnieuw opgebouwd. In 1880 werd het definitief gesloopt, alleen de gracht is nog deels in het landschap zichtbaar.

Dorp ontstaan uit een oudere en meer noordelijk gelegen nederzetting. Na de st. Elisabethsvloed van 1421 waarbij grote delen van het drop wegspoelden onstond op de huidige locatie nieuwe bebouwing. Aan de Haven en de Kerkvaart concentreerde zich sinds het eind van de 19^e eeuw enige industriële bedrijvigheid. In de jaren 1950 werd de Haven gedempt. De structuur ervan alsmede de aanliggende bebouwing is echter nog steeds heel goed te herkennen. Waspik is via langerekte lintbebouwing verbonden met Raamsdonk.²³

4.3.7 Waalwijk

De naam Waalwijk (Walwic) duikt omstreeks 1200 voor het eerst op, ook deze nederzetting heeft zich in de loop van de tijd waarschijnlijk in zuidelijke richting verplaatst. Waalwijk bereikte echter al voor het einde van de dertiende eeuw haar uiteindelijke ontginningsgrens. Een verdere ontginning in zuidelijke richting was niet mogelijk door de ligging tegen de bezittingen van de heer van Loon op Zand. De Meerdijk ten zuiden van Waalwijk en Baardwijk is aangelegd op een achterkade uit de ontginningsstijd, hij markeerde in 1269 de grens tussen de twee dorpen en het gebied van de heer van Loon op Zand.

²² CHW Noord-Brabant (S154).

²³ CHW Noord-Brabant (S117).

Het is niet bekend waar de oudste kerk van Waalwijk heeft gelegen. Het huidige centrum van Waalwijk ontwikkelt zich in de 15^e eeuw, na de Sint Elisabethsvloed in 1421, tussen de Winterdijk en Meerdijk. De bebouwing concentreert zich langs de Grotestraat. De Binnenpolders werden ontsloten door een aantal onverharde stegen, die haaks op de Grotestraat waren aangelegd. Om de langgerekte percelen in de Binnenpolders onderling te verbinden, werden een drietal zandwegen aangelegd: de Eerste, Tweede en Derde Zeine. Deze wegen liepen parallel aan de Grotestraat. In 1470 wordt een nieuwe kerk Sint Jan de Doper (de huidige Grote Kerk) gesticht. Men koos hiervoor de plaats van de haven uit. De kleine en ondiepe haven stond via het Oude Maasje in verbinding met de Bergse Maas. De kerk raakte zwaar beschadigd tijdens de Tachtigjarige oorlog (1568-1648), en werd in 1617 hersteld (met uitzondering van de toren).

Verder wordt in de 15^e eeuw ook het klooster Nazareth gesticht, het klooster komt in 1471 voor het eerst in schriftelijke bronnen voor als de bisschop van Luik een boerderij aanwijst als onderkomen voor nonnen. Deze boerderij werd vervolgens uitgebreid en uiteindelijk mogelijk omgracht. Het klooster werd later, met uitzondering van de kloosterboerderij, gesloopt.

Verdichting

In de loop van de 17^e eeuw kwam er een einde aan de turfnering, vooral als gevolg van het uitgeput raken van de turfgronden. De zanderige gronden van de Binnenpolders werden, waar de waterstand dat toeliet, gebruikt voor akkerbouw. Het op de door de vele overstromingen vruchtbaar geworden buitendijkse gronden groeiende gras was zeer geschikt voor hooibouw. Voor het vervoer van dit hooi en andere producten, zoals griend en goederen, legden de diverse inwoners zich ook toe op de scheepvaart.

Zodoende ontstonden er ook enige scheepswerven.

De hooibouw leidde weer tot een groei van de veeteelt. De Waalwijkse paardenmarkten trokken veel handel aan. De haven kon verder profiteren van de handel tussen Holland en Tilburg. Door de toenemende handel in de eerste helft van de 17^e verdichtte de lintbebouwing. Na 1700 stagneerde de ontwikkeling.

Leder- en schoennijverheid

Na de teloorgang van de Republiek in 1795 met de komst van de Fransen wordt het Hollandse gebied ten zuiden van de grote rivieren aan het in 1796 zelfstandig geworden gewest Brabant toegevoegd. Aan het begin van de 19^e eeuw komen hier de Brabantse gemeenten Waspik, Capelle, Vrijhoeve, Sprang, Besoijen, Waalwijk en Baardwijk tot stand.

Vanaf het einde van de 18^e eeuw kwam de schoenmakerij en leerlooierij, dankzij de groei van de veeteelt, in deze streek op. De leder- en schoennijverheid werd de belangrijkste tak van bestaan voor de inwoners van de Langstraat. De bevolkingsaantallen namen weer toe, wat leidde tot een verdere verdichting en verlenging van de lintbebouwing. De dorpen Besoijen, Waalwijk en Baardwijk groeien aan elkaar vast en vormen een lang lint.

Gedurende de eerste helft van de 19^e eeuw worden de terreinen direct achter een aantal woonhuizen bebouwd, ter compensatie van het ruimtegebrek dat ontstaat door de bevolkingsgroei. Karakteristiek zijn de zogenaamde 'dammen', die door welgestelde particulieren achter hun huizen worden aangelegd. Een dam bestaat uit twee rijen kleine woonhuizen ter weerszijden van een smalle steeg. De steeg was vaak bereikbaar via een poort aan de Grotestraat en had aan het doodlopende einde een gemeenschappelijke, primitieve sanitaire voorziening. Dankzij de bebouwing van de achterterreinen krijgt het smalle bebouwingslint enige diepte.

Bevorderlijk voor de groei die de leer- en schoenindustrie doormaakte was de aanleg van de spoorlijn 's Hertogenbosch – Lage Zwaluwe (bijgenaamd 'het halve zolenlijntje'). In 1885 werd, ca 1 km ten zuiden van de Grotestraat, een station gebouwd. Dit station was bereikbaar via de, haaks op de Grotestraat lopende, Kloostersteeg (nu Stationstraat). Vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw kregen de schoen- en leerlooierijen een fabrieksmatig karakter, terwijl de mechanisatie aan het einde van die eeuw tot grote

productie leidde. Dit had verschillende stedenbouwkundige gevolgen. Ten eerste werden de eenlaagse boerderijen en woonhuizen vervangen door tweelaagse fabrikantenwoonhuizen. Ten tweede werden er grote fabriekshallen gebouwd. Deze werden of ingepast in de achterbebouwing van bestaande woonhuizen of gesitueerd nabij de nieuwe spoorlijn.

De snelle groei van de werkgelegenheid had als gevolg dat de bevolking snel groeide. De bouw van nieuwe woningen en voorzieningen luidde de bebouwing van de Binnenpolders in.

Twintigste eeuw

Aan het begin van de 20ste eeuw werden in de provincie Noord-Brabant diverse gemeenten samengevoegd. Zo ontstond uit de gemeenten Baardwijk, Besoijen en Waalwijk in 1922 de nieuwe gemeente Waalwijk en een jaar later de gemeente Sprang-Capelle uit Capelle, Vrijhoeve en Sprang. Dit alles gebeurde ondanks tegenstand van veel ingezetenen.

De bevolkingsgroei en de samenvoeging van de diverse gemeenten, maken de bouw van een nieuw raadhuis noodzakelijk. Dit nieuwe raadhuis komt tot stand in het oude centrum van Waalwijk, aan de Markt.

Hiervoor worden enkele oude panden aan de noordwand van het plein aangekocht en gesloopt.

Omstreeks 1930 was er een grote behoefte aan duurdere woonhuizen voor onder andere de fabriekseigenaren. Tussen de Stationstraat en de Mr. van Coothstraat wordt de Julianastraat aangelegd. Dit gebied wordt vervolgens bebouwd met ruime vrijstaande villa's. Ook langs de Kerkstraat en de Burgemeester van der Klokkenlaan worden verschillende villa's afgewisseld met kleinere woonhuizen gebouwd.

Vanaf 1960 worden ruime nieuwe woonwijken aangelegd ten oosten van de Putstraat en de Sint Crispijnstraat. De Binnenpolders worden langzaam volgebouwd. Verder wordt een nieuwe haven gerealiseerd, ter plaatse van de oude. Ten gevolge van de aanleg van de Maasroute ligt de kom van deze haven verder noordelijk. De kom van de oude haven werd gedempt. De situatie ter plaatse is echter nog herkenbaar door de oude pakhuizen en de bewaard gebleven kademuren en afmeerringen.

In de Grotestraat is door de aanleg van nieuwe wegen en grootschalige vernieuwing van de bestaande bebouwing, waarbij de oorspronkelijke smalle percelering verloren ging, plaatselijk het karakter van de langerekte lintbebouwing geheel verdwenen. Dit geldt met name voor de zuidelijke gevelwand tussen de Mr. van Coothstraat en de Putstraat.

Waalwijk is een opvallend langgerekte oost-west georiënteerde lintbebouwing langs de as Hoogeinde, Loefstraat, Laageinde, Hoekeinde/Nieuwstraat, Grotestraat en Westeinde inclusief het restant van de Winterdijk. Deze (15^e eeuwse) dijk ligt vlak ten noorden van de bebouwingsas, is gedeeltelijk bebouwd en ontsluit tevens de achtererven en de achter de bebouwingsas gelegen kleinschalige bedrijven. De relatief dicht aaneengesloten gevelwanden aan weerszijden van de straten worden met enige regelmaat onderbroken door een smalle doorgang naar de achtererven. Het huidige Waalwijk is ontstaan uit de drie dorpen Baardwijk, Waalwijk en Besoijen, welke waren gelegen op een oeverwal van het Oude Maasje. Na 1421 werd hierop de Winterdijk aangelegd. Door de groeiende handel en bedrijvigheid tussen 1600 en 1675 vond een aanmerkelijke verdichting van de bebouwing plaats. Omstreeks 1910, 1920 groeiden de drie dorpen geheel aan elkaar, hetgeen vooral door het bebouwingsbeeld ter plaatse wordt geïllustreerd. Het huidige bebouwingsbeeld dateert van de periode 1850-1940. Na de aanleg van de langstraatspoorlijn aan het eind van de 19^e eeuw ontstond er een bebouwingslint vanaf de dijk naar het zuidelijker gelegen station. Aan dit lint vestigde zich met name leernijverheid. Pas na 1940 begon een daadwerkelijke uitbreiding in de breedte, vooral naar het zuiden, waardoor omvangrijke delen van de landbouwgronden werden ingevuld met woonhuizen en de lintbebouwing aan de zuidzijde meer en meer werd omsloten door woonwijken. Na 1960 werd ten noorden van Waalwijk, rond de Waalwijkse Haven, een omvangrijk industriegebied aangelegd. Het bebouwingsbeeld is met name in het centrum van Waalwijk sterk gewijzigd, plaatselijk zijn ook delen van de infrastructuur volledig gewijzigd. De oude kern van Baardwijk is relatief goed bewaard.

Aan de noordoost- en noordwestzijde is de relatie met de landbouwgronden voor een heel klein deel intact en is vanaf de Winterdijk een zichtrelatie met de noordelijk gelegen graslanden.²⁴

²⁴ CHW Noord-Brabant (S109).

5 Archeologische verwachting naar aanleiding van de cultuurhistorie

Cultuurhistorie is met name van invloed op het verwachtingsbeeld voor de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Deze richt zich met name op de dorpskernen en enkele andere cultuurhistorische elementen, zoals kastelen, kloosters en molens.

Aan de cultuurhistorische inventarisatie zijn de volgende aanvullingen op het verwachtingsmodel ontleend:

- de historische bewoningslinten (archeologisch waardevol; historische kern);
- cultuurhistorische objecten en structuren met een archeologische verwachting, molens, kloosters en kastelen (archeologisch waardevol; kasteel, molen en klooster);
- verdwenen molens en batterijen en het verdwenen retranchement en het verdwenen kasteel Gansoijen zijn als aandachtsgebied opgenomen.

In de onderstaande paragrafen worden cultuurhistorische objecten uit deze tweede categorie beschreven.

5.1 Kastelen, klooster, molens en linten

5.1.1 Kasteel Boschhuizen

Kasteel Boschhuizen wordt genoemd in het Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden (volume 2, 1839) door A. J. van der Aa. Hierin staat dat het kasteeltje omstreeks 1770-1780 is gesloopt, de grachten zijn later gedempt. Het was een omwaterd kasteeltje met een ophaalbrug. Kasteel Boschhuizen wordt door de Heemkunde kring mogelijk ook gezien als Huis te Sprang.²⁵ Het 'Huis te Sprang', lag nabij het Molenbos aan de ingang van de Molenstraat (zie ook kaart Isaak Tirion, 1749).²⁶ Een straat die in verbinding met de Oude Straat staat en waaraan de eeuwenoude standaardmolen is gelegen.²⁷ Er is te weinig over de locatie van dit kasteel bekend en is daarom niet opgenomen op de kaart.

5.1.2 Kasteel Besoyen

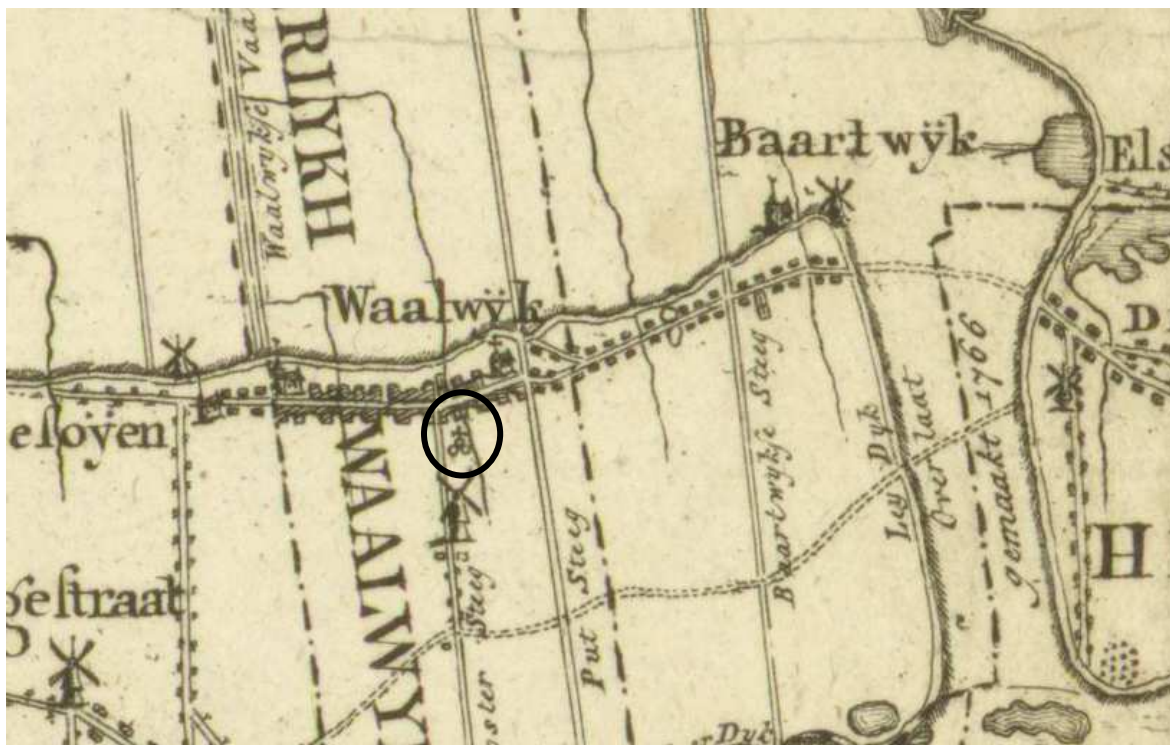
Op de hoek van de Kasteellaan en de Van Assendelftstraat, naast de St. Nicolaasziekenhuis lag op de plaats waar nu een gracht stroomt, het kasteel Besoyen. In 1975 kwamen bij werkzaamheden aan de beschoeiing van de waterpartij aan de Van Assendelftstraat bakstenen omhoog. Het werk aan de beschoeiing was te ver gevorderd om nader onderzoek te kunnen doen. In 1983 werd de genoemde waterpartij drooggelegd om ze schoon te maken. Te voorschijn kwamen een gaaf stuk metselwerk van 7,5 m lang, aan de noordzijde 0,75 m breed en aan de zuidzijde 1,20 m breed; 6 m zuidelijker een stuk metselwerk van 1,20 m lang met versnijdingen van een fundering, en ten zuiden daarvan een stuk afgebrokkeld metselwerk met houtresten. Aan de oostzijde van de beschoeiing werden nog twee stukken metselwerk gevonden. De stukken aan de oost en westzijde hebben waarschijnlijk aan elkaar gezeten, maar zijn door het graven van het kanaal versneden.

²⁵ <http://www.heemkundesprangcapelle.nl/bruggeske/d2002/dye.html>

²⁶ <http://www.brabantinkaart.nl/> (Brabant in Kaart: UvTBC-132 BC-132).

²⁷ <http://www.heemkundesprangcapelle.nl/bruggeske/j2003/Frederik%20Hendrik.html>

Het kasteel moet gebouwd zijn voor 1392, en werd waarschijnlijk in 1586 verwoest door het leger van prins Maurits. In 1640 wordt het huis als verbrand aangeduid. In 1718 moeten er nog imposante ruïnes gestaan hebben.²⁸ Deze ruïnes zijn aangegeven op een kaart van Hendrik Verhees uit 1794 (zie figuur 6).

Figuur 6: uitsnede kaart Hendrik Verhees (1794), met de ruïnes van kasteel Besoyen.²⁹

Figuur 7: Kasteel Besoyen, prent mogelijk van Josua de Grave (1640).³⁰

²⁸ <http://www.kasteleninnederland.nl/kasteel809.php>

²⁹ <http://www.brabantinkaart.nl/> (Brabant in Kaart: UvTBC-186 BC-186).

Kasteel Besoyen is opgenomen als archeologisch waardevol terrein

5.1.3 Kasteel Gansoyen

Het kasteel Gansoyen stond op de grenzen van Brabant, Gelre en Holland, waardoor het huis diverse keren van eigenaar wisselde. Het kasteel zou eind 13^e eeuw door Jan II van Brabant gebouwd zijn. Waarschijnlijker is dat het rond 1334 gebouwd is door Jan III van Brabant. In 1511 gaf landvoogdes Margaretha van Parma opdracht om het kasteel te slechten. Vier jaar werd het kasteel herbouwd. In 1829 werd het kasteel grotendeels gesloopt, waarvan slechts de ronde toren overbleef. Voor de toren verrees een statig landhuis dat als buitenverblijf ging dienen. In 1891 en 1892 werden de restanten van het kasteel met veel moeite verwijderd. Later zijn er nog delen teruggevonden. Ook de enig overgebleven toren moest wijken voor de nieuwe rivier. Het kasteel, evenals het dorp Gansoyen zijn verdwenen ten behoeve van de Bergsche Maas.

Figuur 8: Kasteel Gansoyen, Kaart van de heerlijkheid Gansoyen met kasteel, veerhuis, galg en de percelen met de namen van de eigenaars, ca. 1790.³¹

Omdat het kasteel 'in' de Bergsche Maas ligt, is het attentiegebied op de archeologische verwachtingskaart opgenomen.

5.1.4 Kasteel Zuidewijn

In 1421 ging het oorspronkelijke Kasteel Zuidewijn ten onder in St. Elisabethsvloed. De naam ging toen over op een ander huis, destijds 'De Stenen Camer' genaamd. De eerste heer van Zuidewijn was Johannes van Strijen. Vervolgens komt het in diverse handen. In 1784 komt het kasteel via huwelijk in handen van de

³⁰ <http://www.kasteleninnederland.nl/kasteel809.php>

³¹ <http://www.brabantinkaart.nl/> (Brabant in Kaart: BHIC343-1395 343-1395-141).

familie van Roy, die het tot op heden nog bezit. Het Kasteel Zuidewijn is te vinden aan de Hogevaart in Sprang-Capelle.³²

Afbeelding 9: Kasteel Zuidewijn anno 2007 (<http://www.kasteleninnederland.nl>)

Kasteel Zuidewijn is opgenomen als archeologisch waardevol terrein.

5.1.5 Klooster Nazareth.

Het middeleeuwse complex klooster Nazareth is nog herkenbaar in het huidige Brouwhuijs, (deel 15^e eeuw), dit was een deel van het middeleeuwse complex klooster Nazareth en in de huizen aan de Grotestaat 218-220 met daarnaast "De Kleine Poort" (begin 16^e eeuw), ook deel van het middeleeuwse complex klooster Nazareth. Het klooster is opgenomen als archeologisch waardevol terrein

5.1.6 Molens

In de gemeente Waalwijk hebben diverse molens bestaan, de meeste zijn inmiddels verdwenen.³³ De volgende molens zijn op de kaart opgenomen:

- Dye Sprancke (aanwezig)
- Benedenkerkstraat 77 (restant)
- Besoyen (verdwenen)
- Molen van Kemperman (verdwenen)
- Molen Couwenbergh (verdwenen)
- Op de Molenberg (verdwenen):
- De Schorsmolen (verdwenen)

³² <http://www.natuurgebied-langstraat.nl/historiedelangst.html>

³³ De molenaar en zijn windmoles in de Langstraat & www.molendatabase.nl

- Molen van de fam. Heijmans (verdwenen)
- Stadhoudersdijk, Waspik (verdwenen)
- Molen van Mouthaan (verdwenen)

De meeste molens zijn niet exact te lokaliseren en zijn daarom als aandachtsgebied op de archeologische verwachtingskaart opgenomen met een buffer van 50 meter. De molens zijn geplaatst op basis van de coördinaten uit de molendatabase of op basis van historisch kaartmateriaal. De molens die nog aanwezig zijn (of waar restanten van zijn), zijn wel exact te lokaliseren zijn opgenomen als archeologisch waardevol terrein met een buffer van 20 meter.

5.1.7 Historische linten

De historische linten zijn opgenomen als archeologische waardevolle gebieden. De methode voor het bepalen van de begrenzing van de linten is beschreven in *hoofdstuk 3*. Zowel de primaire als de secundaire linten zijn opgenomen op de verwachtingenkaart. De begrenzing van de linten is gebaseerd op een buffer van 50 meter vanaf de ontginningsas, zoals die was begin 19^e eeuw. Voor belangrijke objecten die buiten de bufferzone vallen is de begrenzing aangepast. Voor Waalwijk is op de cultuurhistorische themakaart de Loint als zuidelijke achtergrens aangehouden. Dit vormt echter een zeer ruim gebied, vooral ter plaatse van het voormalige Baardwijk. Op vroeg 19^e eeuwse kaarten is duidelijk te zien dat de huizen zich aan de straat bevinden en binnen de 50 meter bufferzone. Daarom is gekozen om op de archeologische verwachtingskaart de 50 meter buffergrens te gebruiken als zuidgrens. De noordgrens van het lint van Waalwijk wordt bepaald door de Winterdijk. Deze noordgrens is wel aangehouden op de verwachtingenkaart omdat deze minder ruim is en omdat de oude kerk van Baardwijk aantoont dat bewoning dicht tegen de dijk al vroeg aanwezig was.

6 Vervolg: Waarderingskaart (CH)

Bij een vervolgfase waarin de themakaart wordt vertaald naar een waardenkaart, is het van belang dat een transparante waarderingsmethode wordt gevolgd. Hieronder wordt een voorstel gedaan voor een mogelijk beoordelingskader voor de historisch geografische structuur, alswel voor de historische (steden)bouwkundige structuur.

Voor de historische geografie:

- herkenbaarheid (beleefde kwaliteit); in hoeverre is het element herkenbaar in het landschap
- gaafheid/verstoring (fysieke kwaliteit); in hoeverre is het element verstoord (door bijv. ruilverkaveling)
- zeldzaamheid (inhoudelijke kwaliteit); hoe zeldzaam is het element lokaal (op gemeentelijk niveau)
- samenhangendheid (inhoudelijke kwaliteit); hoe vormen elementen een onderdeel binnen een grotere eenheid

Voor de historische bouwkunde/stedenbouw (per wijk):

- ouderdom (periode)
- typering (oude kern/lintbebouwing/na-oorlogse uitbreidingswijk/villawijk etc)
- zeldzaamheid; hoe zeldzaam is de wijk lokaal (op gemeentelijk niveau)
- gaafheid/verstoring (fysieke kwaliteit); in hoeverre is de wijk (op wijkniveau) verstoord (door bijv. nieuwbouw)

7 Toelichting op de kaartbijlagen

7.1 Kaart 1 Cultuurhistorische themakaart buitengebied

Schaal: ca. 1:45.000 (op A3-formaat)

Bronnen: MSP, CHW Noord-Brabant, CultGIS, gemeente Waalwijk, historische kaarten en literatuur

Omschrijving: kaart 5 is een overzicht van de bovengrondse cultuurhistorische elementen en structuren die de cultuurhistorische (hoofd) structuur van de gemeente Waalwijk bepalen. Deze cultuurhistorische (hoofd) structuur wordt gevormd door het landschap en de bebouwingstructuren.

Bij de cultuurhistorische elementen gaat het om nog aanwezige (herkenbare) elementen en structuren in het landschap. Hieraan zijn enkele verdwenen elementen toegevoegd. Het gaat daar bij om elementen die van belang zijn voor een archeologische verwachting, zoals molens, kastelen en kloosters.

Toelichting: De cultuurhistorische structuur van de gemeente Waalwijk wordt gevormd door de ontginning van het gebied, die in de loop der tijd in noord-zuid richting is verplaatst. In eerste instantie wordt de structuur bepaald door de ondergrond (bodem), ook wel grondvorm genoemd. Deze grondvorm bepaald uiteindelijk de mogelijkheden voor het gebruik (ontginning). Dit zogenaamde 'ontginningsraster' is verdeeld in vijf thema's:

- Dijk- en afwateringsstructuur
- Infrastructuur
- Verkavelingspatroon
- Defensie
- Nederzettingenstructuur

Elementen die onder deze thema's vallen, zijn opgenomen op kaart 1.

Naast het hier boven genoemde historisch-geografisch erfgoed is het bouwkundig erfgoed ook in beeld gebracht. Het bouwkundig erfgoed wordt bepaald door de bebouwingsstructuur, deze is gericht op losse (gewaardeerde) objecten, dit in tegenstelling tot de nederzettingenstructuur die meer op structuurniveau is geïnventariseerd. Bij de objecteninventarisatie is specifiek gekeken naar individuele bebouwing, ter aanvulling op de nederzettingenstructuur. Hierbij zijn de rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten, waardevolle objecten en beeldbepalende straatwanden op de kaarten (zowel op kaart 1 voor het buitengebied en op kaarten 2 t/m 5 voor de kernen) geplaatst.

7.2 Kaart 2 detailkaart cultuurhistorische bebouwing kern Capelle

Schaal: ca. 1:3.000 (op A3-formaat)

Bronnen: MSP, MIP, gemeente Waalwijk, historische kaarten en literatuur

Omschrijving: De cultuurhistorische bebouwing van Capelle.

Toelichting: Op deze kaart is de bouwkundige structuur van Capelle weergegeven. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen de historische nederzettingsstructuur (historische kern) en de historisch bouwkundige structuur. De historische nederzettingsstructuur geeft het historische lint aan, hier is de nederzetting ontstaan. Terwijl de historisch bouwkundige structuur de kenmerken van de huidige bebouwing aangeeft. Hierbij zijn ook de rijksmonumenten en de gemeentelijke monumenten op de kaart weergegeven.

7.3 Kaart 3 detailkaart cultuurhistorische bebouwing kern Vrijhoeve Capelle en Sprang-Capelle

Schaal: ca. 1:11.000 (op A3-formaat)

Bronnen: MSP, MIP, gemeente Waalwijk, historische kaarten en literatuur

Omschrijving: De cultuurhistorische bebouwing van Vrijhoeve Capelle (inclusief Nieuwe Vaart) en Sprang-Capelle.

Toelichting: Op deze kaart is de bouwkundige structuur van Vrijhoeve Capelle en Sprang-Capelle weergegeven. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen de historische nederzettingsstructuur (historische kern) en de historisch bouwkundige structuur. De historische nederzettingsstructuur geeft het historische lint aan, hier is de nederzetting ontstaan. Terwijl de historisch bouwkundige structuur de kenmerken van de huidige bebouwing aangeeft. Hierbij zijn ook de rijksmonumenten en de gemeentelijke monumenten op de kaart weergegeven.

7.4 Kaart 4 detailkaart cultuurhistorische bebouwing kern Waalwijk

Schaal: ca. 1:13.000 (op A3-formaat)

Bronnen: MSP, MIP, gemeente Waalwijk, historische kaarten en literatuur

Omschrijving: De cultuurhistorische bebouwing van Waalwijk.

Toelichting: Op deze kaart is de bouwkundige structuur van Waalwijk weergegeven. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen de historische nederzettingsstructuur (historische kern) en de historisch bouwkundige structuur. De historische nederzettingsstructuur geeft het historische lint aan, hier is de nederzetting ontstaan. Terwijl de historisch bouwkundige structuur de kenmerken van de huidige bebouwing aangeeft. Hierbij zijn ook de rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten en de waardevolle objecten op de kaart weergegeven.

7.5 Kaart 5 detailkaart cultuurhistorische bebouwing kern Waspik

Schaal: ca. 1:7.500 (op A3-formaat)

Bronnen: MSP, MIP, gemeente Waalwijk, historische kaarten en literatuur

Omschrijving: De cultuurhistorische bebouwing van Waspik en Waspik-Zuid.

Toelichting: Op deze kaart is de bouwkundige structuur van Waspik en Waspik-Zuid weergegeven. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen de historische nederzettingsstructuur (historische kern) en de historisch

bouwkundige structuur. De historische nederzettingsstructuur geeft het historische lint aan, hier is de nederzetting ontstaan. Terwijl de historisch bouwkundige structuur de kenmerken van de huidige bebouwing aangeeft. Hierbij zijn ook de rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten, waardevolle objecten en beeldbepalende straatwanden op de kaart weergegeven.

Geraadpleegde bronnen

Volgt

Bijlagen

Bijlage 1: Kaartbijlagen

- Kaartbijlage 1: Cultuurhistorische themakaart buitengebied
- Kaartbijlage 2: Detailkaart cultuurhistorische bebouwing kern Capelle
- Kaartbijlage 3: Detailkaart cultuurhistorische bebouwing kern Vrijhoeve Capelle en Sprang-Capelle
- Kaartbijlage 4: Detailkaart cultuurhistorische bebouwing kern Waalwijk
- Kaartbijlage 5: Detailkaart cultuurhistorische bebouwing kern Waspik
- Kaartbijlage 6: Historisch groen (CHW Noord-Brabant, 2006)

Bijlage 2: Catalogi

- Catalogus 1: Rijksmonumenten
- Catalogus 2: Gemeentelijke monumenten
- Catalogus 3: Beeldbepalende panden
- Catalogus 4: Cultuurhistorische elementen en structuren

Bijlage 2-I Catalogus rijksmonumenten

Gemeente Waalwijk - Rijksmonumenten

bron: ArchisII (RCE)

Gemeente Waalwijk - Rijksmonumenten, actualiteit april 2009 (versie 2.0)

Monumentnummer 34125 X coördinaat 129183 Y coördinaat 410677	Plaats: Capelle Naam: Omschrijving Boerderij van het Langstraatse dwarsdeeltype, met rieten wolfdak en dwarspand aan de achterzijde.	Categorie: Agrarische gebouwen Functie: Boerderij
Monumentnummer 34126 X coördinaat 127430 Y coördinaat 411538	Plaats: Capelle Naam: Omschrijving Bakstenen woonhuis met schoolruimte ondergebracht in het achterhuis, onder zadeldak tussen twee topgevels met beitel en toppilaster op console in de top aan de voorzijde. Tussen de vensters op de verdieping een gevelsteen met het opschrift: "DORPS/SCHOOL/HUYS/1770". De schoolruimte in het achterhuis wordt verlicht door spitsboogvensters. Ligging naast de kerk belangrijk.	Categorie: Openbare gebouwen Functie: Onderwijs en wetenschap
Monumentnummer 34127 X coördinaat 127383 Y coördinaat 411506	Plaats: Capelle Naam: Omschrijving Ned. Herv. Kerk. Zaalkerk op langwerpig achtkante plattegrond, door pilasters versterkt en met een traptoren aan de zuidzijde en een houten torentje midden op het afgeknotte dak. Blijkens een jaartal op een raamdorpel uit 1750. Tegen de zuidgevel een consistoriekamer uit 1859. Houten ingangspoort met gebogen fronton. Het inwendige door zes zuilen verdeeld in een rechthoek met koofzoldering en een omgang met omlopend stucgewelf. Blijkens een steen in 1859 gestucadoord. Preekstoel en twee herenbanken in Lodewijk XV stijl uit omstreeks 1770, voorlezersbank en koperen lezenaar uit ongeveer dezelfde tijd. Empire kas uit 1823. Zerk met beeldhouwd wapen uit 1695. Smeedijzeren toegangshek. Orgel met Hoofdwerk en Onderpositief, in 1823 gemaakt door B.P. van Hirtum. In 1984 gerestaureerd en uitgebreid met een vrij Pedaal dat buiten de bescherming valt.	Categorie: Kerkelijke gebouwen Functie: Kerk en kerkonderdeel

Monumentnummer 34128 X coördinaat 126023 Y coördinaat 411394	Plaats: Capelle Naam: Categorie: Agrarische gebouwen Functie: Boerderij
	Omschrijving Zeer mooi voorbeeld van de boerderijen van het Langstraatse dwarsdeeltype, onder rieten wolfdak, aan de achterzijde voorzien van een eveneens met riet gedekt dwarspand. In het woonhuis ingang met kroonlijst op voluutvormige consoles, ramen met kleine roedenverdeling en met luiken. Afzonderlijk bakhuis onder pannen zadeldak tussen topgevels. Vermoedelijk begin 19 e eeuw.
Monumentnummer 34129 X coördinaat 131166 Y coördinaat 408898	Plaats: Sprang Naam: Categorie: Agrarische gebouwen Functie: Boerderij
	Omschrijving Boerderij van het Langstraatse dwarsdeeltype, met topgevel, jaaranker 1821.
Monumentnummer 34131 X coördinaat 131832 Y coördinaat 409233	Plaats: Sprang Naam: Categorie: Gebouwen, woonhuizen Functie: Woonhuis
	Omschrijving Huis onder schilddak met in het rechtergedeelte van de voorgevel uitgekraagde togen boven de vensters. 17e eeuw.
Monumentnummer 34132 X coördinaat 131805 Y coördinaat 409198	Plaats: Sprang Naam: Categorie: Gebouwen, woonhuizen Functie: Woonhuis
	Omschrijving Huis onder zadeldak en met topgevel; versierde ingangsomlijsting. Begin 19e eeuw.

Monumentnummer 34133 X coördinaat Y coördinaat 131684 409069	Plaats: Sprang Naam: Categorie: Kerkelijke gebouwen Functie: Kerk en kerkonderdeel
	Omschrijving Ned. Herv. Kerk. Laatgotische kerk, bestaande uit een driezijdig gesloten koor uit omstreeks 1400, een driezijdig gesloten zuidelijk dwarspand uit het begin van de 15e eeuw, een rechtgesloten noordelijk dwarspand uit het midden van de 15e eeuw; een driebeukig schip waarvan de drie oostelijke traveeën uit dezelfde tijd en van dezelfde stijl zijn als het koor, de drie westelijke traveeën hoger en breder, tot een nieuw bouwplan uit het einde van de 15e eeuw behoren, evenals de westtoren. Bij de aansluiting van koor en noordtransept een vroeg 16e-eeuwse sacristie. Rijk ontwikkelde steunberen aan het laat 15e-eeuwse deel van het schip. De toren, welks zuidwesthoek in 1612 ingestort is en die in 1911 voor het eerst gerestaureerd is, heeft overhoekse steunberen, is rijk met natuursteen versierd en door recht- en spitsboogvormig afgedekte spaarvelden in de vier geledingen bezet. Inwendig achtkante pijlers in het oudste gedeelte van het schip, zuilen in het jongste, houten tongewelven in de sacristie een stergewelf over de benedenruimte, een kruisribgewelf in de verdieping. De restauratie van het gebouw is in 1956 voltooid. Muurschilderingen apostelfiguren op de pijlers, op de oostwand van het zuidtransept: christus op de koude steen onder het kruis, omringd door de lijdenswerktuigen. Tegen de torenwand de tekst van de Tien Geboden geschilderd, in gotische minuskels. Eiken kansel en doophek uit de 17e eeuw. Klokkenstoel met gelui bestaande uit een klok van A. Petit, 1750, diam. 120 cm, een klok van S. Butendiic, 1475, diam. 83 cm, en een klok, hergoten door Petit en Fritsen, 1948, diam. 104 cm. 16e- en 17e-eeuwse grafzerken. Van oorsprong orgel met Hoofdwerk en Rugwerk, in 1728 gemaakt door T. Houben uit Ratingen (Duitsland) voor de Waalse Kerk te Dordrecht. Later vermaakt tot orgel met Hoofdwerk en Onderpositief door P.J. Geerkens. In 1869 overgeplaatst naar Sprang. In 1958 gerestaureerd en uitgebreid met een vrij Pedaal dat buiten de bescherming valt.
Monumentnummer 34135 X coördinaat Y coördinaat 131679 409045	Plaats: Sprang Naam: Categorie: Gebouwen, woonhuizen Functie: Woonhuis
	Omschrijving Huis van het Langstraatse dorpswoningtype met topgevel bekroond door trappen en toppilaster. Gebosseerd gepleisterde voorgevel. Begin 19e eeuw.

Monumentnummer 34137 X coördinaat Y coördinaat 131624 409040	Plaats: Sprang Naam: Omschrijving Huis van het Langstraatse dorpswoningtype met topgevel bekroond door trappen en toppilaster; zesdelige schuiframen; ingang met kroonlijst op voluutvormige consoles.	Categorie: Gebouwen, woonhuizen Functie: Woonhuis
Monumentnummer 34138 X coördinaat Y coördinaat 131177 409425	Plaats: Sprang Naam: Omschrijving Gesloten standerdmolen uit 1811. Gerestaureerd.	Categorie: Molens Functie: Industrie- en poldermolen
Monumentnummer 34139 X coördinaat Y coördinaat 129227 410736	Plaats: Capelle Naam: Huis Zuidewijn Omschrijving Huis Zuidewijn, ridderhuizing waarvan het vooruitspringende middenstuk met trapgevel uit het einde van de 16e eeuw dagtekent; haaks daaropstaande linkervleugel met zij-trapgevel uit dezelfde tijd; rechtervleugel uit de 17e eeuw. In 1763 uitgebreid en zodanig verbouwd, dat de vensters vergroot zijn en voorzien van ramen met kleine roedenverdeling en luiken. ingang met kroonlijst op voluutvormige consoles uit het begin van de 19e eeuw. Inwendig een 16e en een 18e eeuwse deur, een 17e eeuwse karyatide aan de trapleuning; Lodewijk XVI schoorsteen. Oude balkenzolderingen. Dakruiter met klok. Dakruiter in de tuin. Omgrachting rond het gebouw.	Categorie: Kastelen, landh. ed. Functie: Kasteel, buitenplaats

Monumentnummer 38193 X coördinaat Y coördinaat 132231 411268	Plaats: Waalwijk Naam: Categorie: Kerkelijke gebouwen Functie: Kerk en kerkonderdeel Omschrijving Ned. Herv. Kerk. Laatgotische kruiskerk, bestaande uit een omstreeks 1450 gebouwd koor van drie traveeën met driezijdige sluiting een breed dwarspand waarvan de binnenste traveeën omstreeks 1470 en de buitenste tegen 1525 zijn opgetrokken, en tenslotte een driebeukig, door een zadeldak overdekt schip van drie traveeën. De westgevel is blijkens jaarankers in 1617 gebouwd, nadat een rond 1465 gebouwde toren op het eind der 16e eeuw verwoest was. Op de kruising een dakruiter uit 1617, met door een peer bekroonde spits. In de oostmuur van de noorderdwarsarm twee dichtgemetselde scheibogen van een verdwenen kapel. Inwendig zuilen met achtkante basementen en lijstkapitelen; houten tongewelven in het schip, stenen kruisribgewelven in het koor. Gerestaureerd in 1939. Preekstoel met koperen lezeaar uit 1658; 18e eeuwse koperen lezeaar. Van oorsprong eenklaviers orgel in 1823 gemaakt door C. van Oeckelen en Zoon. In 1961 gerestaureerd en uitgebreid met een Bovenwerk en vrij Pedaal. Deze uitbreiding valt buiten de bescherming. Klokkenstoel met klok van J. Vermi, 1693, diam. 90,5 cm.
Monumentnummer 38194 X coördinaat Y coördinaat 132906 411304	Plaats: Waalwijk Naam: Categorie: Kerkelijke gebouwen Functie: Kerk en kerkonderdeel Omschrijving Poortje aan de toren van de R.K. Kerk van St. Johannes de Doper. Aan de toren-ingang van deze niet als monument aangemerkte kerk natuurstenen poort in de barokke Antwerpse trant van omstreeks 1630.
Monumentnummer 38195 X coördinaat Y coördinaat 132467 411260	Plaats: Waalwijk Naam: Categorie: Kerkelijke gebouwen Functie: Kerkelijke dienstwoning Omschrijving Voormalige N.H. Pastorie. Huis onder dwars, met pannen belegd zadeldak, tussen zij-topgevels; ingang met kroonlijst op pilasters; zesdelige schuiframen. Aansluitend bijgebouw onder schilddak. 17e eeuw gewijzigd begin 19e eeuw.

Monumentnummer 38196 X coördinaat Y coördinaat 132647 411318	Plaats: Waalwijk Naam: Omschrijving Huis uit de 18e eeuw met door pilasters geflankeerde ingangs-travee, kroonlijst en deur.	Categorie: Gebouwen, woonhuizen Functie: Woonhuis
Monumentnummer 38197 X coördinaat Y coördinaat 133053 412020	Plaats: Waalwijk Naam: Omschrijving v.m. Rijksstoomgemaal en Uitwateringssluis aan de mond van het Afwateringskanaal 's-Hertogenbosch-Drongelen. Gemaal en sluizencomplex gebouwd in 1896-1898 in het kader van de aanleg van de nieuwe Maasmond (Bergsche Maas). Complex kunstwerken, bestaande uit sluizen met schotbalkenkraantjes, duikers, bruggen, alsmede een stoomgemaal. Het gebouw is in 1944 zwaar beschadigd en nadien herbouwd, waarbij de contour van het totale beeld geen ingrijpende wijziging onderging. De inventaris is geheel oorspronkelijk: stoommachine met een in een horizontaal vlak liggend drijfstaangmechanisme en de diep daaronder liggende centrifugaalpomp van het "toltype", alles uit 1898. In de ketelruimte twee vuurgangketels uit 1939. Uniek complex waterstaatkundige werken uit het laatste van de 19e eeuw. De bemalingsinstallatie is enig in haar soort in Nederland en van belang als variant op het gebruikelijke centrifugaalpomptype.	Categorie: Weg- en waterwerken Functie: Waterkering en -doorlaat
Monumentnummer 38198 X coördinaat Y coördinaat 134563 411709	Plaats: Waalwijk Naam: Omschrijving St Clemens. 1896-1897 door N.J.H. van Groenendaal. Driebeukige neogotische kruisbasiliek met polygonaal gesloten transeptarmen en toren met achtkantige bovenbouw. Mechanisch torenuurwerk, Fa. Korfhagen, 1893, in de kerk geplaatst, later voorzien van elektrische opwinning.	Categorie: Kerkelijke gebouwen Functie: Kerk en kerkonderdeel

Monumentnummer 38199 X coördinaat Y coördinaat 134615 411860	Plaats: Waalwijk Naam: Omschrijving Oude kerktoeren, vlak opgaand bakstenen bouwwerk, waarvan de onderste geledingen van omstreeks 1300 dagtekenen, in de 15e eeuw verhoogd met een klokkenverdieping met een ingesnoerde naaldspits. In 1924 gerestaureerd. Mechanisch smeedijzeren torenuurwerk.
Monumentnummer 38200 X coördinaat Y coördinaat 131803 411149	Plaats: Waalwijk Naam: Omschrijving N.H. Pastorie, huis onder schilddak en met Empire schuiframen, ingang met pilasters en kroonlijst.
Monumentnummer 38201 X coördinaat Y coördinaat 131811 411155	Plaats: Waalwijk Naam: Omschrijving N.H. Kerk, in 1610 gebouwde rechthoekige zaalkerk met torentje op het dak; aan de noordzijde een achtkante, onderkelderde uitbouw met tentdak, op de hoeken door pilasters versterkt, oorspronkelijk grafkapel, thans consistoriekamer. In de kerk een houten tongewelf, in de uitbouw een achtdelig ribgewelf. Eiken kansel met lezenaar, doophek en bank uit de 17e eeuw. Eenklaviers orgel, in 1857 gemaakt door J.J. Vollebregt. In torentje klok van H. Petit, 1803, diam. 61 cm. Mechanisch smeedijzeren torenuurwerk, voorzien van elektrische opwinding.
Monumentnummer 38336 X coördinaat Y coördinaat 123682 410852	Plaats: Waspik Naam: Omschrijving Boerderij van het Langstraatse type, met aan de voorzijde een tuitgevel met trappen en toppilaster; zes- en vierdelige schuiframen. Begin 19e eeuw. Rieten zadeldak, aan de achterzijde afgewolfd.

Monumentnummer 38337 X coördinaat Y coördinaat 123559 410901	Plaats: Waspik Naam: Categorie: Agrarische gebouwen Functie: Boerderij Omschrijving Boerderij van het Langstraatse type, met aan de voorzijde een door trappen en een toppilaster bekroonde tuitgevel; in de verdieping zesdelige schuiframen. De ingang versierd met pilasters en een kroonlijst op klossen. Zadeldak met pannen belegd. Begin 19e eeuw.
Monumentnummer 38338 X coördinaat Y coördinaat 123464 410949	Plaats: Waspik Naam: Categorie: Agrarische gebouwen Functie: Boerderij Omschrijving Boerderij van het Langstraatse type, met aan de voorzijde een tuitgevel, bekroond door een toppilaster; de ingang versierd met pilasters en een kroonlijst. Aan de achterzijde afgewolfd zadeldak, belegd met pannen. Begin 19e eeuw.
Monumentnummer 38339 X coördinaat Y coördinaat 124529 411132	Plaats: Waspik Naam: Categorie: Kerkelijke gebouwen Functie: Kerk en kerkonderdeel Omschrijving N.H. Kerk. Laatgotische kruiskerk, bestaande uit een koor uit het midden van de 15e eeuw, en een later 15e eeuwse driebeukige pseudobasilicaal schip met lage dwarsarmen. Op de kruising een dakruiter. In de steunberen natuurstenen banden en hoekblokken. Inwendig ronde kolommen met lijstkapitelen en houten tongewelven. Gerestaureerd in 1959. Orgel met Hoofdwerk en Positief, in 1767 gemaakt door M. de Crane. In 1958 gerestaureerd. Orgelkas met wapens van Cousebant-Wassenaar. Twee gesneden houten portalen, 1767 gedateerd. Eiken kansel met trap in Lodewijk XV stijl uit omstreeks 1770 door Petrus Verhoeven. Gesneden toegangsdeur tot het koor en gesneden eiken doophek in Lodewijk XV stijl, eveneens door Petrus Verhoeven (doophek 1771 gedateerd). Twee psalmborden uit omstreeks 1770. Twee koperen lezaars en een koperen doopbekkenhouder uit het begin van de 18e eeuw. In de consistoriekamer een houten schoorsteen uit de eerste helft van de 18e eeuw.

Monumentnummer 38340 X coördinaat Y coördinaat 124486 411000	Plaats: Waspik Naam: Categorie: Kerkelijke gebouwen Functie: Kerk en kerkonderdeel
	Omschrijving R.K. Kerk van St. Bartholomeus. Kerk in Waterstaatsstijl door E. de Kruyff uit 1837-1841. Fraaie driebeukige hallenkerk met jonische zuilen, merkwaardige voorgevel met trapsgewijze opvattingen bovenbouw en open, gekoepeld lantaarntje als bekroning, ingang omlijst door een fronton op dorische zuilen. Mooi gesneden preekstoel uit de bouwtijd, met de beelden van Christus en de Samaritaanse; altaarretabel met voorstelling van het Laatste Avondmaal en de beelden van de vier hogepriesters; rentabels aan de zij-altaren. Twee biechtstoelen uit omstreeks 1840, met frontons en de beelden van Petrus en David aan de ene, van Maria Magdalena en Maria Egyptiaca aan de andere. Gesneden eiken communiebanken, 1841. Van oorsprong tweeklaviers orgel, in 1846 gemaakt door F.B. Loret. In 1940 van electro-pneumatische tractuur voorzien en uitgebreid met een vrij Pedaal dat buiten de bescherming valt. Gesneden orgelkas en balustrade, eveneens uit de bouwtijd. Het gebouw is gerestaureerd.
Monumentnummer 38341 X coördinaat Y coördinaat 124498 411242	Plaats: Waspik Naam: Categorie: Gebouwen, woonhuizen Functie: Woonhuis
	Omschrijving Huis onder schilddak en met lijstgevel waarvan de bovenhoeken ingezwenkt zijn. Ingang met kroonlijst op voluutvormige consoles. Acht- en zesdelige schuiframen. Eerste helft 19e eeuw.
Monumentnummer 38342 X coördinaat Y coördinaat 124610 411236	Plaats: Waspik Naam: Categorie: Agrarische gebouwen Functie: Boerderij
	Omschrijving Boerderij van het Langstraatse type, met topgevel bekroond door trappen en een pilaster; ramen met kleine roedenverdeling. Eind 18e of begin 19e eeuw.

Monumentnummer 38343 X coördinaat Y coördinaat 124535 411248	Plaats: Waspik Naam: Categorie: Agrarische gebouwen Functie: Boerderij Omschrijving Huis met aan de achterzijde een topgevel en aan de voorzijde onder een schilddak een lijstgevel met ingezwenkte bovenhoeken. Ingang met kroonlijst op voluutvormige consoles. Zesdelige schuiframen. Eerste helft 19e eeuw.
Monumentnummer 38344 X coördinaat Y coördinaat 125613 411352	Plaats: Waspik Naam: Categorie: Agrarische gebouwen Functie: Boerderij Omschrijving Boerderij van het Langstraatse type, met aan de voorzijde een tuitgevel, bekroond door trappen en een toppilaster. Zesdelige schuiframen en luiken. De stal met afgewolfd rieten dak. Begin 19e eeuw.
Monumentnummer 38345 X coördinaat Y coördinaat 125792 409964	Plaats: Waspik Naam: Categorie: Agrarische gebouwen Functie: Boerderij Omschrijving Boerderij van het Langstraatse type, waarvan het woonhuis naar links uitgebreid met een dwarspand en naar rechts met een vooruitspringende uitbouw; schuur met dwarspand. Alles gedekt met rieten wolf- en zadeldaken. Ten dele ramen met kleine roedenverdeling. 18e-19e eeuw.
Monumentnummer 38347 X coördinaat Y coördinaat 125876 409771	Plaats: Waspik Naam: Categorie: Agrarische gebouwen Functie: Boerderij Omschrijving Boerderij van het Langstraatse type, met aan de voorzijde een tuitgevel, bekroond door een toppilaster. Aan de achterzijde een dwarspand. Ramen met kleine roedenverdeling. Rieten dak. Begin 19e eeuw. Achter de boerderij een vrijstaande bakstenen schuur.

Monumentnummer 38348 X coördinaat Y coördinaat 125768 409987	Plaats: Waspik Categorie: Agrarische gebouwen Naam: Functie: Boerderij Omschrijving Boerderij van het Langstraatse type; de woning naar links met een dwarspand uitgebreid. Achter aan de stal een dwarspand. Rieten wolf- en zadeldaken. Ramen met kleine roedenverdeling en luiken. 18e-19e eeuw.
Monumentnummer 38349 X coördinaat Y coördinaat 125763 409924	Plaats: Waspik Categorie: Agrarische gebouwen Naam: Functie: Boerderij Omschrijving Boerderij van het Langstraatse type, met rieten wolfdak. In de voorgevel boven de ingang en het rechtse venster uitgekraagde bogen. Boven in het midden een gevelsteen waarin een wapen met helm en dekkleden (wapen: geel varken in rode wei), erboven een leeuwenmasker en eronder een cartouche met de spreuk "Niet zonder Godt" en de datum "anno 1609". Binnen de baksteenwanden eiken skeletbouw. Gerestaureerd in 1950.
Monumentnummer 38350 X coördinaat Y coördinaat 125812 409831	Plaats: Waspik Categorie: Agrarische gebouwen Naam: Functie: Boerderij Omschrijving Boerderij van het Langstraatse type, met tuitgevel bekroond, door drie trappen. In de top een rond venster.

Monumentnummer	444705
X coördinaat	Y coördinaat
132906	411304

Plaats: Waalwijk

Naam: Sint Jan

Omschrijving

In 1923 door architect H.W. Valk in neo-byzantijnse stijl gebouwd achthoekig kerkgebouw gedekt door negentien koepels.

De in baksteen opgetrokken centraalbouw heeft als kern een achthoekige ruimte die door middel van paraboolbogen is verbonden zowel met het koor en de recht daartegenover liggende hoofdingang van de kerk, als met een rondom voerende processiegang; deze paraboolbogen steunen op pijlers die met pendentieven de grote twaalfhoekige midden koepel dragen; in de processiegang scheibogen op kolommen; aan de linker- en rechter zijde pseudo-transeptarmen met aan het uiteinde toegangsportalen; deze portalen hebben links en rechts van de deur, tot net boven deurhoogte reikende, vlakgedekte aanbouwen met een driehoekige plattegrond; rechts naast de hoofdingang de zeszijdige toren met acht verdiepingen en wijzerplaten aan alle zijden en daarboven rechthoekige galmgaten; als toren-ingang dient een neo-barokke poort, die afkomstig is uit de voormalige waterstaatskerk uit 1827. Mechanisch torenuurwerk B. Eijsbouts, later voorzien van elektrische opwinding. De doopkapel, eveneens op zeshoekige grondslag, bevindt zich links naast de hoofdingang.

De grote meloenvormige middenkoepel steunt op een tamboer waarin klein rondboogvensters; vier koepels op halfcirkelvormige grondslag bevinden zich boven de processiegang; tien koepels op ellipsvormige grondslag zijn aangebracht boven het koor, boven de hoofdingang, en boven de beide ingangsportalen, boven de zijkapellen naast het koor en de hoofdingang, alsmede boven de pastorie; twee meloenvormige koepels zijn geplaatst op de doopkapel en de toren, en eveneens in kleiner formaat op de traptorens links en rechts naast het koor; de meeste koepels bezitten rondboogvensters in het onderliggende muurwerk, de doopkapel en de beide traptorens hebben een colonnade; de pastorie bezit aan de linkerzijde een forse gemetselde schoorsteen.

In het interieur gele baksteen en groen verglaasde baksteen; in de grote koepel glas-in-lood vensters van Willem Wiegman met koning David, de drie grote en de twaalf kleine profeten; de marmeren altaartafel is overhuifd door een koperen ciborium op marmeren kolommen; aan weerszijde van het priesterkoor een marmeren ambo; voorts twee beeldhouwde biechtstoelen afkomstig uit de (afgebroken) zeventiende eeuwse schuurkerk, alsmede twee biechtstoelen uit de, vervangende eveneens afgebroken, vroeg negentiende eeuwse waterstaatskerk; een houten doopvont met dito deksel uit plusminus 1800; een kruisweg met veertien terracotta staties in paraboolboogvormige velden is in 1939 vervaardigd door Charles Eijck (slechts elf exemplaren zijn gepolychromeerd); naast de doopkapel een verguld houten kruisbeeld uit ca. 1700.

De in 1923 door architect H.W. Valk in neo-byzantijnse stijl gebouwde St. Jan de Doperkerk is als centraalbouw met negentien koepels voor Nederlandse begrippen een zeldzaam bouwwerk, en op grond van de goed bewaarde hoofdvorm, detaillering, interieur en inventaris van cultuur- en architectuurhistorische, alsmede architectonische waarde, zodat bescherming als evident monument van jongere bouwkunst gerechtvaardigd te achten is.

Monumentnummer	506247	Plaats:	Capelle	Categorie:	Agrarische gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Boerderij
129249	411327	Omschrijving			

Inleiding

DIJKBOERDERIJ bestaande uit woonhuis en schuur onder één dak van het lage type met rieten wolfdak. Aan de dijk ligt een gepotdekseld schuurtje onder zadeldak met rode Oudhollandse pannen. De boerderij ligt in de buurtschap Labbegat dat zich met een eigen haven ontwikkelde tot een industriële kern van bescheiden omvang. De boerderij dateert uit de vroege 19de eeuw.

Beschrijving

Het eenlaags woonhuis is opgetrokken uit handvorm baksteen met vlechtingen en g edekt door een rieten wolfdak met twee schoorstenen. In de drie raamassen brede voorgevel ligt de ingang met vernieuwde paneeldeur links en rechts twee schuifvensters met luiken en een halfvenster met luik in de zijmuur. Op zolder een vierruitsvenster. Strekken boven de vensters. Smeedijzeren sierankers in de voorgevel, staafankers in de overige muren. Op het erf is aan de linkerzijmuur een aanbouw in handvorm baksteen onder zadeldak met zwarte Oudhollandse pannen en vernieuwde ingang en vensters. In de rechterzijmuur het opkamerraam. Achter de brandmuur een aanzienlijk lager vloerniveau met een uitbouw waarachter de verbrede schuur, beide onder lagere dakvoet. In het woonhuis liggen schuifvensters met bovenlicht. Bouwnaden en de toepassing van verschillende soorten baksteen in de achter- en zijgevels duiden op wijzigingen in verschillende periodes. De linkerzijmuur van het bedrijfsgedeelte is geheel opgetrokken uit rode machinale baksteen met kleine stalraampjes van verschillende grootte. In de achtergevel ligt onder het wolfeind een hooiluik. Verder dubbele opgeklampte inrijdeuren en twee lage houten deuren onder een gewapend betonnen latei en drie zesruits betonnen stalramen.

Inwendig is het woonhuis geschikt gemaakt voor gedeelde bewoning. De hoofdopzet met opkamer en onderkelding tussen woon- en bedrijfsgedeelte is herkenbaar. In het bedrijfsgedeelte is een gaaf overstekend dekbalkgebint bewaard.

Het terrein is van de weg gescheiden door een ijzeren sierhek met spiraalvormen, pijlpunten, blad- en pijnappelmotief.

Waardering

De boerderij heeft cultuurhistorische waarde als voorbeeld van een sociaal-economische ontwikkeling van het kleinschalige bedrijf. Zij heeft architectuurhistorische waarde wegens de herkenbaarheid van de hoofdstructuur. Door haar markante ligging aan de dijk in een klein industrieel gebied draagt de boerderij, mede door haar historische zeggingskracht, bij tot de visuele gaafheid van de omgeving.

Monumentnummer	506248	Plaats:	Sprang	Categorie:	Agrarische gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Boerderij
129356	409330	Omschrijving			
		Inleiding			
		KORTGEVELBOERDERIJ, met woonhuis en schuur onder één dak, volgens de jaartalankers daterend uit 1739. Gelegen in het Langstraatdorp Vrijhoeve-Capelle. Het is van het brede lage type met wolfdak, één van de twee boerderijtypes karakteristiek in de gemeente.			
		Beschrijving			
		Het eenlaags onderkelderde woonhuis heeft een geblokt gepleisterde voorgevel en zijgevels in handvorm baksteen. Het heeft een rieten wolfdak waarop twee schoorstenen. In de voorgevel ligt de ingang met semiklampdeur met klopper en ongedeeld bovenlicht rechts van het midden. Links twee, rechts één zesruitsschuifvenster met luiken. Dezelfde vensters zonder luiken op zolder. In de rechterzijgevel liggen twee vierentwintigruitsschuifvensters, de achteringang met gedeeld bovenlicht en een drieruitsschuifvenster. Bouwsporen wijzen op wijzigingen. De linkerzijgevel bevat enige kleine vensters. Voor het huis een stoepje van IJsselsteen met een hardstenen deurplaat voor de ingang. Staaftankers in alle muren, jaartalankers, 1739, in de voorgevel. Inwendig bewaart het huis grotendeels de originele indeling en delen van de inrichting. In de muur tussen de linkervoorkamer en de vroegere woonkamer achter liggen de ruimten van de voormalige bedsteden. In de woonkamer is de kap van de grote schouw bewaard gebleven met ernaast de trap naar de opkamer. De geut sluit het woonhuis in de breedte af. Hierin liggen de trap naar de kelder, een grote schoorsteen en een handpomp. Achter de brandmuur ligt de schuur opgetrokken uit machinale steen en vernieuwde stalraampjes en deuren. In de achtermuur een staldeur en hoge hoekinrijdeuren. Inwendig twee eiken eenzijdig overstekende dekbalkgebinten met spant met balk. Het huis is omgeven door een tuin met diverse grote bomen, waaronder Italiaanse populier en wilg. Voor het huis twee snoeilinden en een haag.			
		Waardering			
		De boerderij heeft cultuurhistorische waarde als voorbeeld van een voor de Langstraat karakteristiek type boerderij. Het heeft architectuurhistorische waarde wegens de uit- en inwendig gaaf behouden hoofdstructuur en de bewaardgebleven onderdelen van het interieur. De boerderij heeft ensemblewaarde wegens de historisch-ruimtelijke ontwikkeling van de streek en is straatbeeldbepalend.			

Monumentnummer	506249	Plaats:	Sprang	Categorie:	Agrarische gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Boerderij
131320	408920	Omschrijving			
		Inleiding			
		KORTGEVELBOERDERIJ daterend uit de eerste helft van de 19de eeuw, bestaande uit een woonhuis en lager aangebouwde schuur met dwarsuitbouw linksachter. Gelegen aan de oude bewoningsas van Sprang op de voor de Langstraat karakteristieke wijze van ten opzichte van elkaar verspringend gebouwde huizen.			
		Beschrijving			
		Het eenlaags onderkelderde woonhuis is opgetrokken in kruis- verband van IJsselsteen met rode baksteen in de strekken boven vensters en voordeur. Het heeft een zadeldak tussen tuitgevels gedekt met rode Oudhollandse pannen. De tuitgevel vóór heeft een rollaag en een getrapte afsluiting met halfronde bekro- ning, waaronder een toppilaster. De afsluiting van de tuitge- vel achter is veranderd door een grotere schoorsteen. Staafan- kers met geometrische inkerving in alle muren. In de voorgevel ligt links van het midden de ingang met paneeldeur met snij- werk en gedeeld bovenlicht. Aan de linkerzijde één zesruits-, aan de rechterzij de twee zesruitsschuifvensters. Op de zolder twee T-vensters. Gepleisterde plint. De hardstenen dorpel en stoepplaat voor de ingang liggen lager dan het straatniveau. In de rechterzijmuur ligt het voor dit type huis karakteris- tieke smalle hoge drie ruitsvenster. Voorts een eenruits en twee zesruitsvensters. In de linker zijmuur een kelderraampje en een T-venster. Inwendig zijn de hoofdindeling en oude onderdelen aanwezig. De middengang, belegd met cementtegels met floraal en rankenrand- motief, heeft tussendeuren ter hoogte van de keuken en naar de schuur. Rechts van de gang zijn voor- en achterkamer met elkaar verbonden door het verwijderen van de bedsteden met behoud van de tussenliggende originele kast. Links van de gang zijn in de ruimte tussen voorkamer en keuken de zoldertrap (vanuit de gang), de trap naar de overwelfde kelder (vanuit de keuken) en de kast en - /voormalige bedstedenwand (kamer en keuken) gegroepeerd. In de keuken is de brede schouw met geprofileerde lijst op consoles aanwezig. Alle deuren in het huis zijn opgeklampte deuren. Balkenzoldering in gehele huis. Op zolder twee dekbalkjukken met schaarspant en koppelbalk. De lagere, aangebouwde schuur is opgetrokken in kruisverband van IJsselsteen en heeft een zadeldak met wolfeind gedekt met rode Oudhollandse pannen. De achtermuur en aansluitende delen van de zijmuren zijn vernieuwd. De linkerzijmuur met semiklamp achterdeur met gedeeld bovenlicht en eenruitsvenster vertoont een bouwnaad op de aansluiting huis/schuur en hergebruikte handvormbaksteen. Vergroting van de schuur in de breedte door een deel onder lessenaardak en aansluitend een deel onder zadeldak met de nok dwars op de schuur. Beide delen in machi- nale baksteen. In de rechterzijmuur ligt een vierruitsschuif- raampje met duimen in linkerkozijn. Na een bouwnaad is machi- nale baksteen toegepast. De achtermuur onder wolfeind is deels uit hout en machinale baksteen opgetrokken en heeft nieuwe deuren en ramen. Inwendig heeft de schuur de originele twee eenzijdig overstekende ankerbalkgebinten bewaard.			

Waardering

De kortgevel boerderij heeft cultuurhistorische waarde als voorbeeld van een in de Langstraat tot ontwikkeling gekomen karakteristiek type. Het heeft architectuurhistorische waarde wegens de uit- en inwendig gaaf behouden hoofdstructuur van huis en schuur en onderdelen van het interieur. Het heeft ensemblewaarde wegens de verbondenheid met de historisch- ruimtelijke ontwikkeling van de streek (en is straatbeeldbepalend).

Monumentnummer	506251	Plaats:	Capelle	Categorie:	Agrarische gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Boerderij
126644	409729	Omschrijving			
Inleiding					
KORTGEVELBOERDERIJ bestaande uit woonhuis en voormalig bedrijfsgedeelte onder één dak. Het is van het lage brede type met wolfdak, daterend uit ca. 1840. Het is gelegen in het veendorp Nieuwevaart. Wijzigingen ca. 1940, 1950/60, 1990.					
Beschrijving					
Het eenlaags onderkelderde woonhuis is opgetrokken uit handvorm baksteen in kruisverband met vlechtingen. Het is gedekt met een rieten wolfdak. De voorgevel met vier raamassen heeft links van het midden twee zesruitsschuifvensters met luiken. Rechts liggen de ingang met opgeklampte deur en gedeeld bovenlicht met ernaast een vierruitsschuifvenster met luiken, waaronder een eenruitskelderraampje. Op zolder een vierruitsschuifvenster en een uitgespaard rondboognisje. Links onder het wolfeind steekt de kopse kant van een balk door de gevel. Strekken boven en onder de vensters. Staaftankers in alle muren. De voorgevel heeft een grijs gepleisterde plint en granieten stoepje met vóór de ingang een stoepplaat met een zwart/wit randmozaïek en geometrische motiefjes in het middenveld. IJzeren sierhekje met witte pijlpunten.					
Tegen de rechterzijgevel is ter hoogte van de keuken na de oorlog een uitbouw met achteringang en ramen geplaatst. Tegen de schuur ligt met de nok dwars op de hoofdrichting een schuuraanbouw onder rieten wolfdak daterend uit de jaren 40 van deze eeuw. Van deze schuur met semiklampteur in het midden en getoogd hooiluik is de gevel in 1950/60 vernieuwd. Aan het erf liggen drie kleine vierruits- en een eenruitsvenster. De linkerzijmuur van het woonhuis bevat een T-venster met luiken. De schuur is recent in rode machinale steen vernieuwd. Dwars op de achterkant van de schuur ligt een verbreding onder rieten dak met de nok dwars op de schuur. De achtermuur heeft hoge opgeklampte inrijdeuren, lage staldeuren en vierruits getoogde stalvensters.					
Inwendig heeft het huis de originele indeling en delen van het interieur bewaard. Achter de grote voorkamer links ligt een slaapkamer met houten wand met bedsteden en kasten gescheiden door geprofileerde pilasters. Tussen beide kamers bevindt zich een open rondboognisje analoog aan dat in de voorgevel. Rechts naast de gang ligt de opkamer met kelder. In de keuken ligt de keldertrap met ernaast een kast (voormalige bedstee) en de zoldertrap. In de schuur drie eiken ankerbalkgebinten.					
Achter de boerderij een grote langsdeelschuur opgetrokken uit handvorm baksteen met vlechtingen en zwarte Oudhollandse pannen. Hoge opgeklampte inrijdeuren met strekken. Inwendig drie eenzijdig overstekende ankerbalkgebinten.					
De boerderij is omgeven door een hulst- en ligusterhaag. Op het erf staan drie eiken, een kastanje en berk.					

Waardering

De boerderij is van cultuurhistorisch belang als voorbeeld van een voor de streek kenmerkend type. Zij heeft architectuurhistorische waarde uit oogpunt van bouwtechniek en -geschiedenis voor de wijze waarop in dit gebied vergrotingen van de boerderij in de breedte onder één kap zijn uitgevoerd. Het heeft ensemblewaarde door haar ligging in een historisch-ruimtelijke relatie met meerdere monumentale boerderijen. De behouden originele structuur en delen van het interieur dragen bij tot de architectonische gaafheid van het geheel.

Monumentnummer	506254	Plaats:	Capelle	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Woonhuis
126536	411475	Omschrijving			

Inleiding

DIJKHUISJE, landarbeiderswoning, daterend uit 18de/19de eeuw, gelegen aan de voet van de oude hoge veendijk met nog steeds overheersend agrarische functie. Wijzigingen in 1936 en 1948.

Beschrijving

Het eenlaags woonhuis met rechthoekige plattegrond heeft een stenen voor- en gepotdekseld achterhuis onder rieten zadeldak met de nok haaks op de dijk. Het woongedeelte is opgetrokken uit handvorm baksteen in kruisverband met vlechtingen. Korte staafankers in al le muren. De voorgevel heeft twee zesruitschuifvensters met luiken, een vierruitsraampje op de vliering en de schoorsteen op de top van de gevel. De linkerzijmuur is blind. In de rechterzijmuur ligt in het woongedeelte een vijftienruitschuifvenster met opgeklampte luiken. De ingang met opgeklampte deur en vierruitsraampje liggen in het gepotdekselde achterhuis. De achtergevel onder wolfdak heeft een vierruitsvenster en een houten aanbouw uit 1948 met veel glas onder golfplaten dak. In de linker gepotdekse lde zijmuur een schuifraampje met bovenlicht. In het rieten dak enige dakraampjes.

Inwendig is de originele staat nagenoeg bewaard. In de woonkamer ligt de stookplaats die ook als kookplaats diende. Vijf balken dragen de houten zoldering. Ten gunste van de woonruimte is in 1936 de houten bedstedenwand iets teruggelegd. Hieronder ligt een ca. 50 cm diepe onderkeldering, waarvan de toegang in het achterhuis ligt. Hierin liggen tevens de geut, de trap naar de vliering en een in hout afgeschoten slaapkamer uit 1936. Behoudens de drie zijmuren is alles aan en in het huis in hout uitgevoerd.

Op het terrein een oude kastanje en een diepe achtertuin.

Waardering

Het landarbeidershuisje heeft cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van de sociaal-economische situatie van de arbeidersbevolking. Het is van architectuurhistorisch belang als voorbeeld in de architectuurgeschiedenis van een bijzonder type woning, waarvan het exterieur en interieur gaaf bewaard zijn gebleven. De situering aan de voet van de dijk is karakteristiek voor het aanzien van de streek. Gelet op de originele staat waarin het dijkhuisje in- en uitwendig verkeert, de schaarsheid van het type woning en het representatieve karakter wat betreft ligging en ouderdom heeft het een hoge zeldzaamheidswaarde.

Monumentnummer	506255	Plaats:	Capelle	Categorie:	Agrarische gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Boerderij
127086	409908	Omschrijving			
		Inleiding			
		KORTGEVELBOERDERIJ onder zadeldak met nok haaks op de Nieuwevaart. De boerderij stamt uit omstreeks 1850 en is gelegen in het gelijknamige veenzonedorp waarvan de vaart gedempt is. Na beëindiging van de agrarische functie werd in de boerderij omstreeks 1900 een smederij gevestigd.			
		Omschrijving			
		Het gedeeltelijk onderkelderde eenlaags pand is opgetrokken in kruisverband IJsselsteen onder een zadeldak met gesmoorde oudhollandse pannen tussen tuitgevels met rollaag. Het dak is ter plaatse van het achterhuis voorzien van moderne in dakpanpatroon geponste platen van omstreeks 1990. Ter hoogte van het achterhuis tevens toepassing van machinale baksteen. De tuitgevel heeft een getrapte beëindiging met toppilaster en smeedijzeren bekroning. Gepleisterde plint en boven de vensters de karakteristieke strekken in rode baksteen. Rechte steekankers in alle muren. In de van drie assen voorziene voorgevel ligt links van het midden de ingang met hardstenen dorpel en paneeldeur met glas-in-lood bovenlicht. Links en rechts zesruitschuif-vensters met opgeklampte luiken. Twee identieke vensters zonder luiken op de verdieping. Voor het huis een verhoogd bakstenen stoepje met stoeppalen en smeedijzeren hekken met krullen op de hoeken van de voorgevel, daarvoor een halfverharde 'oprit' zoals aan de Nieuwevaart vaker voorkomt. De linkergevel bevat ter hoogte van het woongedeelte respectievelijk een getralied kelderraam, klappaampje, schuifraam met gedeeld bovenlicht, stolpvenster en achterdeur. In het bedrijfsgedeelte een halfroond ijzeren stalraam. Aan de rechtergevel bevindt zich een zesruits schuifvenster met duimen in het kozijn ter plaatse van het voorhuis. Meer naar rechts komt de smederijfunctie tot uiting in een opgeklampte deur met laag bovenlicht, twee hoge twaalfruits schuifvensters in kozijnen met pen en gatverbindingen en een lage houten deur. Geheel rechts in deze gevel een vierruitsraampje en staldeur. Aan de rechterzijde bevindt zich de ijzeren hoefstal. De achtergevel is opgetrokken in kruisverband IJsselsteen met vlechtingen en voorzien van dubbele inrijdeuren met een getoogde loopdeur. Onder de top en links een ijzeren halvemaanraampje, een staldeur achter gemetselde rondboogopening en getoogd ijzeren achtruits stalraam. Structuur en uitmontering van het woonhuis zijn in hoge mate bewaard gebleven. De gang is belegd met plavuizen. Via de gang geven paneeldeuren toegang tot de voorkamers. In de grote rechterkamer bevinden zich een zware marmeren schouw en een gaaf bewaarde houten bedstedenwand met bedstee, kast en vroegere bedstee tussen pilasters en afgesloten door een brede profiellijst. In de linker - onderkelderde - kamer is de aanvankelijk van beide zijden bereikbare bedstedenwand veranderd in een kast en een doorloop naar de woonkamer. Hierin liggen de stookplaats, de trappen naar de diepe kelder en de zolder, deuren naar de gang en smederij met een klein doorgeefluikje ernaast. Op de verdieping achter elk der vensters een slaapkamer. Achter de brandmuur liggen de huidige keuken en de smederij, samen als een platte doos in de schuur gebouwd. De inventaris van de smederij is grotendeels intact. Het woongedeelte bevat de oorspronkelijke kap, het achterhuis twee aan één zijde overstekende dekbalkgebinten. Links van het huis geeft een ijzeren hek met decoratie van witte pijlpunten, obelisk en pijnappels toegang tot het grindpad naar de achteringang.			

Een beukenhaag vormt de scheiding tussen de weg en de moestuin. Achter de boerderij staat een oude noten boom en ligt de boomgaard met vier hoogstamfruitbomen.

Waardering

De boerderij met erf en erfbeplanting heeft cultuurhistorische waarde als uitdrukking van een sociaal- economische ontwikkeling gevormd door de agrarische functie, typerend voor de streek. Tevens vanwege de later toegevoegde smederij-functie, die nog als zodanig herkenbaar is, in het bijzonder in de hoefstal. Verder heeft de boerderij architectuurhistorische waarde vanwege het streekeigen bouwtype hallenhuis-boerderij met gevel haaks op de weg (kortgevelboerderij). In- en exterieur en samenhang daartussen zijn vrijwel geheel gaaf bewaard. De boerderij is onderdeel van de lintbebouwing langs de Nieuwevaart, die wat betreft maat, schaal, nokrichting, ouderdom en bouwtype van de bebouwing van cultuurhistorische waarde is.

Monumentnummer	521811
X coördinaat	Y coördinaat
132412	411277

Plaats: Waalwijk

Categorie: Gebouwen, woonhuizen

Naam:

Functie: Woonhuis

Omschrijving

Inleiding

Half vrijstaand HERENHUIS uit circa 1880 met een uitbreiding uit circa 1910.

Omschrijving

Tweelaags bakstenen woonhuis op een rechthoekige plattegrond onder een afgeplat schilddak, gedekt met Hollandse pannen. De voorgevel is vijf travéeën breed en heeft een natuurstenen plint. Op de kroonlijst zijn consoles ter ondersteuning van de gootlijst geplaatst. De middentravee is gepleisterd uitgevoerd, de ingang is in een omlijsting van pilasters geplaatst. Boven de deur is een iets uitstekende lijst op consoles aangebracht. Aan weerszijden van de ingang en op de verdieping bevinden zich schuiframen met afgeronde hoeken, de bovenlichten zijn gevuld met glas-in-lood. De ramen zijn in gestucte omlijstingen met een kuif gevat.

Het pand heeft een grote achteraanbouw uit circa 1910, uitgevoerd in baksteen met een gepleisterde plint en voorzien van speklagen in gele baksteen. De linkerzijgevel van het voorste gedeelte is blind. Daarachter zijn kelderlichten met diefijzers aangebracht, erboven bevindt zich een groot glas-in-loodraam. Andere ramen hebben in de bovenlichten kathedraalgas. In het midden van de achtergevel bevindt zich, iets terugliggend in de gevel, een getoogde deur. Links daarvan zijn openslaande deuren aangebracht, boven het terras is een luifel. Ook is een aantal rechthoekige ramen in de achtergevel aanwezig.

Waardering

Het pand is van algemeen belang. Het pand is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling. Het heeft architectuurhistorische waarde wegens materiaalgebruik en ornamentiek. Het is een gaaf bewaard gebleven geheel.

Monumentnummer	521812	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Grotestraat 148	Functie:	Opslag
132414	411212	Omschrijving			
Inleiding					
KOETSHUIS uit omstreeks 1900. Het gebouw staat haaks op het erf.					
Omschrijving					
Het koetshuis heeft een rechthoekige plattegrond en is één laag hoog onder een zadeldak. De voorgevel is in het midden voorzien van een topgevel met driedelig raam. Op de begane grond een poort waarin hergebruikte deuren van de brandweerkazerne (Raadhuisplein, architect Kropholler). In de gevel een smallere poort en enkele getoogde raamopeningen. In de achtergevel bevinden zich op de verdieping enkele halfronde raampjes. In de korte, linkerzijgevel zijn onder meer een getoogde poort en een hijsluik aanwezig.					
In de gevel zijn lange steekankers (ankers van verdieping en kap in één) aangebracht.					
Waardering					
Het koetshuis is van algemeen belang. Het koetshuis is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociaal-economische en typologische ontwikkeling. Het heeft ensemblewaarde als belangrijk onderdeel van het geheel.					

Monumentnummer	521814
X coördinaat	Y coördinaat
131763	411192

Plaats: Waalwijk

Categorie: Gebouwen, woonhuizen

Naam:

Functie: Woonhuis

Omschrijving

Inleiding

Het woonhuis is een voormalig molenhuis dat werd gebouwd in 1879.

Omschrijving

Eénlaags woonhuis op een rechthoekige plattegrond onder zadeldak waarvan de nok evenwijdig aan de straat loopt. Het dak is gedekt met kruispannen en aan de topgevels voorzien van windveren. Aan de voorzijde heeft de gevel een kroonlijst. De gevels zijn geblokt gepleisterd. De plint is glad uitgevoerd.

In de rechterhelft van de gevel bevinden zich een deur en enkele rechthoekige ramen. Alle bovenlichten zijn gevuld met glas-in-lood. Naast de deur is een glazen naamplaat aangebracht met het opschrift: "C.Th. VAN DER HEIJDEN. MACHINES VOOR DE SCHOENINDUSTRIE".

De linkerzijgevel heeft in de top een zesruits raam alsmede een klein vierkant raampje. Op de begane grond bevinden zich T-ramen. Achter, tegen de rechterzijkant staat een éénlaags aanbouw onder plat dak, uitgevoerd in ijsselsteen. De achtergevel is hier iets hoger opgemetseld.

Voor het huis staan twee grote leilinden, restanten van de oorspronkelijke straatbeplanting.

Waardering

Het huis is van algemeen belang. Het huis is van cultuurhistorisch belang als voorbeeld van de sociaal-economische en typologische ontwikkeling van de kleinschalige huisnijverheid. Als zodanig is het zeldzaam en gaaf bewaard gebleven.

Monumentnummer	521815	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Grotestraat 21	Functie:	Industrie
131763	411192	Omschrijving			
		Inleiding			
		In dit bedrijfsgebouw was een fabriekje gevestigd dat machines maakte voor de schoenenindustrie. Thans is het een werkplaats.			
		Omschrijving			
		Eénlaags bedrijfsgebouw, voormalige machinefabriek, op een rechthoekige plattegrond onder zadeldak. In de topgevel bevinden zich enkele zesruits ramen en een hijsluik.			
		Waardering			
		Het bedrijfsgebouw is van algemeen belang. Het bedrijfsgebouw is van cultuurhistorisch belang als voorbeeld van de sociaal-economische en typologische ontwikkeling van de kleinschalige huisnijverheid. Als zodanig is het zeldzaam en gaaf bewaard gebleven.			

Monumentnummer	521817	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Openbare gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Raadhuisplein/Grotestraat	Functie:	Bestuursgebouw en onderd
132766	411396	Omschrijving			

Inleiding

RAADHUIS, gebouwd in 1932. Uitgebreid in 1986, in een stijl die aansluit bij het reeds bestaande gedeelte. Alleen het gedeelte uit 1932 valt onder de bescherming.

Omschrijving

De hoofdmassa wordt gevormd door een tweelaags bakstenen gebouw met souterrain. Het heeft een rechthoekige plattegrond en een groot, hoog zadeldak gedekt met leien. Aansluitend is, haaks op de westelijke zijgevel van de hoofdmassa, een tweelaagse langgerekte vleugel onder zadeldak gebouwd. Het geheel is voorzien van een natuurstenen plint. De voor- en achterkant hebben een trapgevel, afgewerkt met een gemetselde ezelsrug. De natuurstenen goot steunt op brede, natuurstenen klossen. In de gevel zijn grote ijzeren steekankers bevestigd.

Tegen het midden van de voorgevel is een uitbouw onder lessenaarsdak gezet. De voorkant daarvan wordt bekroond door een natuurstenen lijst, geflankeerd door consoles waarop twee schilddragende leeuwen staan. In deze uitbouw zijn grote rondbogen aangebracht, het portiek heeft op de hoogte van de bel-etage een bordes, overwelfd door een bakstenen kruisgewelf en met aan weerszijden een steektrap. Het bordes heeft een opengewerkte natuurstenen balustrade, langs de trap is een bakstenen borstwering met een brede afwerking in natuursteen aangebracht. Aan de uiteinden van de trap staan twee levensgrote natuurstenen beelden van een os en een koe, gemaakt door Lambertus Zijl. Deze beelden drukken de relatie tussen Waalwijk, de veemarkt en de leerindustrie uit, belangrijke elementen in de economische ontwikkeling gedurende de eerste helft van de twintigste eeuw.

Rechts van het bordes bevinden zich gekoppelde staande ramen, erboven een groot kruiskozijn, alle ramen hebben een kleine roedenverdeling. Aan de linkerkant bevindt zich boven het portiek/bordes een open galerij met rondbogen. Het carillon dat daar is aangebracht werd de gemeente bij de opening van de nieuwbouwvleugel geschenken. Daarboven is op een tegeltableau een metalen wijzerplaat aangebracht. In de topgevel een grote vierkante gevelsteen met in reliëf het gemeentewapen tegen een eikenboom op de achtergrond.

In linker- en rechterzijgevel zijn samengestelde staande ramen aangebracht. Deze diepliggende raampartijen zijn voorzien van brede zandstenen lateien en onderdorpels en bakstenen penanten. In de rechterzijgevel zijn enkele rondboogopeningen aangebracht, afgesloten door hekwerk. Daarnaast is een plaque in het metselwerk aangebracht. Boven de zij-ingang hangt een lantaarn, uitgevoerd in smeedijzer en glas.

Op de begane grond van de achtergevel bevinden zich ramen met metalen kozijnen waarin gekleurd kathedraalglas. De ramen worden afgesloten door een brede latei waarboven dubbele kleine roedenramen zijn geplaatst. Rechts, ter plekke van het trappenhuis, zijn in hoogte verspringende staande glas-in-loodramen met natuurstenen onder- en bovendorpels aangebracht. In het midden van de achtergevel zijn op de verdieping twee ramen dicht naast elkaar geplaatst. In de linkerzijgevel zijn (ter plekke van het trappenhuis) enkele grote glas-in-loodramen geplaatst. Daaronder bevinden zich kelderlichten met diefijzers.

Tegen de linkerzijgevel, ver naar achteren geplaatst, staat een tweelaags haakse aanbouw onder zadeldak. Als bij de hoofdmassa is ook hier een natuurstenen goot op klossen aangebracht. In het dakvlak bevinden zich enkele dakkapellen.

In de voorgevel (naar het plein gericht) bevindt zich een houten deur in rondboogportiek. Ervoor ligt een natuurstenen trap met aan de zijkanten bakstenen borstweringen. Boven de ingang hangt een lantaarn, uitgevoerd in smeedijzer en melkglas. De meeste ramen hebben zandstenen dorpels en lateien, een aantal is gekoppeld en onderling gescheiden door een bakstenen tussenpenant.

De achtergevel heeft veel kleine raampjes met natuurstenen lateien. Haaks op deze vleugel staat een lage muur die het raadhuis verbindt met Raadhuisplein I.

Voor de zijvleugel van het raadhuis ligt een symmetrisch aangelegde tuin, ter hoogte van de voorgevel van de hoofdmassa van het raadhuis afgesloten door een lage bakstenen muur, voorzien van een natuurstenen plint en gemetselde ezelsrug.

In het verlengde van de ingang is tussen twee hoger opgemetselde vierkante pijlers een smeedijzeren hek aangebracht. De muur wordt geleed door kleine pijlers met een ezelsrug, daartussen is een ijzeren stang aangebracht.

In het interieur is de oorspronkelijke toestand in belangrijke mate bewaard gebleven. Na de entree volgen een grote hal en een gang, in het verlengde van de ingang. Aan weerszijden van de gang bevinden zich kamers, achteraan is een doorgang met trappen naar de zijvleugel. Links in de hal is een trappartij naar de verdieping aanwezig, op de verdieping bevinden zich rechts van de hal en gang raadzaal en trouwzaal. Het raadhuis is gedeeltelijk onderkelderd.

Ook de inrichting is in haar oorspronkelijke vorm bewaard gebleven. De wanden van hal en gang zijn uitgevoerd in schoon metselwerk en hebben lambriseringen in geglaazuurde steen. Er is een rijke symbolische decoratie door middel van beeldhouwwerk, muurschildering en tegeltableau's onder meer van de hand van Theo van Delft.

In de raadzaal wordt nog steeds het oorspronkelijk meubilair, van de hand van Kropholler, gebruikt.

Tussen de rechterzijgevel en de woningen (thans archief) aan de oostwand van het plein, staat een gemetselde muur met ezelsrug, voorzien van een grote rondboogvormige doorgang.

Waardering

Het raadhuis is van algemeen belang. Het raadhuis is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een bestuurlijke en sociaal-economische ontwikkeling in het geïndustrialiseerde Langstraatgebied en als voorbeeld van de typologische ontwikkeling van het raadhuis aan het einde van het Interbellum. Het heeft architectuurhistorische waarden wegens het belang van het gebouw voor de geschiedenis van de architectuur en is een belangrijk werk in het oeuvre van de architect.

Het object is zowel inwendig als uitwendig gaaf bewaard gebleven. Het heeft ensemblewaarden wegens situering die verbonden is met de ontwikkeling van de gemeente en wegens de bijzondere plaats die het inneemt in het aanzien van de gemeente Waalwijk.

Monumentnummer	521818	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Raadhuisplein/Grotestraat	Functie:	Woonhuis
132766	411396	Omschrijving			
Inleiding Voormalig WOONHUIS uit 1953, later omgebouwd tot politiekantoor, thans in gebruik als gemeentearchief. Door een muur met ezelsrug en rondboogpoort met Raadhuisplein 6 verbonden. Tussen dit huis en het raadhuis is een grote doorgang onder rondboog, haaks op de voorgevel van het woonhuis gezet (zie beschrijving raadhuis). Omschrijving Tweelaags huis onder een zadeldak waarvan de nok evenwijdig aan het plein loopt. Het dak is gedekt met leien. In de bakstenen gevel bevinden zich diverse natuurstenen elementen zoals de hoekblokken van de bogen om de portiek en ramen, deze zijn uitgevoerd in natuursteen. Hardstenen vensterbanken en neuten. In het midden van de gevel is een breed portiek met natuurstenen vloertje. De zware houten deur heeft groot smeedijzeren beslag. Aan weerszijden daarvan bevinden zich gekoppelde zesruits ramen. Boven de ramen op de verdieping een segmentboogfries met hardstenen aanzetstenen op de hoeken boven de ramen. De linkerzijgevel heeft in de top twee staande ramen. Tegen deze zijgevel is later een éénlaagse aanbouw onder plat dak toegevoegd, in de stijl van de hoofdmassa. Waardering Het woonhuis is van algemeen belang. Het pand is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling. Het heeft architectuurhistorische waarde wegens vormgeving en materiaalgebruik. Het heeft ensemblewaarde als essentieel onderdeel van het geheel.					

Monumentnummer	521819	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Raadhuisplein/Grotestraat	Functie:	Werk-woonhuis
132766	411396	Omschrijving			
Inleiding					
WINKEL-WOONHUIS "'t Slot", gebouwd in 1941 als ijzerwarenhandel met woonhuis. Het pand ligt op de rechterhoek van het Raadhuisplein met de Grotestraat.					
Omschrijving					
Tweelaags pand op een rechthoekige plattegrond, onder een zadeldak waarvan de nok evenwijdig aan de Grotestraat loopt. Het dak is gedekt met romaanse pannen.					
Het winkelpand heeft een overhoekse steunbeer op de hoek van Grotestraat en Raadhuisplein. Aan de voorzijde is op de begane grond een galerij met grote rondbogen op dikke hardstenen zuilen. De zuilen hebben dobbelsteen kapitelen met een gegraveerd ruitpatroon in de rand. Daarachter bevindt zich in het midden van de voorgevel een rondboogdeur met hardstenen trapje. Aan weerszijden zijn grote rondboog-etalageramen aangebracht. Op de verdieping, boven de galerij, zijn rechthoekige ramen geplaatst. De topgevel heeft een kanteelachtige beëindiging. In de topgevel is een tegeltableau aangebracht met daarop de voorstelling van een hangslot in een krans, erbij het opschrift: "'T SLOT". De rechterzijgevel heeft grote boogramen bijna tot op de grond, met natuurstenen vensterbanken. Op de verdieping zijn zesruits ramen aangebracht. In het midden van het dakvlak bevindt zich een dakkapel. Deze heeft een zadeldakje met windveer en betimmerde topgevel.					
Achter tegen het huis is een lagere bouwmassa (anderhalve laag) onder plat dak gezet. Het balkon is voorzien van een bakstenen borstwering. In de gevel een deur en rond raampje.					
Waardering					
Het winkel-woonhuis is van algemeen belang. Het pand is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling. Het heeft architectuurhistorische waarde wegens vormgeving en materiaalgebruik. Het heeft ensemblewaarde als essentieel onderdeel van het geheel.					

Monumentnummer	521820
X coördinaat	Y coördinaat
132787	411355

Plaats: Waalwijk

Categorie: Gebouwen, woonhuizen

Naam: Complex Raadhuisplein/Grotestraat

Functie: Winkel

Omschrijving

Inleiding

WINKEL, gebouwd in 1937, uitgebreid in 1962.

Omschrijving

Het bakstenen pand is één laag hoog en heeft een rechthoekige plattegrond onder zadeldak, gedekt met leien. Het pand heeft een grote verdiepingshoogte. De gevels zijn voorzien van natuurstenen plinten en gootlijsten. In de naar de Grotestraat gerichte gevel zijn grote rondbogen aangebracht, in het midden een klein topgeveltje met raam. Daaronder is een plaquette met jaartallen 1937-62 ingemetseld. De kopse gevel heeft eveneens een rondboog. De invulling van deze bogen is van latere datum. Op de hoek met het plein is tegen de zijgevel een ijzeren uithangbord bevestigd. De achtergevel is blind.

Waardering

De winkel is van algemeen belang. Het object is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling. Het heeft architectuurhistorische waarde wegens vormgeving en materiaalgebruik. Het pand heeft ensemblewaarde als essentieel onderdeel van het geheel.

Monumentnummer	521821
X coördinaat	Y coördinaat
132766	411396

Plaats: Waalwijk

Categorie: Gebouwen, woonhuizen

Naam: Complex Raadhuisplein/Grotestraat

Functie: Dienstwoning

Omschrijving

Inleiding

In het verlengde van de onderdoorgang, schuin achter het raadhuis, ligt een kleine DIENSTWONING.

Omschrijving

Eénlaags bakstenen huis onder een ingeknikt zadeldak, gedekt met verbeterde Hollandse pannen. De kopse gevels, zowel aan de voorzijde als aan de achterkant hebben zesruits ramen, in de top bevinden zich vierruiters. De ingang bevindt zich in de rechterzijgevel. De linkerzijgevel is aan het uiteinde voorzien van een kleine haakse uitbouw onder zadeldak.

De tuin wordt afgescheiden door een haag.

Waardering

De dienstwoning is van algemeen belang. Het pand is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociaal-economische en typologische ontwikkeling. Het heeft architectuurhistorische waarde wegens vormgeving en materiaalgebruik. Het heeft ensemblewaarde als essentieel onderdeel van het geheel.

Monumentnummer	521823	Plaats:	Sprang	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Villa Welgelegen	Functie:	Woonhuis
129225	411135	Omschrijving			
		Inleiding			
		De VILLA WELGELEGEN werd in 1905 gebouwd voor H. Oerlemans en C.H. Quirijns. Het pand heeft zowel kenmerken van chaletstijl als jugendstil. In 1954 werd het pand aan de achterzijde uitgebreid met een groentekas.			
		Omschrijving			
		Het vrijwel rechthoekige onderkelderde tweelaagse gebouw heeft een samengesteld dak met rode tuile-du-nordpannen. De gevels zijn opgetrokken uit machinale baksteen, grotendeels voorzien van een witte pleisterlaag. De baksteen is zichtbaar gelaten in de plint, als speklagen en als rollaag of strek boven de vensters. De vensterdorpels zijn van hardsteen.			
		De voorgevel bestaat uit een risaliet met topgevel en zadeldak. Op de begane grond bevindt zich een zesdelig samengesteld kozijn met kleine roedenverdeling in de bovenlichten, geplaatst onder een segmentboog. Dit raam heeft evenals het etageraam bijpassende getoogde luiken. Het raam op de verdieping bestaat uit twee gekoppelde schuifvensters met kleine roeden in de bovenlichten. Boven dit raam is de naam; "Welgelegen" aangebracht. In de topgevel een schuifvenster met halve luiken. Onder het dak met breed overstek is een gedeeltelijke houten betimmering. Rechts van de risaliet is een éénlaagse serre onder plat dak. De bovenlichten zijn voorzien van glas-in-lood. De daklijst bestaat uit een reeks van kleine gezaagde plankjes.			
		Links van de risaliet een eenlaagse aanbouw onder schilddak. Hierin een schuifvensters met twaalfruits bovenlicht en luiken. Om de hoek, de linkerzijgevel, bevindt zich hier de hoofdingang. Dit is een paneeldeur met kussens en snijwerk, onder een terugspringend gedeelte van het dak. Voorts bevinden zich hier nog een andere paneeldeur en diverse schuifvensters met kleine roeden in de bovenlichten.			
		De rechterzijgevel laat in de serre een aparte entree zien, op de etage er boven een schuifvenster. Hiernaast een samengesteld vooruitspringend geveldeel, weer met uitkragend overstek bij de topgevel met zadeldak. Zowel in het voorste gedeelte als in de afgeschuinde hoeken bevinden zich schuifvensters met sierroedenverdeling. Het zolderraam in de topgevel is voorzien van halve luiken.			
		In de tuin staan twee grote kastanjebomen.			
		Waardering			

De villa is van algemeen belang. Het pand is van cultuurhistorisch belang als voorbeeld van de sociaal-economische en typologische ontwikkeling waarbij in de onmiddellijke nabijheid van het eigen bedrijf een directievilla wordt geplaatst.

Architectuurhistorisch is het belangrijk vanwege de kwaliteit van de toegepaste stijlelementen. De villa heeft ensemblewaarde vanwege de situering, verbonden met de ontwikkeling van het dorp en vanwege de hoogwaardige kwaliteit van de bebouwing en de historisch-ruimtelijke relatie met wegen en wateren. Het huis is belangrijk vanwege de gaafheid.

Monumentnummer	521824	Plaats:	Sprang	Categorie:	Losse objecten, ed.
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex villa Welgelegen	Functie:	Tuin, park en plantsoen
129285	411086	Omschrijving			

Inleiding

De jugendstil THEEKOEPSEL werd gebouwd in 1912 voor H. Oerlemans en H. Quirijns. Het gebouwtje bevindt zich rechts van de voorgevel van het woonhuis in de tuin.

Omschrijving

Het zeshoekige gebouwtje is opgetrokken uit donkergroen geschilderde houten kraaldelen. Op het zes-zijdige tentdak ligt dakleer, evenals op het opengewerkte dakruitertje met piron. Zowel de stijlen hiervan als de piron zijn voorzien van geometrisch snijwerk. Het hout is als borstwering voor de vijf vensters diagonaal gezaagd en in driehoeksvorm vastgezet. Daarboven zijn verticale planken gebruikt. De uitkragende goot is afgezet met een houten sierlijstje bestaande uit kleine plankjes. Deze lijst rust op houten sierconsoles met diamantkopjes. De afwatering komt uit op een regenton. De drielichts bovenlichten met kathedraalglas van de vensters hebben een getoogde lijst. De paneel deur met cassetten en snijwerk heeft een glaspaneel met gewelfd gesneden sierroeden in asymmetrisch patroon.

Waardering

De theekoepel is van algemeen belang. De theekoepel is van cultuurhistorisch belang als voorbeeld van een sociaal-economische en typologische ontwikkeling. Architectuurhistorisch is het object belangrijk vanwege de toegepaste jugendstil-elementen. De theekoepel heeft ensemblewaarde vanwege de situering, verbonden met de ontwikkeling van het dorp en vanwege de hoogwaardige kwaliteit van de bebouwing en de historisch-ruimtelijke relatie met wegen en wateren. De theekoepel is belangrijk vanwege de gaafheid.

Monumentnummer	521826	Plaats:	Sprang	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Hoofdstraat	Functie:	Woonhuis
127081	411543	Omschrijving			
		Inleiding			
		Het eclectische HERENHUIS werd gebouwd in 1847 in opdracht van G. Quirijs. Enkele gevelornamenten zijn beschadigd. Het huis staat vrijwel op de hoek van een kruising van wegen, naast een lager pand.			
		Omschrijving			
		Het tweelaagse pand heeft een vrijwel rechthoekige plattegrond en telt vijf traveeën. Op het schilddak, met de nokas parallel aan de straat, liggen zwarte kruispannen. De gevels zijn opgetrokken uit handvorm baksteen. Horizontaal wordt de voorgevel geleed door een plint, cordonlijsten en een bewerkt fries. Verticaal wordt de gevel geleed door hoeklisenen. De schuifvensters op de begane grond en de T-vensters op de etage zijn voorzien van een gepleisterde omlijsting met diverse profielranden, oreillons, kuiven en een krans. De bovenlichten bezitten een rijk uitgewerkte omlijsting met een neo-Lodewijk XIV-welving. Deze omlijsting is ook aanwezig bij de centraal geplaatste vleugel deur met hardstenen stoep. Deze deur is voorzien van panelen en gebogen frontons. Het rijk gepleisterde fries heeft rechthoekige velden en bewerkte voluutconsoles met parelrand, acanthusblad en krans. De gootlijst rust op klosjes met tandlijst, de geprofileerde lijst zelf bezit een geschulpte sierrand. Het middendeel is uitgevoerd in de vorm van een gebroken segmentboogfronton met dezelfde decoratie. In het midden bevindt zich een getoogd T-venster als dakkapel met geschulpt sierrandje aan de bovenzijde. Op beide nokpunten van het dak is een schoorsteen met keperboogrelief gemetseld.			
		De plinten van de zijgevels zijn gepleisterd; de ramen worden er omlijst door lagen van afwisselend grijze en rode baksteen. Het gepleisterde fries is voorzien van rechthoekige velden.			
		De rechterzijgevel heeft op de hoek, zowel op de begane grond als op de etage, een getoogd venster met sluitsteen. Eenzelfde raam is aangebracht op de hoek geheel links. Hierachter bevindt zich een klein éénlaags schuurtje onder zadeldak met klampdeur en halfronde ijzeren raampjes.			
		De linkerzijgevel heeft op de hoek van de begane grond een getoogd schuifraam met sluitsteen. Linksachter bevindt zich een anderhalf laagse uitbouw onder schilddak. In de smalle kopse gevel is er boven de paneeldeur met getoogd bovenlicht een laag getoogd gedeeld raam. In de zijgevel bevindt zich nog zo'n raam, met daaronder een brede recente vensteropening. De achtergevel is op de etage voorzien van een brede rechthoekige veranda. Zowel de balustrade als het lessenaardak zijn uitgevoerd in hout en hebben een eenvoudige detaillering.			

Waardering

Het woonhuis is van algemeen belang. Het pand is van cultuurhistorisch belang als voorbeeld van de typologische en sociaal-economische ontwikkeling van het woonhuis in samenhang met een leerlooierij. Architectuurhistorisch is het belangrijk vanwege de toegepaste stijlelementen en de uitbundige ornamentiek. Het pand is belangrijk vanwege de gaafheid ervan. De waarde is tevens gelegen in de situering, namelijk de markante ligging, waardoor het van bijzondere betekenis is voor het aanzien van het dorp.

Monumentnummer	521827	Plaats:	Sprang	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Hoofdstraat	Functie:	Nijverheid
127058	411541	Omschrijving			
		Inleiding			
		De voormalige LEERLOOIERIJ werd in 1847 gebouwd in opdracht van G. Quirijs. In de loop van de tijd zijn er diverse deur- en raamopeningen gewijzigd. Het gebouw is heden in gebruik als opslag- en werkruimte.			
		Omschrijving			
		Het tweelaagse pand heeft een rechthoekige plattegrond. Op het zadeldak met de nokas parallel aan de straat liggen zwarte oudhollandse dakpannen. De begane grond is uitgevoerd in handvorm baksteen, deels van machinale baksteen. De verdieping en de nok zijn van gepotdekselde houten delen. De lange gevel aan de straatzijde bezit twee halfronde ijzeren raampjes en een langwerpig rechthoekig raam. De houten delen zijn zowel hier als elders in de gevel scharnierend uitgevoerd, zodat het leer op de wind kon drogen. De rechterzijgevel heeft links een brede rechtgesloten poort en twee rondboogramen. De nok heeft ter plaatse van twee droogluiken ook beglazing gekregen. De rand van het dak is voorzien van windveren; op de nok een houten makelaar. De linkerzijgevel is uitgevoerd als bakstenen tuitgevel.			
		De achtergevel bezit diverse vernieuwde ramen en een deur.			
		Waardering			
		De voormalige leerlooierij is van algemeen belang. De voormalige leerlooierij is van cultuurhistorisch belang als voorbeeld van de sociaal-economische en typologische ontwikkeling van de leerlooierij in samenhang met een woonhuis. Het pand heeft ensemblewaarde vanwege de situering, verbonden met de ontwikkeling van de streek, de Langstraat. Het gebouw is van belang in relatie tot de vooral structurele gaafheid van de dorps omgeving. Het pand is belangrijk vanwege de zeldzaamheid, verbonden met de bijzondere ouderdom van het type.			

Monumentnummer	521829	Plaats:	Capelle	Categorie:	Agrarische gebouwen			
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Boerderij			
129165	409543	Omschrijving						
		Inleiding						
		De T-BOERDERIJ werd in of omstreeks 1885 gebouwd in eclecticisme. In 1957 werden de zes halfronde stalramen vervangen door zesruits exemplaren.						
		Omschrijving						
		De boerderij heeft een T-vormige plattegrond met een tweelaags woongedeelte en achtergelegen éénlaags gecombineerd stalwoongedeelte. De gevels zijn opgetrokken uit machinale baksteen. Op het dwarse tweelaagse deel ligt een schilddak met zwarte kruispannen, daarachter een zadeldak met gesmoorde oudhollandse dakpannen. Tenslotte een wolfsdak met riet.						
		Het tweelaagse gedeelte telt vijf traveeën. De plint, de stoep en de dorpels zijn van hardsteen. De T-vensters en de centraal geplaatste vleugeldeuren met panelen zijn voorzien van een geprofileerde stucomlijsting met kwartronde inzwenging in de bovenhoeken, kuif en rozetten. De bovenlichten van deur en ramen zijn voorzien van geschilderde glas-in-lood imitatie. Het deurekalf heeft een gesneden schulprand. Aan weerskanten van de deur en bij de hoeken van het huis staan stoepbeugels, smeedijzeren sierhekken met gietijzeren rozetten.						
		Onder de geprofileerde en van snijwerk voorziene gootlijst bevindt zich een gepleisterd fries. Dit is voorzien van rechthoekige velden en bewerkte voluutconsoles.						
		Op beide nokken van het dak staat een achtkantig gemetselde schoorsteen. De zijgevels hebben een gepleisterde plint en een tandlijst onder de goot. Links en rechts is er een T-venster met stucprofilering zoals aan de voorzijde. Links is een éénlaagse kleine aanbouw met deur onder plat dak toegevoegd. Het haaks aangebouwde gedeelte bevat aan beide zijden vier- en zesruits schuifvensters en is deels onderkelderd. Aan noord- en westgevel voorts drie zesruits betonnen stalramen. Links is dit deel uitgebouwd onder lessenaardak. Inwendig bevindt zich in het voorhuis onder andere een centrale middengang met stucplafond, marmeren vloer en fraaie, oorspronkelijke deuren.						
		Het voorerf wordt afgesloten door twee hekken. Er is een openslaand ijzeren hek met pijlpunten voor de hoofdingang en een veel breder openslaand hek met hetzelfde siermotief tussen boerderij en bakhuis (onderdeel II).						
		Waardering						

De boerderij is van algemeen belang. De boerderij is van cultuurhistorisch belang als voorbeeld van de sociaal-economische en typologische ontwikkeling van het boerenbedrijf in de Langstraat. Architectuurhistorisch is het van belang vanwege de toegepaste stijlelementen, de gaafheid en de ornamentiek ook van het interieur. De boerderij heeft ensemblewaarde vanwege de ligging en is als zodanig van belang voor het aanzien van de streek.

Monumentnummer	521830	Plaats:	Capelle	Categorie:	Agrarische gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Julianalaan	Functie:	Boerderij
129165	409543	Omschrijving			
		Inleiding			
		Het BAKHUIS werd gebouwd in de eerste helft van de negentiende eeuw. Het gebouwtje in streekeigen stijl staat ter linkerzijde van de boerderij. Het werd verbouwd in 1990.			
		Omschrijving			
		Het éénlaagse bakhuis heeft een rechthoekige plattegrond met een zadeldak met rode en gesmoorde oudhollandse pannen, waarvan de nok haaks staat op de weg. Midden op het dak staat een nieuw opgemetselde schoorsteen. Twee gevels zijn opgetrokken uit nu machinale baksteen, de andere twee van IJsselsteentjes voorzien van rechte muurankers.			
		In de korte naar de straat gekeerde zijde bevindt zich een zesruits schuifvenster met luiken. De topgevel bevat een halfroond raam met houten sierroedenverdeling. De rand van deze tuitgevel is afgewerkt met een nieuw opgemetselde rollaag. In de rechtergevel, gekeerd naar de boerderij, bevinden zich van links naar rechts de volgende muuropeningen. Een klampdeur met bijzonder gestoken bovenlicht, bestaande uit in elkaar grijpende cirkels, vervolgens een vierruits schuifvenster en een getoogde klampdeur. Tenslotte is er een getoogd ijzeren raampje.			
		In de linkergevel drie ijzeren ramen, in de achtergevel twee ramen.			
		Waardering			
		Het bakhuis is van algemeen belang. Het bakhuis is van cultuurhistorisch belang als voorbeeld van de sociaal-economische en typologische ontwikkeling van het boerenbedrijf in de Langstraat. Architectuurhistorisch is het van belang vanwege de gaafheid en de ornamentiek. Het bakhuis heeft ensemblewaarde vanwege de ligging en is als zodanig van belang voor het aanzien van de streek.			

Monumentnummer	521832	Plaats:	Waspik	Categorie:	Kerkelijke gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Carmelietenklooster	Functie:	Klooster, kloosteronderd
125461	409810	Omschrijving			

Inleiding

Hoofdgebouw van het voormalige CARMELIETENKLOOSTER en noviciaat H. Theresia van Liseux, in een mengeling van rationalistische en neogotische stijlvormen, in 1925-1927 gerealiseerd als eerste aanzet van een nooit voltooid groter geheel, naar ontwerp van Phil.Donders. Het complex bestaat verder uit de aanvankelijk rectorale openbare kloosterkerk met klokkentoren (II), de Lourdesgrot (III) en het H.Hartbeeld (IV).

Omschrijving

Rechthoekig voormalig noviciaatsgebouw van drie bouwlagen boven een souterrain, opgetrokken uit baksteen en door middel van een twee lagen tellend tussenlid met zadeldak en lichtkap verbonden met de parochiekerk. Het gebouw heeft een mansardedak met tuile-du-nordpannen gedekt, voorzien van een zijschild aan de zijde der kerk. Voor- en achtergevel zijn uiterst eenvoudig en worden door vier ondiepe, segmentvormig afgedekte nissen in traveeën geleed. Elke standaardtravee heeft twee smalle, per etage in hoogte afnemende rechthoekige ramen, met loden sierrand boven de hanekammen en sinds ca. 1995 voorzien van een kunststof indeling. Elk raam correspondeerde oorspronkelijk met een slaapkamer. Dezelfde ramen treffen we in het tussenlid aan. In de vrijliggende linker zijgevel een ondiepe segmentboognis met gewijzigde ramen voor het trappenhuis en een zijingang. De entree bevindt zich in de meest rechtse travee van de voorgevel en bestaat uit een uitspringend spitsboogportaal afgedekt met een lessenaardak, doorsneden door een haakse steekkap die aansluit op de topgevel. Kwartronde trap met gebogen wangen en dubbele deur met briefpanelen en vierdelig getraceerd bovenlicht in baksteen. In de top het wapen der orde.

Inwendig is het gebouw uiterst eenvoudig. De hal heeft een tegellambrizing in geel en zwart, rechts twee vrijstaande kolommen en een plafond uit de bouwtijd. In het tussenlid een verbindingsgang naar het trappenhuis in de toren van de kerk.

Waardering

Het gebouw is van algemeen belang. Het klooster heeft als klooster en vroeger bedevaartsoord cultuurhistorische waarden als bijzondere uitdrukking van een culturele en geestelijke ontwikkeling; het heeft architectuurhistorische waarden voor de geschiedenis van de architectuur en de bouwtechniek; het is van belang wegens de bijzondere samenhang tussen het exterieur en onderdelen van het interieur; gaafheid/herkenbaarheid: het object is van belang vanwege de hoogwaardige architectonische kwaliteit van de samenstellende onderdelen.

Monumentnummer	521833	Plaats:	Waspik	Categorie:	Kerkelijke gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Carmelietenklooster	Functie:	Klooster, kloosteronderd
125461	409810	Omschrijving			
		Inleiding			
		Lourdesgrot, geplaatst achter de kerk, behorende bij het complex van het voormalige CARMELIETENKLOOSTER H. Theresia van Liseux, in een mengeling van rationalistische en neogotische stijlvormen, in 1925-1927 gerealiseerd als eerste aanzet van een nooit voltooid groter geheel, naar ontwerp van Phil. Donders. Het complex bestaat verder uit het kloostergebouw annex noviciaat (I), de aanvankelijk rectorale openbare kloosterkerk met klokkentoren (II) en het H.Hartbeeld (IV).			
		Omschrijving			
		Uit gepleisterde en gecementeerde bak- en breukstenen opgetrokken imitatie van de grot te Lourdes, waar de wonderbare verschijningen van Maria aan Bernadette Soubirous plaatsvonden. De grot ligt achter het voormalige paterskoor van de Theresiakerk en heeft in een nis een wit en blauw geschilderde kopie van het Bernadettebeeld. In de grote altaarnis een altaartombe met de initiaal M en een opbouw met kaarsenbanken en een kruis.			
		Waardering			
		De Lourdesgrot is van algemeen belang. Het object heeft als vroeger bedevaartsoord cultuurhistorische waarden als bijzondere uitdrukking van een culturele en geestelijke ontwikkeling; het heeft architectuurhistorische waarden voor de geschiedenis van de architectuur en de bouwtechniek; het is van belang wegens de bijzondere samenhang tussen het exterieur en onderdelen van het interieur; gaafheid/herkenbaarheid: het object is van belang vanwege de hoogwaardige architectonische kwaliteit van de samenstellende onderdelen.			

Monumentnummer	521835	Plaats:	Waspik	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Woonhuis
124605	411275	Omschrijving			
		Inleiding			
		Uit ca. 1870 daterend WOONHUIS (onderdeel I) van een schoenfabrikant, opgetrokken in een ambachtelijk-traditionele bouwtrant; in 1920 en 1936 uitgebreid met een SCHOENFABRIEK (onderdeel II) tegen de achtergevel. Rond 1930 zijn enkele grote ramen ingebroken en na ca. 1950 is achter een éénlaags aanbouw geplaatst, welke niet tot het monument behoort.			
		Omschrijving			
		Het woonhuis telt één bouwlaag, is opgetrokken uit baksteen, gewit en heeft een zadeldak, gedekt met rode oud-Hollandse pannen, met de nok haaks op de straat.			
		De voorgevel heeft een zwarte plint, eenvoudige steekankers en een tuitgevel met vlechtingen, bekroond met een toppinakel met sieranker op een kraagsteentje. De vernieuwde voordeur heeft een paneeldeur met klopper in de vorm van een leeuwenkop, voorafgegaan door een stoepje met smeedijzeren sierhekken. Links en rechts en op de verdieping zesruits schuiframen met hardstenen dorpels. De linker zijgevel heeft een zesruits raam en twee brede samengestelde ramen met glas-in-lood bovenlichten. De rechter zijgevel heeft zesruits schuif- en stolpramen.			
		Inwendig wordt het huis door een middengang gedeeld. In de linker kamer een eenvoudig stucplafond, in de rechter suitekamers een houten pui met openslaande deuren, waarin een bovenlicht van geëts glas. Kelder onder de achterkamer. Beschoten gordingenkap van greenhout.			
		Waardering			
		Het gebouw is van algemeen belang. Het gebouw heeft cultuurhistorische waarden als bijzondere uitdrukking van de sociaal-economische en technische en typologische ontwikkeling van het woonhuis in het algemeen; het heeft architectuurhistorische waarden voor de geschiedenis van de bouwtechniek, onder meer vanwege de toegepaste stijlelementen; het heeft ensemblewaarden vanwege de hoogwaardige kwaliteit van de bebouwing en de historisch-ruimtelijke relatie met wegen, wateren en bodemgesteldheid; gaafheid/herkenbaarheid: het object is van belang wegens de architectonische gaafheid van het ex- en of interieur.			

Monumentnummer	521836	Plaats:	Waspik	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Vaartje 19	Functie:	Industrie
124605	411275	Omschrijving			
		Inleiding			
		Tweelaags SCHOENFABRIEK, uit omstreeks 1920, in een tweede fase in 1936 naar achteren uitgebreid in dezelfde vormgeving. De naoorlogse aanbouw tegen de achtergevel behoort niet tot het monument.			
		Omschrijving			
		Het tweelaags fabrieksgedeelte is opgetrokken tegen de achtergevel van een ouder fabrikantenwoonhuis. Tweelaags fabrieksgebouw, opgetrokken uit machinale steen onder een plat dak. Het geheel telt acht traveeën, waarvan de eerste vier enige minieme verschillen vertonen met de later tot stand gekomen achterste vier. De traveeën worden van elkaar gescheiden door lisenen en hebben elk per etage twee getoogde ramen met houten 12-ruits indeling en siermetselwerk in de strekken. Eenvoudige steekankers. Links een baksteen tandlijst onder de daklijst, rechts een baksteen tandlijst. De eerste travee, aansluitend op het huis heeft aan de linkerkzijde een deur en aan de rechterzijde bij de inrit een raam met deur voor de keuken, een tweede deur en een ijzeren deur van een traforuimte. In de laatste travee een dubbele deur waarboven een laaddeur. In de eindgevel enkele getoogde zesruits ramen. De keuken heeft een granito vloer, facettegels en een tot kast verbouwde schoorsteen. De fabriek bestaat beneden en boven uit een grote ongedeelde ruimte met houten balklagen. Deze rusten in de eerste vier vakken op houten onderslagbalken met een houten standvink, in de laatste vier traveeën treffen we een ijzeren balk en standvinken aan. De begane grond heeft gele tegels in halfsteens patroon gelegd, de verdieping een houten vloer.			
		Waardering			
		De schoenfabriek is van algemeen belang. Het complex heeft cultuurhistorische waarden als bijzondere uitdrukking van de sociaal-economische en technische en typologische ontwikkeling van de schoenenindustrie in de Langstraat; het heeft architectuurhistorische waarden voor de geschiedenis van de bouwtechniek; het heeft ensemblewaarden vanwege de hoogwaardige kwaliteit van de bebouwing en de historisch-ruimtelijke relatie met wegen, wateren en bodemgesteldheid; gaafheid/herkenbaarheid: het object is van belang wegens de architectonische gaafheid van het ex- en of interieur.			

Monumentnummer	521838	Plaats:	Waspik	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Dienstwoning
125664	411382	Omschrijving			
		Inleiding			
		DIENSTWONING no. 29, opgetrokken in een sobere streek-eigen bouwtrant, behorend bij een voormalige hooiperserij, welke na een brand in 1927 geheel is vernieuwd. In 1779 gesticht als de handel in fourage en hooiperserij Joh. Vermeulen en Zoon, later fa. De Roon-Boezer. Thans opslagloods en transportbedrijf Boezer.			
		Omschrijving			
		Eenlaags woonhuis, opgetrokken uit machinale baksteen onder mansardedak, met overstek, met kruispannen gedekt. Voorgevel met plint in profielsteen, middenrisaliet met hoeklisenen en brede ramen met vereenvoudigde indeling onder segmenttogen. Entree met originele voordeur in portiek. Dakkapel met hoekpilasters en rondboograam met bovenlicht met kleine roedenverdeling.			
		De linker en rechter zijgevel met vereenvoudigde ramen beneden en boven twee zesruits schuiframen. Tegen de eenvoudige achtergevel een serre onder plat dak.			
		Waardering			
		De dienstwoning is van algemeen belang. Het object heeft cultuurhistorische waarden als uitdrukking van de sociaal-economische en typologische ontwikkeling van de dienstwoning in het algemeen; het heeft ensemblewaarden wegens de hoogwaardige kwaliteit van de bebouwing en de historisch-ruimtelijke relatie met groenvoorzieningen, wegen, wateren en bodemgesteldheid; gaafheid/herkenbaarheid: het is van belang wegens de gaafheid van het exterieur.			

Monumentnummer	521839	Plaats:	Waspik	Categorie:	Agrarische gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Vaartje 29	Functie:	Boerderij
125697	411411	Omschrijving			
Inleiding					
Voormalige HOOIPERSERIJ no 31, na een brand in 1927 geheel vernieuwd. In 1779 gesticht als de handel in fourage en hooiperserij Joh. Vermeulen en Zoon, later fa. De Roon-Boezer. Thans opslagloods en transportbedrijf Boezer. De rechter hal is enige tijd later, vermoedelijk ca. 1930-1935 tot stand gekomen.					
Omschrijving					
Rechthoekig gebouw, opgetrokken uit baksteen, bestaande uit drie parallele, haaks op de straat gelegen hallen, afgedekt met zadeldaken met golfplaten. De linker en rechter hal springen naar voren, waardoor een ondiep voorplein ontstaat. De voorgevels aan de straatzijde bestaan uit machinale baksteen. De gevels van de linker en rechter hal worden door lisenen in drie delen geleed en hebben een horizontale lijst waarop in hardstenen platen de firmanaam 'Hooiperserij Boezer en Zonen' staat aangegeven. De lijst en de dakrand hebben een vertanding in siermetselwerk. De middenhal heeft een vergelijkbare indeling in vieren. Bij de recente vernieuwing van het voegwerk zijn de drie- en vijfhoekige ramen in de topgevels gedicht en is het gebouwtje van de weegbrug tegen de rechter hal gesloopt. De dubbele deuren in de gevels zijn toen eveneens vernieuwd in ijzer. De achter- en zijgevels der drie hallen bestaan uit een houten raamwerk gedicht met gepotdekselde houten delen, welke sinds enkele jaren schuil gaan achter een metalen gevelbekleding. Toen zijn ook de grote schuifdeuren in deze gevels goeddeels gedicht.					
Tegen de achtergevel bevinden zich een berging en het stookhok van de drogerij, beide wegens brandgevaar in baksteen uitgevoerd en gedekt met een lessenaardak. Ook deze ruimten zijn met platen bekleed, maar behielden hun oude muurwerk.					
Inwendig heeft de immense ruimte het grenen houtskelet met dekbalkgebinten en gepende verbindingen bewaard. Er is een bitumen vloer. Hier zijn de gepotdekselde buitenwanddelen op houten raamwerk nog zichtbaar. De linkerhal telt 8 vakken, de middenhal 7, de rechterhal 10. In het eerste vak van de linkerhal is op de begane grond een eenvoudige, sterk gewijzigde kantoorruimte ingericht. In de eerste twee vakken van de rechterhal bevindt zich een werkplaats. Het indrukwekkende naalddhouten gebint heeft stijlen op bakstenen poeren en heeft in de linker- en middenhal per travée een driebeukige indeling, de rechterhal is tweebeukig. Op de lange dekbalken bevinden zich driehoekspanen met schuine schoren die de gordingen dragen, terwijl de gebinten in de lengterichting verstijfd worden door lange stijlen.					
Waardering					

De voormalige hooiperserij is van algemeen belang. Het gebouw heeft cultuurhistorische waarden als uitdrukking van de sociaal-economische, technische en typologische ontwikkeling van de hooiperserij in de Langstraat; het heeft architectuurhistorische waarden voor de geschiedenis van de architectuur en de bouwtechniek; het heeft ensemblewaarden wegens de hoogwaardige kwaliteit van de bebouwing en de historisch-ruimtelijke relatie met groenvoorzieningen, wegen, wateren en bodemgesteldheid; gaafheid/herkenbaarheid: het is van belang wegens de gaafheid van ex- en/of interieur.

Monumentnummer	521841	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen			
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Industrie			
134975	411812	Omschrijving						
		Onderdeel I						
Inleiding								
Het FABRIEKSGEBOUW is sedert 1906 in verschillende fasen gebouwd. In 1906 startte de bouw van een woonhuis met schoenenfabriek voor de heer C.de Vries van de Grind te Baardwijk. In kern is dit nog steeds aanwezig in het omstreeks 1930 in hoog tempo verbouwde en uitgebreide complex. Initiatiefnemer hiervoor was de firma Van Haren. Toendertijd kwamen het front van het complex en de directe belendingen, de beschermde kern van het complex, tot stand.								
Omschrijving								
Tweelaags bakstenen blok op een rechthoekige plattegrond. De hoofdmassa aan de straat heeft een plat dak. Daarachter ligt een grote productiehal met sheddaken, waarvan expliciet wordt opgemerkt dat alleen de voorste vier traveeën onder de werking van de Monumentenwet vallen.								
De voorgevel is symmetrisch opgezet. Het middendeel bestaat uit een hogere ingangstravee met daarin een trapsgewijs terugspringend portiek met een dubbele houten deur. De portiek wordt afgesloten door een betonnen band waarboven (in moderne letters) het opschrift "VAN HAREN" is aangebracht. Op de verdieping is een breed raam met metalen kozijnen gezet, gevuld met glas-in-lood. De ingangspartij wordt geflankeerd door twee ronde raampjes met metalen kozijnen. Naast het glas-in-loodraam zijn sculpturen aangebracht. Links een vrouwenfiguur met schoen, rechts een man met schoenmakersattributen. Deze beelden zijn afkomstig uit de Van Haren-vestiging uit 's-Hertogenbosch. Aan weerszijden van deze ingangstravee zijn op de begane grond een erker en op de verdieping twee samengestelde ramen geplaatst.								
Het daaraangrenzende gedeelte van de voorgevel springt aan beide zijden van het middendeel, na een afgeschuinde hoek, iets naar voren. Beide gevelwanden tellen vier vensterassen. Hierin zijn op de begane grond en op de verdieping dezelfde ramen geplaatst als in de rest van de voorgevel.								
In de rechterzijgevel bevinden zich brede samengestelde ramen als in de voorgevel, aan het uiteinde, op de verdieping een staat een hijsluik onder een luifel. De erachter gelegen productiehal is breder en steekt rechts een stuk uit.								

In het interieur is in het hoofdgebouw de hal in hoofdzaak in oorspronkelijke staat bewaard gebleven. Hier zijn wandschilderingen van de hand van Theo van Delft aangebracht. Zij geven een beeld van de leerindustrie in het algemeen en de werkzaamheden van het concern van Van Haren in het bijzonder. Zo zijn er onder meer afbeeldingen van het bewerken van leer, de fabricage van schoenen en een interieur van een schoenenwinkel waarin mensen schoenen passen. Op de wand rondom de ingang zijn de plaatsnamen waar zich vestigingen van Van Haren bevinden gezet.

De productiehal heeft een constructie van metalen I-profielen op smalle ronde kolommen in het oudste gedeelte.

Waardering

Het fabrieksgebouw, zoals boven omschreven, is van algemeen belang. Het fabrieksgebouw is van cultuurhistorisch belang als bijzondere uitdrukking van de economische- en typologische ontwikkeling van de schoenenindustrie en de bijbehorende gebouwentypen.

Het heeft architectuurhistorische waarden wegens de bijzondere samenhang van interieur en exterieur en wegens ornamentiek. Het is van belang wegens de architectonische gaafheid van het exterieur en grote delen van het interieur en heeft ensemble waarde als essentieel onderdeel van het complex.

Monumentnummer	521842
X coördinaat	Y coördinaat
134975	411812

Plaats: Waalwijk
Naam: Complex Van Haren

Categorie: Gebouwen, woonhuizen
Functie: Dienstwoning

Omschrijving

Onderdeel III

Inleiding

Tegen de rechterzijgevel van de kantine ligt een DIENSTWONING (nr. 39).

Omschrijving

Tweelaags bakstenen huis op een rechthoekige plattegrond onder plat dak. Aan de achterzijde bevindt zich een éénlaagse aanbouw.

Rechts in de voorgevel bevindt zich het portiek met een dubbele stalen deur met grote raampartijen. In het glas is het oude Van Haren-vignet geslepen. De zijkanten van het portiek zijn bol gemetseld. Links in de gevel bevinden zich smalle hoge ramen met metalen kozijnen. De samengestelde ramen op de verdieping hebben eveneens metalen kozijnen. De rechterzijgevel heeft enkele hoge smalle ramen. Naar achter toe is een aantal kleine vierkante ramen aangebracht.

Waardering

De dienstwoning is van algemeen belang. De dienstwoning is van cultuurhistorisch belang als bijzondere uitdrukking van de economische- en typologische ontwikkeling van de schoenenindustrie en de bijbehorende gebouwentypen. Het object heeft architectuurhistorische waarden wegens de bijzondere samenhang van interieur en exterieur en wegens ornamentiek. De dienstwoning heeft ensemble waarde als essentieel onderdeel van het geheel.

Monumentnummer	521843	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Villa Sonnevanc	Functie:	Woonhuis
132573	411039	Omschrijving			
Inleiding					
VILLA Sonnevanc, gebouwd in 1916 in een bouwstijl met elementen van chaletstijl en art nouveau. Het ontwerp is van architect J. van der Valk uit Tilburg, in opdracht van leerfabrikant N. van Loon.					
Omschrijving					
Tweelaags bakstenen bouwmasa op een L-vormige plattegrond onder zadeldaken gedekt met muldenpannen. In het dakvlak is met zwarte pannen een blokpatroon zichtbaar gemaakt. De topgevels hebben windveren en zijn betimmerd. De binnenhoek is opgevuld met een iets lager bouwvolume met afgeschuinde hoek onder omlopend schilddak. In de gevels is siermetselwerk aangebracht. Op de afgeschuinde hoek een band met opschrift "SONNEVANCK".					
De bovenlichten van de gekoppelde ramen zijn gevuld met glas-in-lood. Tegen de rechtergevel een kleine uitbouw met voordeur onder een luifel. Een gevelsteen heeft het opschrift "HUNC POSUIT" en DE/8 JULI 1916. Op verdiepingshoogte is tegen het uiteinde van de voorgevel een klein balkon met afgeschuinde hoeken aangebracht. Het balkon op gemetselde overkraging heeft een bakstenen borstwering. In de hoekbebouwing zijn aan de zijkant terrasdeuren gemaakt. De ramen in de achtergevel zijn gedeeltelijk voorzien van houten rolluiken.					
In het interieur zijn de indeling en aankleding grotendeels in de oorspronkelijke staat bewaard gebleven. Zo heeft de woonkamer onder meer de oorspronkelijke wandbekleding en een haardpartij met betegeling. Ook in de hal en toilet oorspronkelijke betegeling. In de hal verder onder meer een donker houten trappartij en in de voorkamer een betegelde schouw.					
Waardering					
De villa is van algemeen belang. De villa is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van de sociaal-economische ontwikkeling van de toenemende welstand der leerfabrikanten, die hier een belangrijke beroepsgroep vormden en als voorbeeld van het bouwtype villa op vrije plattegrond met asymmetrische gevelindeling. De villa heeft architectuurhistorische waarde wegens de plaats die het object inneemt in het oeuvre van de architect J. van der Valk, wegens de toegepaste stijlelementen, het materiaalgebruik en de vormgeving. Zowel interieur als exterieur zijn gaaf bewaard gebleven.					

Monumentnummer	521844	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Woonhuis
132587	411266	Omschrijving			

Inleiding

VILLA, gebouwd in 1932 in expressionistische stijl naar ontwerp van architect J. Klijnen in opdracht van de heer Van Liempt, destijds gemeentesecretaris. Klijnen was één van de architecten die in 1928 uitgenodigd werden om een ontwerp voor een nieuw raadhuis te maken. De weerstand tegen de moderne architectuur van Klijnen was groot zodat voor het raadhuis een ontwerp in traditionalistische stijl van A.J. Kropholler gekozen werd. Van Liempt, voorstander van het ontwerp van Klijnen, gaf deze architect de gelegenheid zijn moderne vormgeving alsnog te realiseren in een ontwerp voor zijn woonhuis.

In 1961 is op de begane grond, aan de achterzijde een kamer toegevoegd. Deze uitbreiding is in eenzelfde vormgeving als die van de hoofdmassa uitgevoerd.

Omschrijving

Het woonhuis heeft een samengestelde bouwmassa op een L-vormige plattegrond. De haaks op elkaar staande delen variëren in hoogte. Elk deel heeft een licht gebogen dak met groot overstek, gedekt met bitumen. De dakconstructie bestaat uit gebogen stalen I-profielen, daarop zijn houten balken gelegd. De gevels zijn wit gepleisterd op een plint van witte, geglaazuurde bakstenen. De bouwmassa aan de straat is drie lagen hoog en heeft een rechthoekige, smalle plattegrond. In de voorgevel zijn een brede deur en ten opzichte van elkaar verspringende ramen aangebracht. Het haaks daarop staande deel is twee lagen hoog.

De gevel aan de straatkant heeft ter hoogte van de verdieping een uitbouw, in de rechterzijgevel zijn op de begane grond en verdieping respectievelijk terras- en balkondeuren in een terugliggend gedeelte aangebracht. Het blokvormige bouwvolume daarachter ligt evenwijdig aan de bouwmassa aan de straat. Dit gedeelte is in 1961 gebouwd en één laag hoog. De ramen in dit gedeelte zijn als in de rest van het huis rechthoekig en hebben smalle boven- en zijlichten.

De achtergevel wordt grotendeels in beslag genomen door de latere aanbouw. Erboven, in het oudere gedeelte bevinden zich enkele liggende ramen.

De hoge linkerzijgevel is nagenoeg blind. Ter plekke van de hal met trappenhuis bevindt zich een groot raam. Alle deuren en ramen zijn omlijst met randen van vertande rode baksteen.

In het interieur is de oorspronkelijke indeling bewaard gebleven. De hal aan de voorzijde van het huis heeft een klein trapje naar de woonruimte, de gehele begane grond ligt hoger dan de straat. Links bevindt zich de keuken, rechts de woonkamer die in 1961 fors is uitgebreid.

In de hal is een trap naar een kleine overloop aan de voorzijde. Op de verdieping bevinden zich aan de overloop enkele kleine kamers en een badkamer. Op de tweede verdieping bevinden zich nog twee kamers, aan weerszijden van de trap. Tussen deze kamers ligt aan de achterkant van het huis een klein balkon.

De constructie van I-profielen met houten balken is inwendig op diverse plaatsen zichtbaar gebleven. Het huis is gedeeltelijk onderkelderd.

Waardering

De villa is van algemeen belang. De villa is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een bestuurlijke en typologische ontwikkeling, waarbij binnen de gemeente Waalwijk de traditionalistische en de meer progressieve vormgeving elk hun voor- en tegenstanders hadden, een controverse die is gematerialiseerd in respectievelijk het raadhuis en de onderhavige villa. De villa heeft architectuurhistorische waarde wegens de bijzondere vormgeving met vrije plattegrond en bijzondere dakvormen, alsmede vanwege de plaats die het werk inneemt in het oeuvre van de architect J. Klijnen. Het is in zijn geheel gaaf bewaard gebleven en zeldzaam qua vormgeving.

Monumentnummer	521845	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Villa 't Hofke	Functie:	Woonhuis
132621	411030	Omschrijving			
Inleiding					
VILLA "'t Hofke", gebouwd in opdracht van leerfabrikant N. Gragtmans in 1921. Het ontwerp is van architect G.H. van Hulten in traditionalistische stijl. Het vrijstaande pand ligt op de hoek van de Van Coothstraat met de Julianastraat.					
Omschrijving					
Tweelaags bakstenen woonhuis op een rechthoekige plattegrond onder een rieten wolfdak waarvan de nok, bekleed met nokvorsten, haaks op de straat staat. Het blokvormige pand heeft een brede voorgevel met in het midden onder een luifel een deur, voorzien van boven- en zijlichten. Aan weerszijden van de deur zijn openslaande ramen met een kleine roedenverdeling aangebracht, voorzien van luiken. Op de verdieping bevindt zich boven de deur een kleiner gekoppeld raam met kleine roedenverdeling. Ernaast ramen als op de begane grond, hier zonder luiken. In het dakvlak zijn halfronde dakramen onder opgewipt dak geplaatst.					
De beide zijgevels tellen één laag. In de linkerzijgevel zit een raam als in de voorgevel, de rechterzijgevel heeft behalve deze ramen ook terrasdeuren. In de achtergevel zijn de ramen voorzien van rolluiken. In het midden bevindt zich een deur. Ter plekke van het trappenhuis zijn glas-in-loodramen aangebracht, deze zijn voorzien van gebrandschilderde medaillons.					
In het interieur is de indeling in oorspronkelijke vorm bewaard gebleven. Achter de entree ligt een brede gang met aan de rechterkant een langgerekte kamer, links aan de voorzijde een kamer, aan de achterkant de keuken. Deze vertrekken zijn van elkaar gescheiden door een kleine gang en toiletruimtes. Rechts achterin de gang bevindt zich een trap.					
De entree wordt afgesloten door deuren met gebrandschilderd glas-in-lood. Andere belangrijke elementen uit de inrichting zijn onder meer een houten schouw met Delfts blauwe tegels in de achterkamer en enkele stucplafonds in de kamers op de begane grond.					
Waardering					
De villa is van algemeen belang. De villa is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van de sociaal-economische en typologische ontwikkeling van de fabrikantenvilla. De villa heeft architectuurhistorische waarde wegens de traditionalistische vormgeving en stijl. De villa is gaaf bewaard gebleven.					

Gemeente Waalwijk - Rijksmonumenten, actualiteit april 2009 (versie 2.0)

Monumentnummer	521846	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Opslag
132231	411343	Omschrijving			
Inleiding					
PAKHUIS, gebouwd in 1903 in een stijl met elementen van neorenaissance. In 1918 werd het pakhuis in opdracht van Ant. van Iersel verbouwd tot fabriek, hierbij werd vooral het interieur gewijzigd. Het gebouw ligt op de hoek van de Gedempte Haven en de Dijkstraat aan het nu geheel bestrate plein. Het is een herinnering aan de oorspronkelijke haven en thans in gebruik als winkel en wijnhuis.					
Omschrijving					
Groot bakstenen pand op een rechthoekige plattegrond onder een samengesteld (dubbel) mansardedak. Het dak is gedekt met zwarte kruispannen. De voorgevel bestaat uit dikke muren met diep gelegen getoogde ramen en deuropeningen. Segmentbogen daarboven zijn als strekken uitgevoerd. Uitkragende gemetselde hoekpartijen steken iets boven de dakrand uit. De oorspronkelijke spitse bekroning van deze hoeken is inmiddels verdwenen. Tussen de daken, in het midden van de voorgevel, is een eveneens uitkragende kleine torenachtige opbouw met zinken spits geplaatst. Daaronder bevindt zich een geschilderd vlak, oorspronkelijk met de bedrijfsnaam. De beide topgevels hebben smalle rondboogramen, rechts met een hijsinrichting. Daaronder zijn luiken aangebracht. In gele strengperssteen zijn speklagen aangebracht. Tussen de deuren is een gevelsteen met opschrift: "EERSTE STEEN GELEGD/DOOR/ LOUISE VAN IERSEL/19 30-8 03" ingemetseld. In de linkerzijgevel aan de Dijkstraat zijn rolluiken voor de ramen geplaatst. De plaats van de ramen heeft enkele wijzigingen ondergaan. Een hijsluik steekt iets door de dakrand heen. Direct onder de goot een tandlijst. Ook de achtergevel heeft diepliggende getoogde ramen. Het linkerdeel heeft een opbouw, uitgevoerd in baksteen met golfplaten, op de achterzijde van het dak. In het interieur is de oorspronkelijke indeling bewaard gebleven. Op de begane grond zijn bakstenen troggewelfjes op ijzeren I-profielen.					
Waardering					
Het pakhuis is van algemeen belang. Het gebouw is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling en als voorbeeld van de typologische ontwikkeling van het pakhuis. Het heeft industrieel-archeologische waarde. Het heeft ensemblewaarden in relatie tot de overige gebouwen aan de voormalige haven van Waalwijk.					

Monumentnummer	521847	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Woonhuis
132340	411263	Omschrijving			
Inleiding					
WOONHUIS met bedrijfsruimte van een leerfabrikant, die een deel van een oude boerderij bevat. Het pand is gebouwd in circa 1860 met gebruik van elementen in neoclassicistische vormgeving. Het gebouw ligt aan de Grotestraat in de kern van Waalwijk en maakt deel uit van de lintbebouwing. Oorspronkelijk lag op deze plek het landgoed Plantlust. De boerderij die nu is opgenomen in het woonhuis dateert blijkens jaartal ankers uit 1761 en was met de achterkant naar de Grotestraat gericht.					
Omschrijving					
Het object is gebouwd op een T-vormige plattegrond, bestaande uit een tweelaags woonhuis op rechthoekige plattegrond onder zadeldak evenwijdig aan de straat en daarachter een éénlaags en ouder gedeelte, eveneens op rechthoekige plattegrond, onder een wolfdak. De bouwmassa's staan haaks op elkaar, inwendig is het één geheel. De bakstenen voorgevel telt vijf traveeën en heeft een natuurstenen plint en gepleisterde kroonlijst. De middelste travee wordt benadrukt door een tot aan de kroonlijst doorlopende houten geprofileerde lijst, bekroond met een fronton. Op de begane grond bevindt zich in deze lijst een houten deur met lijstwerk in classicistische vormgeving en met siersmeedijzeren roosters. Boven de deur is een rechthoekig balkon op grote decoratieve consoles aangebracht. Het balkon heeft openslaande deuren met glas-in-lood en een smeedijzeren hek. Aan weerszijden van de middentravee zijn rechthoekige schuiframen geplaatst, op de begane grond iets hoger dan op de verdieping. De kroonlijst heeft bewerkte omkranste consoles, ter plekke van de middentravee vijf stuks, kort op elkaar geplaatst. De rechterzijgevel is opgetrokken in ijsselsteen en heeft een zwart geverfde plint. Bovenin zijn steekankers aangebracht. De lagere gevel van de haakse bouwmasa heeft een aantal vernieuwde zesruits ramen en opgeklampte deuren. In het dakvlak zijn twee grote dakkapellen later aangebracht. De eveneens in ijsselsteen uitgevoerde linkerzijgevel is ter plekke van het voorhuis blind. Daarachter een tweelaagse aanbouw onder plat dak, aan het uiteinde een topgeveltje en een dakkapel. In deze aanbouw zijn verschillende ramen en een deur gezet. De huidige achtergevel, een ingezwenkte lijstgevel, was eens de voorgevel. In deze gevel zijn grote serreuren aangebracht met bovenlichten met glas-in-lood. Behalve enkele vernieuwde zesruits ramen bevat deze gevel een samengesteld raam. Jaartalankers geven de datum 1761 aan.					

In het interieur is de indeling in grote lijnen bewaard gebleven. Een centrale gang die het pand van voor naar achter doorsnijdt heeft marmeren vloertegels en lambrisering. Rechts daarvan ligt een kamer-en-suite. Hierin zijn onder andere stucplafonds en binnenluiken bewaard gebleven. Het huis is gedeeltelijk onderkelderd. Behalve een waterkelder is er een voorraadkelder, via een bakstenen trapje is de ruimte met tongewelf en plavuizen vloer bereikbaar.

Waardering

Het woonhuis met bedrijfsruimte en boerderij is van algemeen belang. Het geheel is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociaal-economische en typologische ontwikkeling. Het heeft architectuurhistorische waarde wegens materiaalgebruik en ornamentiek. Het geheel is een staalkaart van het eclecticisme zoals toegepast door de Waalwijkse schoen- en leerfabrikanten. De boerderij is een goed voorbeeld van het type van de Langstraatboerderij en als zodanig zowel intern als extern gaaf bewaard gebleven. Het pand is van belang wegens de ligging die duidelijk is verbonden met de industriële ontwikkeling van de gemeente Waalwijk.

Monumentnummer	521848	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Woonhuis
132399	411272	Omschrijving			
Inleiding					
HERENHUIS, gebouwd in circa 1875 in eclectische stijl. Oorspronkelijk een woonhuis, nu geheel als kantoor in gebruik.					
Omschrijving					
Tweelaags woonhuis, oorspronkelijk op een L-vormige plattegrond. De voorste bouwmassa heeft een schilddak waarvan de nok evenwijdig aan de straat loopt. Het dak is gedekt met kruispannen. De bouwmassa daarachter heeft een plat dak. Deze was oorspronkelijke rechthoekig. Rond 1990 is er tegen de zijgevel, aan de kant van het aangrenzende pand (Grotestraat 148) een kleine bouwmassa toegevoegd die de L-vorm afsloot zodat een kleine binnenplaats is ontstaan.					
De bakstenen voorgevel heeft een natuurstenen plint. De gevel is vijf traveeën breed en voorzien van hoekpilasters en pilasters ter accentuering van de middentravee. De pilasters zijn voorzien van gepleisterde banden. Horizontaal aangebrachte banden onder de ramen en een geprofileerde waterlijst verlevendigen de gevel. De gevel wordt bekroond door een kroonlijst met bloktandlijst en consoles ter ondersteuning van de gootlijst.					
In de middentravee is een dubbele houten deur geplaatst. Aan de voorzijde bevindt zich een klein hardstenen trapje. Aan weerszijden van de deur zijn schuiframen aangebracht. De ramen en deur hebben bovenlichten met glas-in-lood en zijn in gestucte omlijstingen gevat, bekroond door een kuif. Boven de deur een rechthoekig balkon op gestucte consoles. Het balkon zelf is voorzien van openslaande deuren en heeft een smeedijzeren hek. Aan weerszijden T-ramen in een omlijsting als op de begane grond. Onder alle ramen is een hardstenen decoratieve band aangebracht.					
Het voorste gedeelte van de rechterzijgevel is blind. Daarachter heeft de gevel een later aangebrachte deur. De oorspronkelijke zij-ingang, nog van het huisnummer 146a voorzien, is vervangen door een raam. Op de verdieping bevindt zich een kleiner raam.					
De achtergevel heeft aan de linkerkant openslaande terrasdeuren, in de tuin is een terras aangelegd. Dit terras is met cementtegels met polychrome geometrische patronen bestraat. Rechts daarvan het bouwblok uit circa 1990. Erachter strekt zich een diepe tuin uit.					
In het interieur is de oorspronkelijke indeling in grote lijnen bewaard gebleven. Een hoge gang deelt het pand in tweeën, aan de rechterkant, ongeveer in het midden bevindt zich een trappartij. Het huis is aan de rechterkant gedeeltelijk onderkelderd. De kelder is voorzien van					

plavuizen en heeft in de zijgevel kelderlichten. De ruimte wordt overkluisd door gepleisterde troggewelfjes op ijzeren liggers. In de keuken, rechts van de gang, zijn inbouwkasten en een schouw aanwezig. Andere belangrijke elementen zijn onder andere de eikenhouten lambrisering en schouw in de achterkamer en de marmeren vloertegels en lambrisering in de gang. Tegen de wanden van de gang zijn pilasters aangebracht.

Waardering

Het herenhuis is van algemeen belang. Het pand is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociaal-economische en typologische ontwikkeling van de woning voor de gegoede burgerij. Het heeft architectuurhistorische waarde wegens ornamentiek en de toegepaste stijlelementen en is gaaf bewaard gebleven.

Monumentnummer	521849
X coördinaat	Y coördinaat
132427	411279

Plaats: Waalwijk

Naam:

Omschrijving

Inleiding

Vrijstaand HERENHUIS, gebouwd circa 1850 met een voorgevel in eclectische stijl. Het huis is in gebruik als kantoor.

Omschrijving

Tweelaags woonhuis op een rechthoekige plattegrond onder een afgeplat schilddak, gedekt met verbeterde Hollandse pannen. Het dak heeft op elke hoek een schoorsteen. De voorgevel is een gepleisterde lijstgevel van vijf traveeën breed. De hoekpilasters en pilasters aan weerszijden van de middentravee op de verdieping zijn geblokt gepleisterd. Onder de ramen is zowel op de verdieping als op de begane grond een doorgaande lijst aangebracht.

In het midden een dubbele paneeldeur, voorzien van classicistisch lijstwerk en smeedijzeren roosters. Erboven een Frans balkon met ijzeren hek en vlaggenstokhouder. De ramen hebben bovenlichten met afgeronde hoeken, gevuld met glas-in-lood. De rechterzijgevel heeft een zijingang (nummer 150a) en een zesruits raam. Verder naar achter bevinden zich in deze zijgevel hooggeplaatste ramen met glas-in-lood. Aan de achterzijde is een serre annex veranda aangebouwd.

In de linkerzijgevel bevinden zich achtruits ramen met luiken. De ramen op de verdieping zijn voorzien van bovenlichten met glas-in-lood. De achtergevel heeft T-ramen en op de begane grond een deur in het midden.

De achteraanbouw was oorspronkelijk één laag hoog onder een schilddak. In de jaren zestig is dit gedeelte van een opbouw onder plat dak voorzien. De linkerzijgevel is blind, in de rechterzijgevel en achtergevel zitten grote rechthoekige ramen.

In het interieur is de indeling in grote lijnen bewaard gebleven. Een hoge gang doorsnijdt het pand. Links daarvan een kamer-en-suite met hoge scharnierende deuren. Aan de rechterkant twee kamers, in de huidige toestand met elkaar verbonden. Elementen uit de oorspronkelijke inrichting zijn onder meer de marmeren tegels in de gang, enkele stucplafonds en natuurstenen schouwen in de kamers op de begane grond en de binnenluiken en vensterbanken in de kamer-en-suite. Het pand is gedeeltelijk onderkelderd.

Achter het huis een klein koetshuis onder zadeldak met windveren. In de zijgevel rondboogramen met metalen kozijnen.

Waardering

Het pand is van algemeen belang. Het pand is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling. Het heeft architectuurhistorische waarde wegens de gebruikte stijlelementen, het materiaalgebruik en de ornamentiek. Het is een gaaf bewaard gebleven geheel.

Monumentnummer	521850	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Woonhuis
132526	411293	Omschrijving			
Inleiding					
HERENHUIS, omstreeks 1880 gebouwd in een eclectische stijl als één woning, later opgedeeld tot twee wooneenheden.					
Omschrijving					
Tweelaags huis onder een afgeplat schilddak waarvan de nok haaks op de straat staat. De voorgevel is vijf traveeën breed, gepleisterd op een natuurstenen plint en wordt geleed door hoekpilasters, cordonlijsten en een kroonlijst. Het dak is gedekt met oud-Hollandse pannen.					
De voorgevel is gepleisterd en telt vijf traveeën. In het midden zit een portiek met openslaande paneeldeuren, beide voorzien van bovenlichten en smeedijzeren roosters. Het portiek heeft een omlijsting, bekroond door een medaillon met uitstekende koeienkop. Erboven is een balkon op grote voluten en met een siersmeedijzeren balkonhek aangebracht. Aan weerszijden van de middentravee bevinden zich T-ramen met kwart-hol afgewerkte hoeken. Onder de vensterbanken zitten natuurstenen consoles. De ramen zijn gevat in een geprofileerde omlijsting met bloemmotief ter plekke van de sluitsteen.					
Bovenaan de gevel een kroonlijst op consoles. In het midden is een halfroond fronton geplaatst. Hierin is een rond raam met metalen vierpas roeden gevat.					
De linker- en rechterzijgevel zijn wat betreft het voorste gedeelte blind. De achterste helft van de linkergevel heeft schuiframen. Rechts bevinden zich enkele ramen, achteraan latere aanbouwen onder schilddak en plat dak. In de achtergevel zit links een rond raam met metalen kozijn met ronde geometrische roedenverdeling.					
Door de achteraanbouwen is de oorspronkelijke achtergevel maar beperkt zichtbaar. Van de achtergevel zijn delen opgetrokken in nieuw metselwerk, er is onder andere een nieuwe serre.					
In het interieur is de smalle hoge gang in beide huisnummers bewaard gebleven. Het rechterpand is als kantoor in gebruik, links wordt gewoond. Hier is onder andere links van de gang een kamer-en-suite met twee zwart marmeren schouwen bewaard gebleven.					
Waardering					

Het pand is van algemeen belang. Het pand is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling. Het heeft architectuurhistorische waarde wegens de toegepaste stijlelementen, de kwaliteit van de vormgeving en het materiaalgebruik. Het is gaaf bewaard gebleven.

Monumentnummer	521851
X coördinaat	Y coördinaat
132782	411321

Plaats: Waalwijk

Categorie: Gebouwen, woonhuizen

Naam:

Functie: Woonhuis

Omschrijving

Inleiding

Vrijstaand WOONHUIS uit 1844, gebouwd in classicistische stijl. Het gebouw ligt aan de Grotestraat in de kern van Waalwijk en maakt deel uit van de lintbebouwing. In 1912 vonden verbouwingen en uitbreiding van het pand aan de achterzijde plaats.

Omschrijving

Tweelaags blokvormig pand onder schilddak waarvan de nok haaks op de straat staat. De voorgevel is vijf traveeën breed, uitgevoerd in baksteen op een hoge natuurstenen plint (tot aan de onderdorpels van de ramen). De deur in het midden heeft een houten omlijsting waarbij de latei wordt ondersteund door voluten, versierd met druiventrossen. Aan weerszijden twee achtruits ramen. Op de verdieping zesruits ramen. De gevel heeft een kroonlijst met eierlijst, bekroond door een gootlijst op klossen.

In het midden van het dakvlak bevindt zich een dakkapel. De linkerzijgevel is nagenoeg blind. De plint loopt over een klein stuk door. In het achterste deel zijn enkele ramen aangebracht. De gevel grenst aan een smal gangetje, afgesloten door een hek. Rechts zijn eveneens in het achterste gedeelte ramen aangebracht. Er is een éénlaagse aanbouw met afgeschuinde zijden.

In een haakse aanbouw, éénlaags onder zadeldak, bevindt zich een bedrijfsruimte.

Aan de straat, rechts van het huis staan natuurstenen palen met een openslaand smeedijzeren hek.

Waardering

Het huis is van algemeen belang. Het huis is van cultuurhistorisch belang als bijzondere uitdrukking van de sociaal-economische en typologische ontwikkeling van het notabelen-woonhuis in het midden van de negentiende eeuw. Het is gaaf bewaard gebleven.

Monumentnummer	521852	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Woonhuis
133124	411360	Omschrijving			

Inleiding

HERENHUIS uit 1912, gebouwd in neorenaissance stijl in opdracht van Philippe Timmermans, directeur van de "verzekeringsmaatschappij Noord-Brabant". Het ontwerp is van architect W.J.H. Bouman. Het gebouw ligt aan de Grotestraat in de kern van Waalwijk en maakt deel uit van de lintbebouwing.

Omschrijving

Vrijstaand tweelaags bakstenen pand op een rechthoekige plattegrond onder een afgeplat schilddak. Het dak is gedekt met verbeterde Hollandse pannen en heeft een gootlijst op klossen.

De voorgevel is vijf traveeën breed en wordt in het midden bekroond door een trapgevel. Op de begane grond is een houten deur in natuurstenen omlijsting met korfboog geplaatst. Binnen deze omlijsting is boven de deur een bovenlicht met glas-in-lood tussen natuurstenen lateien geplaatst. Aan weerszijden van de deur en op de verdieping zijn kruiskozijnen onder korfbogen geplaatst. In de bogen zijn natuurstenen blokken verwerkt. De ramen op de begane grond zijn voorzien van onderluiken, alle bovenlichten zijn gevuld met glas-in-lood.

De bovenste rand van de gevel heeft een lijst en pilasters tussen de ramen in de trant van de zogenaamde Dordtse gevels. In de trapgevel bevindt zich een klein kruiskozijn onder korfboog. De trapgevel wordt bekroond door een zandstenen leeuw.

Voor de deur is een hardstenen trapje. Aan weerszijden daarvan staan hardstenen stoeppalen waartussen smeedijzeren kettingen hangen. De linkerzijgevel is gepleisterd, in brede banden is het metselwerk zichtbaar gebleven. Het voorste deel van de muur is blind. In het midden is een opbouw met plat dak en overstek. Hierin bevindt zich het trappenhuis met staande ramen.

Verder naar achter verspringt de gevel: tegen de linkerachterhoek is een aanbouw gemaakt, hierin bevindt zich een groot naar de straat gericht raam.

De achtergevel heeft in het midden (in het verlengde van de voordeur) een deur. Links daarvan zijn terrasdeuren aangebracht.

In het verlengde van de aanbouw en eraan vast ligt een grote éénlaagse schuur op rechthoekige plattegrond onder zadeldak.

In het interieur is de oorspronkelijke indeling bewaard gebleven. Een centrale gang loopt van voor naar achter door het pand. Deze gang is ongeveer op de helft afgesloten door een klapdeur. Vóór deze deur is het pand thans in gebruik als kantoor, erachter en op de verdieping als woonhuis.

Rechts van de gang bevindt zich een grote langwerpige kamer, links een kleinere kamer. Erachter ligt de trappartij. Achter de klapdeur rechts eveneens een grote rechthoekige kamer met serre-achtig gedeelte aan de achterzijde, tussen de serre en woonkamer is een houten scheidingswand met veel glas aanwezig.

Links bevinden zich een opkamer, keuken en bijkeuken. Keuken en bijkeuken zijn breder dan de daar voor gelegen vertrekken. Op de begane grond zijn boven de doorgangen in de gang spreuken in banderolles geschilderd, ook de naam van opdrachtgever en eerste bewoner Philippe Timmermans wordt genoemd.

Waardering

Het huis is van algemeen belang. Het huis is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling en de typologische ontwikkeling van de directeurswoning. Het heeft architectuurhistorisch belang vanwege de toepassing van een historiserende vormgeving, in de vorm van de Dordtse gevel, en verhoging van de representativiteit. Tevens heeft het wegens de toegepaste stijlelementen, de vormgeving en detaillering architectuurhistorische waarde. Zowel interieur als exterieur zijn gaaf bewaard gebleven.

Monumentnummer	521853	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Openbare gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Overheidsgebouw
132990	411416	Omschrijving			
Inleiding					
POSTKANTOOR met directeursWONING, gebouwd in 1906 naar een ontwerp van D.E.C. Knuttel met elementen van neorenaissance. Het gebouw ligt aan de Grotestraat in de kern van Waalwijk en maakt deel uit van de lintbebouwing. Het kantoor staat in verbinding met een uitbreiding uit de jaren zestig. Deze valt buiten de bescherming.					
Omschrijving					
Tweelaags bakstenen pand onder een samengesteld dak. De hoofdmassa heeft een rechthoekige plattegrond en een plat dak met dakschilden. De dakschilden zijn gedekt met rood-bruin geglazuurde kruispannen.					
De voorgevel is voorzien van een risaliet met topgevel, onder de topgevel een rondboogfries, naast de risaliet in de gevel lisenen. De plint steekt iets uit. Daarboven samengestelde raampartijen met gepleisterde kolommen. De bovenlichten zijn gevuld met glas-in-lood. De vensterbanken zijn uitgevoerd in groen geglazuurde tegels. Lateien boven de ramen, en neuten in de bovenhoeken zijn in hardsteen gemaakt. In het metselwerk boven de ramen zijn segmentbogen aangebracht. Het rechteruiteinde heeft op de begane grond een raam met kwartholle hoekafwerking. Boven de latei, die deze vorm volgt bevinden zich twee kleine bovenlichten. Erboven een grote segmentboog. Waarschijnlijk was dit de oorspronkelijke plaats van de brievenbus. Op de verdieping bevinden zich schuiframen, ook met een kleine roedenverdeling in de bovenlichten. Tussen de ramen bakstenen penanten.					
Tegen de linkerzijgevel bevindt zich een tweelaagse massa met opgemetselde hoek onder plat dak. Hierin is de ingang, bestaande uit een vernieuwde deur met boven de latei twee bovenlichten aangebracht. Op de verdieping een raam, voorzien van een metalen latei met rozetten.					
De rechterzijgevel heeft een topgevel met opengewerkte bakstenen balustrade in plaats van een dakschild. Aangrenzend een tweelaagse bouwmasa met plat dak. De uiteinden van dit deel van de gevel hebben getrapte opbouwen. Daaraangrenzend nog een éénlaagse bouwmasa onder plat dak. Links een (later toegevoegde) brievenbus met daarnaast een T-raam met bovenlicht met kleine roeden. Op de verdieping zijn enkele rechthoekige ramen aangebracht. Naar achteren toe, in het lagere gedeelte, is een smalle paneeldeur met smeedijzeren roosters die toegang tot de bovenwoning verschaft en een kelderraam met diefijzers. In de achtergevel smalle hoge ramen.					
In de linkerzijgevel enkele ramen. Midden achter het pand ligt een gedeelte met afgeschuinde hoeken onder omlopend dak.					

Waardering

Het postkantoor is van algemeen belang. Het pand is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling en wegens de typologische ontwikkeling van het postkantoor. Het heeft architectuurhistorische waarde wegens de gebruikte stijlelementen, de vormgeving, de detaillering en het materiaalgebruik. Tevens is het postkantoor van belang binnen het oeuvre van de architect D.E.C. Knuttel.

Monumentnummer	521854	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Handel en kantoor
133221	411420	Omschrijving			
		Inleiding			
		KANTOOR, gebouwd in 1901 naar ontwerp van W.J.H. Bouwman in opdracht van de levensverzekeringsmaatschappij "Noord Braband". De architectuur vertoont kenmerken van neorenaissance en chaletstijl. Het gebouw ligt aan de Grotestraat in de kern van Waalwijk en maakt deel uit van de lintbebouwing.			
		Omschrijving			
		Tweelaags blokvormig bakstenen pand op een rechthoekige plattegrond, onder een samengesteld dak. De hoofdmassa heeft een plat dak met dakschilden, gedekt met verbeterde Hollandse pannen en pironen. De linkerhoek aan de straatkant heeft een uitkragend torentje met spits. In de achtergevel is de hoek uitgespaard. Hier bevindt zich de huidige ingang aan een trap in een portaal onder lessenaarsdak. Links van het midden heeft de voorgevel een topgevel met zadeldak. De voorgevel is vijf traveeën breed en voorzien van een rijk gedecoreerde natuurstenen plint met geprofileerde lijsten en gebosseerde vlakken. Op de hoek is de handtekening van de architect uitgebeeld: "W.J.N.Bouman, Architect Tilburg". In de plint grote kelderramen in houten kozijnen met afgeronde hoeken. Deze sierlijke vormgeving wordt herhaald in de natuursteen van de plint. Boven de plint een waterlijst, opklimmend ter plekke van de ramen. Deze ramen zijn hoog en samengesteld: driedelig met bovenlichten gevuld met glas-in-lood. Erboven zijn natuurstenen lateien aangebracht, in de natuursteen zijn accoladebogen uitgehakt. Rechts van het midden is op de begane grond een portiek met natuurstenen trap aangebracht. Daarachter een later gemaakte draaideur. Gelijk lopend met de gevel is boven in de portiekopening een glas-in-loodraam met waaivormige roeden gemaakt. Op de verdieping boven de portiek een glas-in-loodraam, bij de overige ramen is alleen het bovenlicht gevuld met glas-in-lood. Onder de geprofileerde goot op klossen is in goudkleurige (metalen) letters het opschrift: "1843" en "N.V. NOORD-BRABAND" aangebracht. Boven de ramen van de begane grond is het vervolg "MAATSCHAPPIJ VAN VERZEKERING O/H LEVEN" leesbaar. De topgevel, voorzien van windveren, heeft smalle staande raampjes. De middelste drie, van in totaal vijf zijn hoger en onder een drielobbige boog gezet. In het boogveld een polychroom reliëf waarop het wapen van Brabant en bloemen zijn afgebeeld. De toren rust op een uitkragende natuursteen console, versierd met bloemmotieven (zonnebloemen). Alle (drie) gevelvlakken hebben ter hoogte van de eerste verdieping een klein uitbuitend balkon met smeedijzeren hek. De torenkamer, ter hoogte van de zolderverdieping is voorzien van ramen met een stenen balustrade. De opbouw met spits is gedekt met daktegels. De overstek rust op grote steunen, daaronder een kroonlijst met polychroom gepleisterde velden. Het geheel wordt bekroond door een lielevormige piron. Boven de linkerzijgevel een steil zadeldak. In het metselwerk een gevelsteen met opschrift: EERSTE STEEN GELEGD DOOR/ JUDOCUS/			

TIMMERMANS PH ZOON/ ANNO 15-8 1901. Op de bel-etage zijn smalle hoge ramen aangebracht, de verdieping heeft grotere ramen. Voor de mogelijk later aangebrachte ingang in de hoek is een natuurstenen trap aangelegd.

De rechterzijgevel is gepleisterd en bevat enkele ramen met ter plekke van het trappenhuis een groot glas-in-lood raam. In de achtergevel samengestelde ramen, in de topgevel een driepas met gepleisterd veld waarin een voorstelling van het in 1824 afgebrande raadhuis dat op die plek heeft gestaan.

In het interieur is de indeling in grote lijnen bewaard gebleven. In de vertrekken zijn verlaagde plafonds aangebracht, delen van de inrichting verkeren nog in oorspronkelijke staat. Voorbeelden daarvan zijn de betegeling in de hal, de kelder met troggewelfjes en het liggend glas-in-loodraam in het plafond ter plekke van het trappenhuis.

Later aangebrachte waardevolle elementen zijn een tegeltableau in de hal, ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de maatschappij en een gebrandschilderd glas-in-loodraam in het trappenhuis geschonken bij het 100 jarig bestaan in 1943 van de N.V. NOORD-BRABAND.

Waardering

Het kantoor is van algemeen belang. Het kantoor heeft cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling en als voorbeeld van de typologische ontwikkeling van het kantoorgebouw. Het pand is van architectuurhistorisch belang wegens de toegepaste stijlelementen, de rijke detaillering en het materiaalgebruik.

Monumentnummer	521856	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Woonhuis
132754	411031	Omschrijving			
		Inleiding			
		VILLA, gebouwd in 1938 in een traditionele stijl, naar een ontwerp van M. de Bont.			
		Omschrijving			
		Tweelaags bakstenen woonhuis op een T-vormige plattegrond. De nok van het wolfdak staat haaks op de straat. In de hoek, gevormd door de hoofdmassa en de uitbouw tegen de linkerzijgevel, is een portiek onder lessenaarsdak gebouwd. Het portiek wordt overwelfd door een bakstenen kruisgewelf en heeft op de hoek een overhoekse steunbeer. Daar achter ligt, haaks op de hoofdmassa, een garage onder zadeldak met eindschild. De rechterzijgevel van het woonhuis steekt aan de achterzijde verder uit en heeft een schilddak.			
		De voorgevel is voorzien van ramen in uiteenlopend formaat maar alle met kleine roedenverdeling. Op de begane grond een brede erker met daarboven een balkon met balustrade van geteerde gepotdekselde planken en met getoogde openslaande deuren. De ingang is in de linkerzijgevel aangebracht, tegen de garage is een portiek met rondboogopeningen onder lessenaarsdak. Aan weerszijden van de ingang zijn kleine ronde raampjes gemaakt. Boven de portiek, ter plekke van de trappartij bevinden zich hoge staande ramen, gevuld met glas-in-lood.			
		Waardering			
		De villa is van algemeen belang. De villa is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een culturele en sociaal-economische ontwikkeling. Het pand heeft architectuurhistorische waarde wegens gebruikte traditionele vormgeving. Het is gaaf bewaard gebleven.			

Monumentnummer	521857	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Woonhuis
132685	410986	Omschrijving			
		Inleiding			
		VILLA, gebouwd in 1933 naar ontwerp van gemeente-architect H. de Hoop in een op de architectuur van Kropholler geïnspireerde traditionele stijl. De vormgeving die Kropholler voor zijn raadhuis gebruikte vond in Waalwijk veel navolging, onder meer door H. de Hoop, een leerling van Kropholler. Oorspronkelijk was dit de ambtswoning van de burgemeester. In 1960 is het huis uitgebreid met een garage.			
		Omschrijving			
		Tweelaags bakstenen woonhuis onder een geknikt zadeldak waarvan de nok haaks op de straat staat. Het dak met een breed overstek op klossen is gedekt met verbeterde Hollandse pannen. Tegen de achterste helft van de rechterzijgevel is een aanbouw onder lessenaarsdak geplaatst. Hierin bevindt zich een portiek met rondboogdeur. Tegen de linkerzijgevel is een éénlaagse bouwmassa onder plat dak geplaatst. Aan de voorzijde is deze voorzien van een borstwering. De aanbouw verbindt de woning met het buurpand. De voorgevel heeft aan de linkerkant twee rondboogramen met een roedenverdeling. Rechts bevinden zich rechthoekige ramen. De rechthoekige ramen op de verdieping en in de zijgevel zijn veelal twee aan twee geplaatst. Links van de deur zijn staande ramen met glas-in-lood aangebracht. De ramen liggen diep ingesneden in de gevel. De aanzetstenen van de ontlastingsbogen en lateien boven de ramen zijn steeds in natuursteen uitgevoerd. Voor het pand ligt een kleine tuin, van de straat gescheiden door een laag muurtje met ezelsrug.			
		Waardering			
		De villa is van algemeen belang. De villa is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een cultuurhistorische en sociaal-economische ontwikkeling, waarbij door de gegoede burgerij teruggerepen werd op een traditionele vormgeving. Het heeft architectuurhistorische waarde vanwege de gebruikte traditionele vormgeving in het voetspoor van Kropholler. De villa is van belang voor de geschiedenis van de architectuur omdat met name in het Waalwijk van na 1930 de tegenstelling tussen een traditionele en een meer moderne vormgeving in de bouwwerken tot uitdrukking komt.			

Monumentnummer	521858
X coördinaat	Y coördinaat
132249	411193

Plaats: Waalwijk

Naam:

Categorie: Gebouwen, woonhuizen

Functie: Industrie

Omschrijving

Inleiding

Aaneengeschakelde reeks van kleine FABRIEKSGEBOUWEN. Het middendeel is gebouwd als schoenenfabriek voor C.G. van der Heijden, circa 1860 in een eenvoudige bouwstijl. Aan de zuidzijde in circa 1905 uitgebreid met een machinekamer en schoorsteen en een STOOMSCHOENENFABRIEK. Aan de noordkant een productiehal.

Omschrijving

Anderhalflaags langgerekt pand onder zadeldak waarvan de nok evenwijdig aan de straat loopt. Uitgevoerd in handgevormde, witgeschilderde baksteen. Het dak is gedekt met oud-Hollandse pannen en voorzien van windveren. De voorgevel telt dertien vensterassen. Ongeveer in het midden is een kleine gemetselde topgevel met windveren en makelaar aangebracht. Hierin bevindt zich een zesruits raam. De rest van de gevel heeft rechthoekige ramen en enkele deuren op de begane grond. Daarboven zijn halfronde raampjes met metalen kozijnen en een hijsluik aangebracht.

Links van deze bouwmassa zijn een éénlaags bakstenen woonhuis en een hogere (anderhalflaagse) productiehal aangebouwd. Het woonhuis onder zadeldak springt iets naar voren ten opzichte van het rechtse ervan gelegen bedrijfspand. In de voorgevel zijn een deur en zesruits ramen aangebracht.

De productiehal heeft een mansardedak, gedekt met kruispannen. De gevel aan de straatkant is blind, de linkerzijgevel heeft in de top twee getoogde ramen. Op de begane grond is een later aangebrachte poort. In een uitgespaarde hoek tussen het huis en deze hal staat, achter de voorgevel, een ingekorte ronde bakstenen schoorsteen.

Waardering

Het pand is van algemeen belang. Het pand is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van de sociaal-economische en typologische ontwikkeling van de schoenenindustrie in de Langstraat. Het heeft architectuurhistorisch belang vanwege de traditionalistische vormgeving. Het is een zeldzaam bewaard gebleven voorbeeld van industriële bebouwing op de opstrekende percelen in de kom van Waalwijk.

Monumentnummer	521859	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Woonhuis
132243	410918	Omschrijving			
		Inleiding			
		WOONHUIS in traditionele stijl. Gebouwd door architect H. de Hoop in 1939 als eigen woonhuis. H. de Hoop was tevens directeur van de Waalwijkse gemeentewerken. Een garage in stijl werd later toegevoegd.			
		Omschrijving			
		Tweelaags bakstenen woonhuis op een rechthoekige plattegrond onder een geknikt zadeldak waarvan de nok haaks op de straat staat. Het dak is gedekt met verbeterde Hollandse pannen. De voorgevel is asymmetrisch, rechts in een ondiep portiek bevindt zich de ingang. In de getoogde omlijsting zijn natuursteen blokken aangebracht. Links daarvan bevindt zich een T-raam waarvan de onderlichten roedenverdeling en luiken hebben, het bovenlicht is gevuld met glas-in-lood. Rechts van het portiek een klein vierkant glas-in-loodraam met luiken.			
		Op de verdieping is een loggia met dubbele rondboog aangebracht, rechts daarvan bevindt zich een raam met roedenverdeling en luiken. Een klein vierruits raam zit in de topgevel. De linkerhoek van de voorgevel gaat over in een schoorsteen.			
		In de linkerzijgevel bevinden zich ramen in een vormgeving en indeling als die van de voorgevel. Achteraan is een aanbouw gezet die om de hoek tegen de achtergevel doorloopt. Dit galerij-achtige element is één laag hoog en heeft een lessenaarsdak. Hierin zijn smalle hoge ramen voorzien van een kleine roedenverdeling aangebracht. In de achtergevel zijn terrasdeuren geplaatst. Op de verdieping bevinden zich ramen met luiken, in de top een vierruits raam.			
		De rechterzijgevel is één laag hoog en nagenoeg blind. In het dakvlak bevindt zich een dakkapel.			
		Waardering			
		Het woonhuis is van algemeen belang. Het woonhuis is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een cultuurhistorische en sociaal-economische ontwikkeling, waarbij door de gegoede burgerij teruggerepen werd op een traditionele vormgeving. Het heeft architectuurhistorische waarde vanwege de gebruikte traditionele vormgeving. Het woonhuis is van belang voor de geschiedenis van de architectuur omdat met name in het Waalwijk van na 1930 de tegenstelling tussen een traditionele en een meer moderne vormgeving in de bouwwerken tot uitdrukking komt. Het woonhuis is gaaf bewaard gebleven.			

Monumentnummer	521860
X coördinaat	Y coördinaat
132009	411140

Plaats: Waalwijk

Naam:

Omschrijving

Inleiding

Rooms Katholieke KERK, "Maria Onbevlekt Ontvangen". Gebouwd in 1927 naar ontwerp van Dom. P. Bellot O.S.B in samenwerking met Pierre Cuypers jr. in een expressionistische baksteenstijl. Opdracht hiertoe werd in 1925 door het kerkbestuur gegeven, de nieuwe kerk vervangt de in 1851 gebouwde Waterstaatskerk.

Omschrijving

Bakstenen kerk met een schip onder zadeldak. De drie brede traveeën zijn voorzien van steekcapen. De daken zijn gedekt met rode verbeterde Hollandse pannen, aan de randen zijn ter versiering zwarte dakpannen gelegd. Het koor is driezijdig gesloten en springt op verdiepingshoogte in tot vijfzijdig. Het koor heeft een omlopend schilddak.

In de hoeken tussen koor en achtergevel van het schip zijn éénlaagse blokvormige dienstruimten onder plat dak geplaatst. De voorgevel heeft een verspringende bovenrand met een kanteelachtige afwerking. In het midden van de voorgevel een toren, voorzien van verticale geleding door smalle gleuven. Op de begane grond een openslaande deur met daarboven een topgevel met natuurstenen afdekrand. Tegen drie zijden van de toren zijn stervormige metalen wijzerplaten aangebracht. In het bovenste deel bevinden zich tussen de sleuven verticale galmgaten.

De spits is gedekt met geschulpte daktegels en wordt bekroond door een kruis met haan.

De zijgevel is per travee voorzien van lisenen waartussen rondbogen, daarbinnen een groot samengesteld glas-in-loodraam opgebouwd uit keperboogvormige- en ruitvormige ramen. Het koor heeft smalle glas-in-loodramen met keperbogen. Boven de ramen is in rode en zwarte baksteen een kruispatroon ingemetseld.

In het interieur wordt het brede middenschip overkluisd door brede paraboolbogen. Hierin is een cassettenplafond met donkere eternietplaten geplaatst. De smalle zijbeuken, van het middenschip gescheiden door bogen op achtkantige pijlers, hebben karakteristieke keperbogen.

De wanden zijn uitgevoerd in schoon metselwerk, in het koor zijn met geglazuurde stenen mozaïek banden ingemetseld. De tegelvloer heeft ter plekke van het koor een mozaïek.

Tot de inventaris behoren onder meer een altaar van Bellot, enkele beelden van de Franse beeldhouwer Charlier en bas-reliëfs (in de wand van het priesterkoor) van A. Termote.

In de boogtrommel van het portiek is een hoogrelief van Onze Lieve Vrouwe aangebracht door M. van Bokhoven-Jonkers te 's-Hertogenbosch. Ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de parochie in 1951 zijn zandstenen kruiswegstaties in de zijmuren aangebracht. Deze zijn gemaakt door P. Gregoire.

Waardering

De kerk is van algemeen belang. De kerk is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van de ontwikkeling van het katholicisme in het Interbellum en als voorbeeld van een kerkdorpontwikkeling in de twintigste eeuw. Het gebouw heeft architectuurhistorische waarde wegens de toegepaste stijlementen, de vormgeving en detaillering. Het is een belangrijk werk in het oeuvre van de architecten. Het is gaaf bewaard gebleven en als zodanig zeldzaam.

Monumentnummer	521861	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Kerkelijke gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Kerk en kerkonderdeel
134686	411764	Omschrijving			
		Inleiding			
		NEDERLANDSE HERVORMDE KERK, gebouwd in 1911 naar een ontwerp van architectenbureau K.C. Suyling en zn.			
		Omschrijving			
		Bakstenen kerk onder omlappend schilddak, gedekt met leien. De kerk heeft een langgerekte achthoekige plattegrond. De gevels worden geleed door steunberen en lisenen, en staan op een gemetselde, uitstekende plint. Tegen de achterzijde van de kerk is de consistoriekamer aangebouwd. Midden op het dak is een vierzijdige dakruiter met klokkenstoel, bekroond door een spits geplaatst.			
		De openslaande houten deur is onder een spitsboog geplaatst. Erboven twee spitsboogramen. Ook in de zijgevels zijn spitsboogramen aangebracht. De spitsbogen boven deur- en raamopeningen zijn in strengperssteen uitgevoerd. In het gevelvlak rechts van de deur is een gevelsteen met opschrift L.H. LOUWE KOOYMANS/HEEFT AAN DIT GEBOUW/DEN EERSTE STEEN/ GELEGD 1911 aangebracht. Het interieur is sober uitgevoerd met wit gepleisterde wanden. Tegen het plafond zijn houten consoles op een kleine natuurstenen kraagsteen geplaatst. Op de tegelvloer staan twee rijen houten banken. Tegen de voorgevel is een uitbuikende orgelgalerij geplaatst. Tegen de achterwand een eikenhouten preekstoel, afkomstig uit de St. Laurenskerk te Rotterdam.			
		Het glas-in-lood van de ramen is onlangs vernieuwd.			
		Waardering			
		De kerk is van algemeen belang. De kerk is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een geestelijke en typologische ontwikkeling; met name de late toepassing van neogotische vormen in een Nederlands Hervormd kerkgebouw. De kerk heeft architectuurhistorisch belang vanwege de toegepaste stijlelementen en de sobere ornamentiek. Het gebouw is in- en uitwendig gaaf bewaard gebleven.			

Monumentnummer	521862
X coördinaat	Y coördinaat
132965	411461

Plaats: Waalwijk

Categorie: Gebouwen, woonhuizen

Naam:

Functie: Opslag

Omschrijving

Inleiding

PAKHUIS, gebouwd omstreeks 1890 in een eenvoudige traditionele stijl. De voorzijde ligt aan het achterterrein van het postkantoor aan de Grotestraat. De achterzijde grenst aan de Winterdijk.

Omschrijving

Drielaags pand, uitgevoerd in handgevormde baksteen. Op een rechthoekige plattegrond onder zadeldak met overstek aan de voorzijde en windveer, gedekt met verbeterde Hollandse pannen. De korte voorgevel heeft op de begane grond een rechthoekige poort, erboven twee getoogde poorten. Aan weerszijden van de bovenste poort twee kleine raampjes. In de top een hijsinrichting. Links van de poort op de begane grond een kleine poort.

De linkerzijgevel is nagenoeg blind. Hoog in de gevel zijn kleine raampjes geplaatst, ertussen steekankers.

Op de achtergevel zijn restanten van geschilderde opschriften "Handel in huiden, schors en leder Jacq. van Riel" nog vaag leesbaar.

Waardering

Het pand is van algemeen belang. Het pand is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociaal-economische en typologische ontwikkeling. Het exterieur is gaaf bewaard gebleven en is zeldzaam.

Monumentnummer	521863	Plaats:	Sprang	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Woonhuis
126671	409996	Omschrijving			
Inleiding					
Het eclectische WOONHUIS is in 1887 gebouwd in opdracht van J.N. de Roon. Achter dit woonhuis bevinden zich oudere aanbouwen, die mogelijk uit de achttiende eeuw dateren. Het pand staat op een kruispunt van wegen.					
Omschrijving					
Het eenlaagse pand telt vijf traveeën en heeft een rechthoekige plattegrond. De gevels zijn opgetrokken uit handvorm baksteen en de nokas van het zadeldak met zwarte kruispannen loopt parallel aan de straat. De plint en de vensterdorpels zijn van hardsteen. De voorgevel wordt verticaal geleed door hoeklisenen en een vooruitspringende centrale ingangspartij. De getoogde T-vensters hebben een gepleisterde omlijsting met oreillons en kuiven met acroterie, net als de centraal geplaatste voordeur met getoogd bovenlicht. De vleugeldeuren zijn voorzien van cassetten, het kalf van een sierlijst. Tegen de hardstenen stoep bij de voordeur staat aan beide zijden een gewelfde pedestal, met blad- en bloemmotief en rustica. De gevelsteen rechts van de voordeur geeft aan, dat de eerste steen op 1 juli 1887 is gelegd door J.N. de Roon. Het brede gepleisterde fries is gekornist en voorzien van rustica-velden en consoles met blad- en bloemmotief. Onder de gootlijst is in een smalle sierlijst voorzien. Deze lijst wordt onderbroken voor een zinken dakkapel. Deze heeft een oeil-de-boeufraam, waaronder diverse decoraties zoals een neo-empire krans en bloem. De wangen zwenken in- en uit, onder de gewelfde lijst een eierlijst en als bekroning een bloem. Aan weerskanten van de dakkapel zijn rond 1980 kleine tuimelvensters geplaatst. De zijgevels zijn opgemetseld als tuitgevels met een schoorsteen op de hoek en rechte steekankers. De schoorsteen van de linkergevel is gesloopt. De rechterzijgevel heeft een smal getoogd hoekraam met ompleistering. Geheel links bevinden zich twee getoogde zesruits schuifvensters en in het midden op de verdieping nog zo'n venster. Hiernaast is een rondraam met ijzeren ovaalindeling geplaatst. De linkerzijgevel is identiek. De achtergevel van het pand wordt grotendeels aan het oog onttrokken door de aanbouwen, onder zadeldak en onder plat dak. Het bouwdeel onder het haaks op de hoofdmassa geplaatste zadeldak heeft oudhollandse dakpannen. Het deel met het platte dak is onderkelderd					

en dateert waarschijnlijk uit de achttiende eeuw.

Voor het woonhuis staan drie grote kastanjabomen. Het erf van het woonhuis is aan de voorzijde afgezet door een smeedijzeren hek met een dubbele pijlpuntenrij en gecanelleerde ijzeren staanders waarop een kegel is geplaatst.

Waardering

Het woonhuis is van algemeen belang. Het woonhuis is van cultuurhistorisch belang als voorbeeld van de sociaal-economische en typologische ontwikkeling van het woonhuis. Architectuurhistorisch is het belangrijk vanwege de kwaliteit van de toegepaste eclectische stijlelementen en de ornamentiek. Het pand is belangrijk vanwege de gaafheid, de situering op een oud kruispunt van wegen en de markante landschappelijke ligging.

Monumentnummer	521864	Plaats:	Sprang	Categorie:	Kerkelijke gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Kerk en kerkonderdeel
129125	409446	Omschrijving			
Inleiding					
De GEREFORMEERDE KERK werd gebouwd in neogotische stijl met neoclassicistische elementen in 1884-1886. Rond 1960 werd de kerk uitgebreid met éénlaagse aanbouwen aan de achterzijde; deze vallen buiten de van rijkswege geldende bescherming. Gelijktijdig met de uitbreidingen werd toen tevens het interieur van de kerk vereenvoudigd.					
Omschrijving					
De markant gelegen eenbeukige zaalkerk is direct aan de straat gesitueerd, heeft een rechthoekige plattegrond en telt vier traveeën. Op het zadeldak, waarvan de nokas haaks staat op de straat, liggen zwarte kruispannen. De gevels zijn opgetrokken uit rode handvorm baksteen, verstevigd met steunberen met afzaat. De topgevels worden afgedekt door een gepleisterde ezelsruglijst. De voorgevel heeft een gepleisterde plint en wordt verticaal geleed door pilasters op de hoeken en naast de centrale ingang. Aan weerszijden hiervan een spitsboogvenster met gietijzeren tracering van twee spitsbogen met ruitvormige decoratie en een rozet. Zowel deze als de andere ramen hebben baksteen dorpels. Boven de geverniste vleugel deur met latei en spitsboog ter ontlasting bevindt zich een hardstenen gevelsteen met de tekst: "Eben-Haezer 2 mei 1884". Hierboven een driedelige spitsboognis en een rondraam met gietijzeren rozet. De risaliet wordt bekroond door een gepleisterde kroonlijst met driehoekig fronton. Achter dit fronton bevindt zich op een vierkante basis een achzijdige open klokketoren. Het spitse dak hiervan is gedekt met leien in maasdekking en wordt bekroond door een windvaan met siersmeedwerk. De zijden worden verder afgesloten door een klimmend gemetseld fries op gepleisterde druppelvormen.					
De zijgevels hebben spitsboogramen met gietijzeren tracering zoals in de voorgevel, en een tandlijst onder de goot. De laatste steunbeer ter rechterzijde is verbreed met machinale baksteen. De achtergevel bezit in de nok een rond venster met rozet zoals aan de voorzijde. Het muurwerk is versterkt met rechte muurankers, op de topgevel een smeedijzeren ornament.					
Het interieur heeft na het tochtportaal waarin een houten trap is opgenomen voor de koortribune, een ongedeelde ruimte met wit gepleisterde wanden. De rozetten van de spitsboogramen kunnen van binnenuit als tuimelraam open gezet worden. De zoldering bestaat uit een houten tongewelf met trekstangen. Deze trekstangen zijn aan de zijden en in het midden voorzien van geprofileerde knoppen. Er zijn twee ronde openingen met sluitringen in de kap uitgespaard. Hierin is langs de zijden een meanderrand aangebracht en in het midden een gesneden houten rozet.					
Boven het tochtportaal bevindt zich de koortribune. De balustrade bestaat uit eikehouten panelen, deels voorzien van snijwerk en bewerkte					

balusters.

De vloer, de kerkbanken, de preekstoel en de houten lambrisering zijn alle vernieuwd rond 1960.

Waardering

Het kerkgebouw van de gereformeerde kerk is van algemeen belang. De kerk is van cultuurhistorisch belang als voorbeeld van een geestelijke ontwikkeling waarbij traditionele neogotische en neoclassicistische elementen als vormtaal werden gekozen. Architectuurhistorisch is het pand belangrijk vanwege de toegepaste stijlelementen, het materiaalgebruik en de kenmerkende sobere ornamentiek. De gaafheid van met name het exterieur is van belang. Door de markante ligging is de kerk van betekenis voor het aanzien van het dorp.

Monumentnummer	521865	Plaats:	Sprang	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Woonhuis
127262	411504	Omschrijving			
Inleiding Het WOONHUIS is gebouwd in 1851 in neoclassicistische trant, in opdracht van R. Middelkoop. Het pand is heden in gebruik als winkel en opslagplaats. Omschrijving Het tweelaagse pand heeft een vrijwel rechthoekige plattegrond en telt vijf traveeën. Op het schilddak met de nokas parallel aan de straat liggen zwarte oudhollandse dakpannen. De achtergevel is uitgebreid onder een langgerekt lessenaardak. De gevels zijn opgetrokken uit handvorm baksteen. Iets terugliggend bevinden zich links en rechts éénlaagse gepleisterde aanbouwen. Deze bezitten een plat dak met voor- en zijschilden waarop respectievelijk rode en zwarte oudhollandse dakpannen. De voorgevel van het woonhuis heeft een hardstenen plint, hetzelfde materiaal als de dorpels van de schuifvensters. De schuiframen op de begane grond hebben onder de wisseldorpel een opvallende extra tussenroede. De ramen hebben een eenvoudig geprofileerde gepleisterde omlijsting, dit geldt ook voor de T-vensters op de verdieping. De geverniste vleugeldeuren zijn centraal geplaatst. De rijk bewerkte deuren zijn voorzien van diamantkoppen, sierlijsten en rondboogramen met siersmeedwerk roosters, waarboven een bewerkt kalf met bovenlicht. De ingang wordt omlijst door een brede kroonlijst met fries op consoles, rustend op Ionische pilasters met onder meer decoratie in de vorm van diamantkoppen. Het fries onder de dakrand is glad, de geprofileerde kroonlijst rust op klossen. In het dakvlak is in het midden een houten dakkapel gerealiseerd met fronton op klosjes, pilasters met diamantkoppen en wangen in voluutvorm. De zijgevels zijn geblokt gepleisterd. De rechterzijgevel bezit een half schuifraam. De rechteraanbouw bezit een T-venster met stucomlijsting. De daklijst is evenals die van de andere aanbouw voorzien van een sierrand. Links bezit de zijgevel een vernieuwde paneeldeur met bovenlicht, met daarnaast emaille reclameborden voor "Duphar bestrijdingsmiddelen" en "J. Vos graanhandel". De linkeraanbouw heeft aan de voorzijde dubbele deuren met gepleisterde omlijsting met oreillons en diamantkop. De paneeldeuren dateren uit ca. 1910. Dit koetshuis heeft in de zijgevel lange muurankers en een half rond gevormt raam. Een klampdeur bezit een bovenlicht met deze					

vorm en hierboven een hijsluik en links een zesruits stalraam uit ca. 1950.

De oorspronkelijke achtergevels van hoofd- en bijgebouwen worden aan het oog onttrokken door latere aanbouwen uit onder meer 1962.

Waardering

Het pand is van algemeen belang. Het pand is van cultuurhistorisch belang als voorbeeld van de typologische en sociaal-economische ontwikkeling van het woonhuis voor de gegoede burgerij. Architectuurhistorisch is het belangrijk vanwege de toegepaste stijlelementen en het materiaalgebruik. Verder is het pand is van belang vanwege de gaafheid ervan en vanwege de relatie tot de structurele en visuele gaafheid van de dorpse omgeving.

Monumentnummer	521866	Plaats:	Sprang	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Villa Fossa Nova	Functie:	Woonhuis
127060	409991	Omschrijving			
Inleiding					
VILLA, Fossa Nova, in 1904 opgetrokken in vormen van de Overgangsarchitectuur. De eerste steen werd gelegd door de dochter van de toenmalige burgemeester Vermeulen. Zeer markant gelegen gaaf bewaarde villa die gelegen is aan de westelijke zijde van de Nieuwe Vaart.					
Omschrijving					
Geheel vrijstaande en deels onderkelderde villa van twee bouwlagen met muren van machinale baksteen, gemetseld in kruisverband en geknipt en gesneden gevoegd. De villa is overkapt met een samengesteld schilddak, gedekt met rode geglazuurde kruispannen en deels met rode geglazuurde tuile-du-Nordpannen. Het dak wordt bekroond door een aardewerk piron. De plattegrond van de villa is ruwweg rechthoekig, zij het dat er diverse erkers/aanbouwen zijn aangebracht. De villa is omgeven door een fraaie tuinaanleg met onder meer bomen uit de bouwtijd.					
De voorgevel heeft op de begane grond twee grote, met een segmentboog getoogde jukvensters die elk voorzien zijn van een bovenlicht met fijne roedenverdeling. Geveldecoratie onder meer in doorlopende banden van rode en gele verblendsteen. Centraal geplaatste, iets terugliggende ingangspartij met houten deur met glazen bovenlicht. Naast de ingang is rechtsonder een hardstenen gevelsteen met inscriptie geplaatst. Daarboven is een houten balkon geplaatst met een in sierlijk stijlvormen bewerkte balustrade. De verdiepingsvensters zijn recht gesloten en hebben beschilderde houten raamluiken. Het rechter gedeelte van de voorgevel springt iets uit en is voorzien van een fries met decoratief metselwerk en van een goot met overstek die gedragen wordt door gekoppelde houten gootsteunen in een wat eigenaardig aandoende stijlvorm. Het gebouw heeft zowel aan de linker- als aan de rechterzijde een erkerachtige aanbouw. Links aan de achterzijde is een keukengedeelte onder een plat dak gebouwd.					
Het schilddak van de hoofdmassa is aan de achterzijde voorzien van dakkapellen met grote beglazing. Rechthoekige traphal onder plat dak. Lichttoetreding via grote vensters. Intern zijn veel van de oorspronkelijke decoraties en ornamentiek behouden gebleven. Onder andere tegels, terrazzo parket, trappartij, deuren en stucplafonds zijn nog origineel en in stijlvormen geornamenteerd.					
Intern wordt het pand door een centrale gang met tegelvloer in tweeën gedeeld. Aan de rechterzijde bevinden zich twee kamers ensuite en een vijfhoekige erker onder een plat dak. Aan de linkerzijde twee van elkaar gescheiden kamers en een daarachter gelegen keukengedeelte. De kelder bestaat uit verschillende ruimtes en is overwelfd met kleine troggewelfjes. Op de verdieping bevinden zich de slaapkamers. De badkamer is sterk verbouwd.					

Waardering

De villa is van algemeen belang. De villa heeft cultuurhistorisch belang en is door de markante ligging langs de Nieuwe Vaart een bijzondere uitdrukking van een landschappelijke ontwikkeling. De villa heeft architectuurhistorisch belang vanwege de toegepaste stijlelementen, de bijzondere ornamentiek en de bijzondere samenhang tussen interieur en exterieur.

De villa heeft ensemblewaarden vanwege de historisch ruimtelijke relatie met de eromheen gelegen groenvoorzieningen en infrastructuur. De villa is van belang wegens de architectonische gaafheid van exterieur en interieur.

Monumentnummer	521867	Plaats:	Sprang	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Woonhuis
127156	410104	Omschrijving			
		Inleiding			
		Het eclectische HERENHUIS werd in 1879 gebouwd in opdracht van de bierbrouwer Vermeulen. Het pand ligt in een parkachtige tuin. In 1991 werd het verbouwd tot kantoor, waarbij de vensterindeling grotendeels vereenvoudigd werd. Diverse deuren waren al eerder vernieuwd. Het pand staat op een kruispunt van wegen, met de voorgevels gericht naar de zijde van de Nieuwevaart.			
		Omschrijving			
		Het tweelaagse pand telt vijf traveeën, de anderhalfaagse terugspringende aanbouwen links en rechts elk één travee. Deze aanbouwen lopen verder naar achteren door. De gevels zijn opgetrokken uit handvorm baksteen. Op de schilddaken met plat dak liggen leien in maasdekking. De plint en de vensterdorpels zijn van hardsteen. De voorgevels van het hoofdblok en de bijgebouwen worden verticaal geleed door hoeklisenen. De middenpartij met entree wordt eveneens geaccentueerd door lisenen. De getoogde schuifvensters en de in 1991 vernieuwde deur van de begane grond hebben een gepleisterde omlijsting met oreillons, rozetten, en een kuif waaronder een krans. De ramen in de bijgebouwen zijn omgebouwd tot deuropeningen, waarbij de elders aanwezige gestucte borstweringen en de doorlopende hardstenen vensterdorpels annex cordonlijst verdwenen zijn. Onder de vensters van de etage bevindt zich eenzelfde band van cordonlijst, borstwering en doorgaande vensterdorpels. De gepleisterde sieromlijsting van de schuifvensters, met een neo-Lodewijk XIV-welving, is hier nog rijker uitgewerkt. De middentravee bevat een balkon op rijk geornamenteerde kunststenen consoles. De smeedijzeren balustrade is onder andere gedecoreerd met een gelauwerde vaas, rozetten en meandermotieven. De bijgebouwen worden bij het hoofdpand getrokken doordat er aan weerskanten een grote houten luifel is geplaatst als voortzetting van de cordonlijst. Deze luifels rusten op een slanke bewerkte gietijzeren zuil met sierconsoles in de bovenhoeken. Hierboven bevinden zich kleine getoogde schuifvensters in dakkapellen. Deze worden visueel bij het hoofdgebouw getrokken doordat de horizontale lijn van de vensterdorpels is doorgetrokken, en voorts door de lijn van de gootlijst op klosjes. Het hoofdgebouw is in het bezit van een rijk gepleisterd fries met cassetten, geornamenteerde consoles en een tandlijst onder de goot. De middenpartij wordt geaccentueerd door een segmentvormige timpaan op geprofileerde klossen en tandlijst. Hieronder bevindt zich een rond raam met sieromlijsting. Op de vier hoekpunten van het dak zijn schoorstenen met keperboogreliëfs gemetseld.			

De zijgevels van het hoofdpand hebben in de hoek met de bijgebouwen op begane grond en verdieping een schuifraam zoals in de voorgevel. Het gepleisterde fries is om de hoek voortgezet. De zijgevels van de bijgebouwen sluiten aan op het hoofdgebouw. De linkerzijgevel telt vier traveeën. De drie ramen en de deur in de tweede travee van links zijn voorzien van een gepleisterde sieromlijsting. De paneeldeur is bereikbaar via een klein bordes met trapje aan weerskanten. De verdieping bevat drie mezzaninoramen.

De rechterzijgevel heeft vier vensters op de begane grond met gemetselde dorpels en op de verdieping een getoogd stolpraam met hardstenen dorpel. De achtergevels zijn ongedecoreerd. Het hoofdpand heeft een middenrisaliet met dubbele achterdeur en twee getoogde vensters aan weerskanten. Op de verdieping bevinden zich vijf getoogde ramen.

De achtergevel van de aanbouw links bevinden zich twee vensters op de begane grond en één op de verdieping. In de aanbouw rechtsachter op begane grond en verdieping elk één raam.

Op het terrein bevinden zich enkele oudere loofbomen.

Waardering

Het pand is van algemeen belang. Het pand is van cultuurhistorisch belang als voorbeeld van de typologische en sociaal-economische ontwikkeling van het fabrikantenwoonhuis. Architectuurhistorisch is het belangrijk vanwege de toegepaste stijlelementen en de zeer rijke ornamentiek. Het pand is belangrijk vanwege de gaafheid ervan. De waarde is tevens gelegen in de situering, namelijk de markante ligging, waardoor het van bijzondere betekenis is voor het aanzien van het dorp.

Monumentnummer	521868	Plaats:	Sprang	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Woonhuis
127142	411372	Omschrijving			
		Inleiding			
		Gaaf bewaard HERENHUIS met KOETSHUIS, in het jaar 1866 opgetrokken in traditionele vormen. Het ruime pand is gelegen aan de oostzijdse van de eertijds gedempte haven van Capelle. Deze is in 1996 en 1997 weer uitgegraven.			
		Omschrijving			
		Onderkelderd tweelaags herenhuis van vijf traveeën met koetshuis aan rechterzijde. Het pand heeft een rechthoekige grondslag en is op een hardstenen sokkel en met een hardstenen plint opgetrokken. De gevels zijn van machinale baksteen, gemetseld in kruisverband. Het schilddak is gedekt met overwegend zwarte Hollandse pannen en heeft op elke hoek een gemetselde schoorsteen. Op de begane grond heeft het pand smeedijzeren hoekhekjes met spiralen en rozetten. De symmetrisch geplaatste vensters hebben ronde schouders en zijn voorzien van zesruits schuiframen. De vensters hebben verder een geprofileerde omlijstin en hardstenen onderdorpels. Vleugel deur met kuifversiering; gietijzeren levensboom in het bovenlicht. Kroonlijst op bewerkte voluutvormige consoles. In de zijgevels zijn de ijzeren steekankers van de verdiepingsbalklaag aangebracht. Aan de achterzijde is in 1996 een serre aangebracht; deze valt buiten de van rijkswege geldende bescherming.			
		Inwendig is in het pand nog zeer veel van de oude indeling en ornamentiek bewaard gebleven. Het woongedeelte wordt in tweeën gedeeld door de brede centrale gang die over de diepte van de hele woning loopt. Links bevinden zich twee kamers ensuite met fraaie marmeren schouwen en sierlijk bewerkte stucplafonds.			
		In de achterkamer is een waarschijnlijk laat-negentiende-eeuwse stalen kluis met dubbele deur ingemetseld. Deze is indertijd vervaardigd door de fabrieken R. Timmermans te 's-Hertogenbosch. In de keuken is met name de stookplaats met rookhok nog bijzonder.			
		Het éénlaags koetshuis is, iets terugliggend, tegen de rechterzijde van het woonhuis gelegen en daar intern ook mee verbonden. Het heeft gemetselde gevels en een schilddak met Hollandse pannen. Opvallend grote inrijpoort met bovenlicht en ronde schouders. Stucwerk omlijsting met kuifversiering met jaartal 1866 daarop geschilderd. Het koetshuis bezit intern nog de vergaarbak voor drinkwater en een koperen kookketel.			
		Waardering			

Het woonhuis is van algemeen belang. Het woonhuis is van cultuurhistorisch belang als bijzondere uitdrukking van de sociaal-economische en typologische ontwikkeling van de huisvesting en inrichting van de gegoede burgerij in de tweede helft van de negentiende eeuw.

Het woonhuis is van algemeen architectuurhistorisch belang vanwege de bijzondere ornamentiek. Het object is van algemeen belang vanwege de architectonische gaafheid van ex- en interieur. Het object is van algemeen belang vanwege de bouwtechnische zeldzaamheid van het geheel.

Monumentnummer	521869	Plaats:	Waspik	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Woonhuis
123536	410898	Omschrijving			
		Inleiding			
		WOONHUIS met elementen van chaletstijl, met aangebouwde serre, daterende uit 1905, na oorlogsschade tussen 1945-1950 inwendig hersteld.			
		Omschrijving			
		Een- en tweelaags woonhuis, opgetrokken uit rode verblendsteen, onder samengestelde zadeldaken, gedekt met geglaazuurde tuile-du-nordpannen.			
		Het geheel heeft een asymmetrische compositie en bestaat uit een evenwijdig aan de straat gelegen eenlaags deel, dat aan de rechterzijde wordt geflankeerd door een haaks op de straat gerichte, hogere risaliet. Het basement bestaat uit donkere baksteen; speklagen en aanzet- en sluitstenen van de ramen zijn uitgevoerd in gele steen. Het eenlaagse deel bevat de ingang met een paneeldeur in portiek met jaarsteen en links daarvan twee T-ramen. Onder het overstek een strook met siermetselwerk. In de risaliet een driezijdige erker met schuiframen, waarboven een balkon met smeedijzeren hek. Op de etage openslaande deuren. In de topgevel een overstekend schijnsparant met windveren. In de segmentbogen van de ramen sporen van siermetselwerk.			
		De rechter zijgevel is uitgevoerd in siermetselwerk in rood, grijs en wit. De achtergevel is een- en tweelaags, heeft T-ramen en siermetselwerk in rood en een topgevel en uitgebouwd trappenhuis onder plat dak. Keukenaanbouw onder plat dak.			
		De linker zijgevel heeft T-vormige schuif- en stolpramen en een aangebouwde serre uit de bouwtijd. Deze bestaat uit een basement in donkere steen, waarop houten puin met openslaande deuren en bovenlichten met twee soorten sierlijke roedenindeling. De serre is afgedekt met een schilddak met daktegels.			
		Inwendig bezit het huis een middengang met aansluitend trappenhuis met originele balustertrap en driedelig glas-in-loodraam. In de kamers links en rechts originele paneeldeuren.			
		In de kamer links een zwart marmeren schoorsteenmantel, in de suite rechts schuifdeuren met panelen. De gang heeft een eenvoudig stucplafond, in de overige kamers na 1945 aangebrachte curieuze houten en hardboard plafonds met siertimmerwerk.			

Voor het huis een hekwerk uit de bouwtijd.

Waardering

Het object is van algemeen belang. Het object heeft architectuurhistorische waarden: het is van belang voor de geschiedenis van de architectuur en de bouwtechniek; het heeft ensemblewaarden wegens de hoogwaardige kwaliteit van de bebouwing en ornamentiek en vanwege de historisch-ruimtelijke relatie met groenvoorzieningen, wegen, wateren en bodemgesteldheid; het is van belang wegens de architectonische gaafheid van het ex- en interieur.

Monumentnummer	521870
X coördinaat	Y coördinaat
124715	411201

Plaats: Waspik

Naam:

Omschrijving

Inleiding

Voormalige LEERLOOIERIJ uit de tweede helft van de negentiende eeuw, opgetrokken in een streek-eigen bouwtrant, aansluitend op een ten westen gesitueerd woonhuis dat buiten de bescherming valt. Thans in gebruik als opslagplaats.

Omschrijving

De looierij heeft drie bouwlagen en bestaat uit een onderbouw in gele IJsselsteen, waarop een houten opbouw onder een zadeldak met overstek, gedekt met oud-Hollandse pannen. In de voorgevel een openslaande deur met roederamen en rechts een zestienruits raam. Erboven een gedeeltelijk vernieuwd, geteerd houten beschot met de originele ventilatieluiken met beslag.

De linker zijgevel heeft beneden drie zestienruits ramen. Erboven houten beschot twee hijsdeuren, op de verdieping geflankeerd door halfronde ramen. Overstek met windveren en houten toppinakel. De achtergevel heeft een ondergevel, die gepleisterd is na de afbraak van een aanbouw. Op de begane grond een roederaam en deur. De verdieping heeft vernieuwde rabatdelen.

Inwendig telt het gebouw twee traveeën. De benedenruimte heeft een moerbalk en lichte kinderbalklaag. De lage voormalige droogruimten hebben een houtskelet met beschieting en een kap met driehoekspant met gespijkerde verbindingen. Op de verdieping is zichtbaar dat de stenen topgevel met vlechtingen later is gebouwd op de zijgevel van het ten westen aansluitende woonhuis.

Waardering

Het gebouw is van algemeen belang. Het gebouw heeft cultuurhistorische waarden als bijzondere uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling en als bijzondere uitdrukking van de technische en typologische ontwikkeling van de leerlooierij in het algemeen; het heeft architectuurhistorische waarden vanwege de bouwtechniek; ensemblewaarden: het is van belang vanwege de historisch-ruimtelijke relatie met wegen, wateren en bodemgesteldheid; het object is van belang wegens de architectonische gaafheid van het exterieur.

Monumentnummer	521872	Plaats:	Waspik	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen			
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Nijverheid			
124973	411262	Omschrijving						
		Inleiding						
		Voormalige LEERLOOIERIJ, thans opslagruimte uit de tweede helft van de negentiende eeuw met aan de rechter zijgevel een iets latere aanbouw. De looierij is opgetrokken in een streek-eigen-bouwtrant. Het bijbehorende vrijstaande woonhuis uit 1929 valt buiten de bescherming, evenals de aanbouw onder lessenaardak aan de achterzijde.						
		Omschrijving						
		Langgerekte, evenwijdig aan de straat gebouwde tweelaags looierij, opgetrokken uit baksteen en hout met zadel- en lessenaardak, gedekt met respectievelijk oud-Hollandse en muldenpannen. Het voegwerk is recent vernieuwd. Het gebouw telt vijf vakken. De begane grond van de voorgevel bestaat uit handvorm baksteen met een afsluitende rand van ruitvormige siermotieven in gesmoorde steen. De getoogde ramen zijn rond 1950 vernieuwd in beton. De verdieping en zolderetage zijn in houtskelet met houten beschieting en ventilatieluiken uitgevoerd, met uitzondering van twee vakken der eerste etage die ijzeren en getoogde roedenramen hebben. De linker zijgevel heeft beneden twee getoogde deuropeningen.						
		Op de verdieping een luikopening geflankeerd door gedichte segmenttoogramen. In de topgevel een luikopening, geflankeerd door twee driehoekige venstertjes. De rechter zijgevel bestaat uit metselwerk en gaat schuil achter een aanbouw onder lessenaardak. Deze heeft getoogde betonnen ramen. In de topgevel boven het lessenaardak twee halfronde ramen met rand van gesmoorde baksteen.						
		De achtergevel wordt deels aan het oog onttrokken door een latere aanbouw onder lessenaardak, maar komt in opzet overeen met de voorgevel. Het dak heeft een overstek met geschulpte sierranden en pinakels. Inwendig heeft de begane grond een bakstenen vloer en houten balklaag. De etages bestaan uit een vijf vakken tellend houtskelet met op de eerste etage korbelen en op de zolderetage een Philbertspant. Een deel van de verdiepingsbalklaag is verwijderd. De dakvlakken zijn met riet beschoten en deels wit afgestreken.						
		Waardering						
		De voormalige leerlooierij is van algemeen belang. Het gebouw heeft cultuurhistorische waarden als bijzondere uitdrukking van de sociaal-economische, technische en typologische ontwikkeling van de leerlooierij in het algemeen; het heeft architectuurhistorische waarden voor de geschiedenis van de bouwtechniek; het heeft ensemblewaarden vanwege de hoogwaardige kwaliteit van de bebouwing en de historisch-						

ruimtelijke relatie met wegen, wateren en bodemgesteldheid; het is van belang wegens de architectonische gaafheid van het ex- en interieur.

Monumentnummer	521873	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Woonhuis
132878	411444	Omschrijving			
		Inleiding			
		Rijtje ARBEIDERSWONINGEN, plaatselijk 'damwoningen' genoemd, gebouwd voor de huisvesting van arbeiders en schoenmakers. De huizen staan op de oorspronkelijke achterterreinen van de fabrikantenvilla's aan de Grotestraat, aan de Hooisteeg die tussen Grotestraat en Winterdijk loopt, oplopend in hoogte naar de Winterdijk toe.			
		Omschrijving			
		Rij éénlaags woningen, op een rechthoekige plattegrond onder doorlopend zadeldak waarvan de nok evenwijdig aan de steeg loopt. De huizen zijn uitgevoerd in handgevormde baksteen met een tandlijst en een gepleisterde plint aan de voorzijde, het dak is gedekt met oud-Hollandse pannen. Elke woning is drie traveeën breed en heeft een opgeklampte deur met aan weerszijden getoogd zesruits schuifraam. Boven de deuren is in het dakvlak een houten dakkapel met dubbel raam en plat dak geplaatst.			
		De kopse gevel van Hooisteeg 10 is gepleisterd en heeft een vierruits raam in de top. De achtergevel heeft verschillende dichtgezette raam- en deuropeningen.			
		Waardering			
		De huizen zijn van algemeen belang. De huizen zijn van cultuurhistorisch belang als bijzondere uitdrukking van een sociaal-economische en typologische ontwikkeling waarbij de groepsgewijze huisvesting van arbeiders in de onmiddellijke nabijheid van de fabriek steeds belangrijker werd. De huizen zijn een inmiddels uiterst zeldzaam voorbeeld van het bouwtype.			

Monumentnummer	521874	Plaats:	Sprang	Categorie:	Weg- en waterwerken
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Brug
129211	410635	Omschrijving			
		Inleiding			
		SLUISBRUG over het Zuiderafwateringskanaal, ca. 1900, bij de aanleg hiervan (1887-1900) opgetrokken in ambachtelijk-traditionele vormen. Hierin verwerkt zijn tevens een duiker voor de onderdoorgeleiding van de Hoge Vaart en twee vergaarbekkens en uitwateringsopeningen met schotdeuren. Bij de sluisbrug horen tevens een bijzonder ijzeren hekwerk en twee ijzeren draaiwielen om via stangen de schotdeuren handmatig te bedienen.			
		Omschrijving			
		De sluisbrug is gelegen op de kruising van het Zuiderafwateringskanaal met de straat Hogevaart en de daaraan parallel lopende, bij de aanleg van het Zuiderafwateringskanaal, versmalde voormalige turfvaart de Hoge Vaart. De Hoge Vaart is via een duiker onder het kanaal geleid. Het bruggedeelte bestaat uit een later aangebrachte betonnen afdekplaat met een geasfalteerd wegdek. De sluisbrug is opgebouwd met machinale baksteen, gemetseld in kruisverband en verstevigd met hardstenen afdekplaten en waterkozijnen met slagstijlen en bovenaanslag. Het waterkozijn aan de noordzijde is dichtgezet, dat van de zuidzijde met een houten schotdeur functioneert nog. Achter elk van deze waterkozijnen is een met planken overdekt vergaarbekken aangebracht. Het houten schot kan bediend worden door een ijzeren stang met draaiwiel. Beide bedieningsmechanismen zijn nog intact. Op de sluisbrug staat aan beide zijden een groot ijzeren hekwerk van circa 1 meter hoogte dat bestaat uit gewalste ijzeren staven die geklonken en met bouten vastgezet zijn. In het hekwerk is een X-vormig windverband aangebracht. Op elke hoek van de sluisbrug heeft het hekwerk een kwartronde insnoering.			
		Waardering			
		De sluisbrug is van algemeen belang. De sluisbrug heeft cultuurhistorische waarden als zijnde een bijzondere uitdrukking van de geografische en landschappelijke ontwikkeling van de Hoge Vaart met het daaromheen gelegen gebied in relatie met de kanalisatie van de Bergse Maas en de daarmee verband houdende aanleg van het Zuiderafwateringskanaal. De sluisbrug is als bijzondere uitdrukking van een technische en typologische ontwikkeling van architectuurhistorisch belang. De sluisbrug			

Gemeente Waalwijk - Rijksmonumenten, actualiteit april 2009 (versie 2.0)

heeft ensemblewaarde als essentieel onderdeel van het vaarten- en kanalenstelsel dat diende voor de afwatering van de Bergse Maas en de laaggelegen polders via onder meer de Hoge Vaart en het Zuiderafwateringskanaal.

Monumentnummer	521875
X coördinaat	Y coördinaat
129211	410635

Plaats: Sprang

Naam:

Omschrijving

Inleiding

Categorie: Weg- en waterwerken

Functie: Brug

Dubbele SLUISBRUG over het Zuiderafwateringskanaal, ca. 1900, bij de aanleg hiervan (1887-1900) opgetrokken in ambachtelijk-traditionele vormen. Hierin verwerkt zijn tevens een duiker voor de onderdoorgeleiding van de van de Capelse haven afkomstige vaart en twee vergaarbekken met uitwateringsopeningen met schotdeuren. Bij de sluisbrug horen tevens een klein bruggedeelte over een zuidelijk gelegen parallelvaart van het zuiderafwateringskanaal die hierin kan worden afgewaterd, een bijzonder ijzeren hekwerk en enkele ijzeren draaiwielen aan zowel de Schoolstraat als de Wendelnesseweg-Oost om via stangen de schotdeuren handmatig te bedienen.

Omschrijving

De dubbele sluisbrug is gelegen op de kruising van het Zuiderafwateringskanaal met de Wendelnesseweg Oost en de Schoolstraat. De afwatering van de voormalige Cappelse haven is via een duiker onder het kanaal geleid. Het bruggedeelte bestaat uit een later aangebrachte betonnen afdekplaat met een geasfalteerd wegdek. De sluisbrug is opgebouwd met machinale baksteen, gemetseld in kruisverband en verstevigd met hardstenen afdekplaten en waterkozijnen met slagstijlen en bovenaanslag. Naast het noordelijke waterkozijn zijn twee peilstokken aangebracht. Achter elk van de waterkozijnen is een met planken overdekt vergaarbekken aangebracht dat is afgesloten met een houten schot. Dit kan bediend worden door een ijzeren stang met draaiwiel. Slechts het zuidelijke bedieningsmechanisme is nog intact.

Op de sluisbrug staat aan beide zijden een groot ijzeren hekwerk van circa 1 meter hoogte dat bestaat uit gewalste ijzeren staven die geklonken en met bouten vastgezet zijn. In het hekwerk is een X-vormig windverband aangebracht. Op elke hoek van de sluisbrug heeft het hekwerk een kwartronde insnoering. Aan de Schoolstraat en aan de Wendelnesseweg-oost bevinden zich tevens twee ijzeren draaiwielen voor de afwatering van een parallel lopende sloot.

Het oorspronkelijke pompmechanisme dat zich aan de noordkant bevond, is vervangen.

Waardering

De sluisbrug is van algemeen belang. De sluisbrug heeft cultuurhistorische waarden als een bijzondere uitdrukking van de geografische en landschappelijke ontwikkeling van de Hoge Vaart met het daaromheen gelegen gebied in relatie met de kanalisatie van de Bergse Maas en de daarmee verband houdende aanleg van het Zuiderafwateringskanaal. De sluisbrug is als bijzondere uitdrukking van een technische en

typologische ontwikkeling van architectuurhistorisch belang. De sluisbrug heeft ensemblewaarde als essentieel onderdeel van het vaarten- en kanalenstelsel dat diende voor de afwatering van de Bergse Maas en de laaggelegen polders via onder meer de Hoge Vaart en het Zuiderafwateringskanaal.

Monumentnummer	521876	Plaats:	Waspik	Categorie:	Weg- en waterwerken
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Brug
130228	409136	Omschrijving			
		Inleiding			
		Voormalige SPOORBRUG, thans in gebruik als fietsersbrug over het huidige afwateringskanaal 's-Hertogenbosch - Drongelen. Onderdeel van de niet meer in gebruik zijnde lijn Lage Zwaluwe - Den Bosch. Dit zogenaamde "Halve zolenlijntje" vormde een treinverbinding tussen diverse Langstraatdorpen.			
		De brug werd omstreeks 1885 aangelegd en bij de bouw van de pijlers werd rekening met een dubbel spoor gehouden. Er is echter nooit meer dan een enkel spoor over de brug aangelegd. De brug was oorspronkelijk 800 meter lang en had aan de zuidkant een voetgangersbrug. In 1985 werd het geheel ingekort tot 150 meter.			
		Omschrijving			
		De vakwerkbrug bestaat uit N-liggers met rechte einden en horizontale bovenrandstaven van geklonken ijzer en een ondergrond van dicht tegen elkaar geplaatste balken. De rails zijn vervangen door een op de balken aangebrachte ondergrond ten gunste van het fietspad.			
		De brug ligt op grote bakstenen pijlers met puntige uiteinden. Deze uiteinden zijn uitgevoerd in natuursteen. De bovenkanten van de pijlers zijn voorzien van natuurstenen afdekplaten.			
		Waardering			
		De spoorbrug is van algemeen belang. De brug heeft cultuurhistorisch belang als bijzondere uitdrukking van een sociaal-economische technische en landschappelijke ontwikkelingen, met name die van de ontwikkeling van de spoorverbinding in de Langstraat. De brug heeft architectuurhistorisch belang voor de geschiedenis van de bouwtechniek. De brug heeft ensemblewaarden als essentieel onderdeel van de Langstraatlijn.			

Monumentnummer	521877	Plaats:	Waspik	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Nijverheid
124557	411265	Omschrijving			
		Inleiding			
		Voormalige LEERLOOIERIJ, daterende uit het vierde kwart van de negentiende eeuw, opgetrokken in een streek-eigen bouwtrant, thans opslagruimte.			
		Omschrijving			
		Drielaags looierij, opgetrokken uit baksteen en hout, met zadeldak, gedekt met oud-Hollandse pannen, voorzien van overstek en makelaars. Het gebouw telt 5 vakken. De lange voorgevel bestaat uit een in machinale baksteen opgetrokken basement met getoogde- raam- en deuropeningen en steekankers, waarboven twee bouwlagen met houten beschieting met ventilatieluiken met oud hang- en sluitwerk. Het linkerdeel is gewijzigd door het aanbrengen van een hoge dubbele inrijpoort. Het rechterdeel bestaat op de hoogte van de eerste etage deels uit baksteen. De bakstenen rechterzijgevel is gedeeltelijk opnieuw ingeboet en bezit nog een getoogd raam. In de top een rondraam en duivegaten met kepervormige afdekking. Op de nok een windwijzer met rund. De bakstenen linker zijgevel is deels gepleisterd en toont de sporen van verscheidene gedichte raam- en luikopeningen. De achtergevel heeft een bakstenen basement met gedichte ramen, waarboven een oorspronkelijk houten beschieting met een tweetal laadluiken. Ook aan deze zijde is de eerste etage deels in baksteen uitgevoerd. In het dakvlak een dakkapel met hijsrol. Tegen deze gevel een tweetal leipen. Inwendig een beklinkerde vloer. Houten balklagen van moer- en kinderbinten, die aan de linkerkant deels verwijderd zijn ten behoeve van de inrijdeuren. Op de etages muurstijlen en korbelen. Op de zolder eenvoudige driehoekspanten. Hier nog het originele houten hijswiel. De houten ramen van de gedichte muuropeningen zijn inwendig bewaard gebleven.			
		Waardering			
		De voormalige leerlooierij is van algemeen belang. Het object heeft cultuurhistorische waarden als bijzondere uitdrukking van de sociaal-economische en typologische ontwikkeling van de leerlooierij in het algemeen; het heeft architectuurhistorische waarden voor de geschiedenis van de bouwtechniek; het is van belang wegens de gaafheid van het ex- en interieur.			

Monumentnummer	521878	Plaats:	Waspik	Categorie:	Weg- en waterwerken
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Waterkering en -doorlaat
124948	411259	Omschrijving			
		Inleiding			
		Het object bestaat uit een voorheen doorlopende, thans in verschillende delen bewaard gebleven betonnen KEERMUUR ten behoeve van de waterbeheersing, daterende uit omstreeks 1930. De muur is aangebracht op de kruin van 't Vaartje, aan de zuidelijke zijde.			
		Omschrijving			
		De keermuur bestaat uit een gewapend betonnen fundering en opbouw op de grens tussen de kavels en de dijkweg. De keermuur toont op het verweerde oppervlak sporen van de bekisting en heeft rechte zijden en een platte afdekking met afgeschuinde kanten. Hij volgt het rechte beloop van de weg en is ter hoogte van de ingangen der percelen onderbroken. Links en rechts van de doorbroken gedeelten maakt de muur een knik. De haakse gedeelten vertonen telkens twee verticale sponningen voor de schotbalken en eindigen in een afgeschuind gedeelte. De muur is hier en daar geheel of gedeeltelijk gedeeltelijk verwijderd.			
		Ter hoogt van no. 36 is de muur volledig bewaard, inclusief de haakse gedeelten, bij no. 38 is hij op een deel van de haakse delen na weggebroken. Bij no. 42 is hij aanwezig, bij de nummmers 44 en 46 is hij gebruikt als omlijsting voor de verhoogde stoep. Bij no. 46A is hij aanwezig, bij no 48 verdwenen, bij no. 50 en 52 resteren alleen de haakse gedeelten. Bij no. 54 is hij geheel verdwenen, bij no. 56 ontbreekt een kleine hoek. Bij no. 58, 60, 62 en 64 is hij aanwezig, al zijn bij no. 62 de haakse delen verlaagd. Op no. 68 ontbreekt alleen een hoek, op no. 72 is bij het maken van een stoep alleen het linker deel met de doorgang bewaard gebleven. Daar eindigt de muur met een L-vormig gedeelte met schotbalksponningen ten behoeve van de doorgang en de straatweg.			
		Waardering			
		De keermuur is van algemeen belang. Het object heeft cultuurhistorische waarden als bijzondere uitdrukking van een geografische en technische ontwikkeling; het heeft ensemblewaarden wegens de wijze van verkaveling/inrichting/voorzieningen en de relatie met wegen, wateren en bodemgesteldheid; het is van belang wegens bouwtechnische, typologische en functionele zeldzaamheid.			

Monumentnummer	525767	Plaats:	Capelle	Categorie:	Agrarische gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Julianalaan	Functie:	Boerderij
129165	409543	Omschrijving			

Inleiding

De SCHUUR is gebouwd in streekeigen stijl en ligt direct in het verlengde achter de boerderij en is gebouwd aan het begin van de negentiende eeuw of het einde van de achttiende eeuw (1791?).

Omschrijving

De hoge éénlaagse schuur heeft een rechthoekige plattegrond en een wolfsdak met riet. De borstweringen zijn nu opgemetseld van handvorm en machinale baksteen, verder zijn drie gevels ingevuld met gepotdekseld hout. In de voorgevel bevinden zich twee vierruits raampjes in de nok, in de achter- en linkerzijgevel houten staldeuren en een half rond raam in de rechterzijgevel.

In de achtergevel diverse stalramen en een rond raam.

De schuur is voorzien van een anker/dekbalkconstructie. Inwendig bevindt zich onder andere een inscriptie "W VD H Ao 1791".

Waardering

De schuur is van algemeen belang. De schuur is van cultuurhistorisch belang als voorbeeld van de sociaal-economische en typologische ontwikkeling van het boerenbedrijf in de Langstraat. Architectuurhistorisch is het van belang vanwege de gaafheid. De schuur heeft ensemblewaarde vanwege de ligging en is als zodanig van belang voor het aanzien van de streek.

Monumentnummer	525768
X coördinaat	Y coördinaat
125461	409810

Plaats: Waspik

Categorie: Kerkelijke gebouwen

Naam: Complex Carmelietenklooster

Functie: Kerk en kerkonderdeel

Omschrijving

Inleiding

Parochiekerk, voormalige rectorale kerk van de H. Theresia, deel van het complex van het voormalige CARMELIETENKLOOSTER H. Theresia van Liseux, in een mengeling van rationalistische en neogotische stijlvormen, in 1925-1927 gerealiseerd als eerste aanzet van een nooit voltooid groter geheel, naar ontwerp van Phil.Donders. Het complex bestaat verder uit het kloostergebouw annex noviciaat (I), de Lourdesgrot (III) en het H.Hartbeeld (IV). De recente aanbouwen links en rechts van het schip vallen buiten de bescherming.

Omschrijving

Eénbeukige kruiskerk, opgetrokken uit deels gesinterde baksteen met gemetselde siermotieven en enige natuursteen, afgedekt met zadeldaken met verbeterde Hollandse pannen. De kerk heeft een schip van drie vakken met smalle zijbeuken, voorafgegaan door een smallere en lagere travee met ingang en zangkoor. Deze wordt geflankeerd door twee traptorens met gemetselde en bepleisterde spitsen. Het uitspringend transept heeft een travee aan weerszijden van de viering. Het koor bestaat uit een koortravee met smallere absis, bestaande uit een travee met driezijdige sluiting, omringd door een vlak afgedekte, tweelaagse omgang.

De voorbouw heeft een entreeportaal met dubbele deur en bovenlicht met bakstenen traceringen en de tekst 'Hic domus dei est et porta coeli'. Erboven een driedelig spitsboograam geflankeerd door twee beeldnissen. In de top het wapen der carmelieten. De gevel wordt bekroond door een kruis. De achthoekige traptorens hebben spleetvensters en in de bekroning onder de helm spitsboogramen. De zijgevels van het schip hebben smalle lisenen en tweedelige spitsboogramen. In de dakvlakken eenvoudige rechtafgedekte dakkapellen. De transeptgevels zijn eenvoudig en hebben een driedelig spitsboograam. De rechter transeptgevel is gepleisterd. De koorsluiting wordt deels aan het oog onttrokken door de iets later gebouwde omgang met beneden spitsboogramen en boven zesdelige roederamen. Aan de zijde van het klooster een staande tand die wijst op onuitgevoerde uitbreidingsplannen.

In de absis gekoppelde spitsboogramen met glas-in-lood. Tegen het linkertransept, aansluitend aan het klooster een vierkante toren met later gepleisterde bovenbouw en overkragende klokkengeleding met gekoppelde spitsbogige galmgaten en een via gemetselde afdekkingen van vier- in achtkant overgaande leien spits. Het interieur is uitgevoerd in rode baksteen en grijze kalkzandsteen voor een deel der muurvlakken. De kerk is afgedekt met gepleisterde stenen kruisribgewelven. In de viering een stergewelf, in het koor een samengesteld stergewelf. De gewelven zetten aan op decoratieve bakstenen uitmetselingen. Ondiepe nissen flankeren het schip. In het koor een driedelige opstand met siernissen en een decoratieve tegelvloer met siermotieven in rood, groen en zwart, In de kerkruimte een eenvoudiger vloer in grijs en rood.

In het transept een Theresia-altaar. In de Mariakapel een lambrizing van baksteen en tegels, waarboven muurschilderingen. Eenvoudige neogotische meubels en gipsen heiligenbeelden. In koor en transept respectievelijk drie en twee figuratieve glas-in-loodramen, onder meer gewijd aan de kerkpatrones Theresia. Geschilderde kruiswegstaties. In de toren een deels betonnen, deels houten trappenhuis. In de omgang beneden sacristie en bergruimten voorzien van betonnen padoestoelekolommen. Eiken parketvloer en diverse credensen en bergkasten. Hierboven het voormalige kapittel en paterskoor met lambrizing en opklapbare koorbanken.

Waardering

De kerk is van algemeen belang. Het kerkgebouw heeft als vroeger bedevaartsoord cultuurhistorische waarden als bijzondere uitdrukking van een culturele en geestelijke ontwikkeling; het heeft architectuurhistorische waarden voor de geschiedenis van de architectuur en de bouwtechniek; het is van belang wegens de bijzondere samenhang tussen het exterieur en onderdelen van het interieur; gaafheid/herkenbaarheid: het object is van belang vanwege de hoogwaardige architectonische kwaliteit van de samenstellende onderdelen.

Monumentnummer	525772	Plaats:	Waspik	Categorie:	Losse objecten, ed.
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Carmelietenklooster	Functie:	Gedenkteken
125471	409781	Omschrijving			
Inleiding					
H. Hartbeeld, geplaatst nabij de kerk, behorende bij het complex van het voormalige CARMELIETENKLOOSTER H. Theresia van Liseux, in een mengeling van rationalistische en neogotische stijlvormen, in 1925-1927 gerealiseerd als eerste aanzet van een nooit voltooid groter geheel, naar ontwerp van Phil. Donders. Het complex bestaat verder uit het kloostergebouw annex noviciaat (I), de aanvankelijk rectorale openbare kloosterkerk met klokkentoren (II) en de Lourdesgrot (IV).					
Omschrijving					
Neogotisch in natuursteen uitgevoerd H. Hartbeeld, wit geschilderd op bakstenen sokkel met ingezwenkte hoeken en spitsboognissen met Christusmonogram. De Christusfiguur staat met uitgespreide armen en draagt het brandende hart op de borst. Opengewerkt aureool met vierpas. Op de achterzijde onleesbaar opschrift van de Tilburgse leverancier.					
Waardering					
Het beeld is van algemeen belang. Het heeft als vroeger bedevaartsoord cultuurhistorische waarden als bijzondere uitdrukking van een culturele en geestelijke ontwikkeling; het heeft architectuurhistorische waarden voor de geschiedenis van de architectuur en de bouwtechniek; het is van belang wegens de bijzondere samenhang tussen het exterieur en onderdelen van het interieur; gaafheid/herkenbaarheid: het object is van belang vanwege de hoogwaardige architectonische kwaliteit van de samenstellende onderdelen.					

Monumentnummer	525776	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Horeca-instellingen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Horeca
134975	411812	Omschrijving			
		Onderdeel II			
		Inleiding			
		KANTINE uit 1939, naar ontwerp van M. Blokdijk.			
		Omschrijving			
		Hoge (tweelaagse) ruimte op een rechthoekige plattegrond onder plat dak. De voorgevel is voorzien van een reeks smalle staande ramen, bijna over de gehele hoogte doorlopend. De metalen kozijnen zijn op een doorlopende natuurstenen band geplaatst en hebben glas-in-loodramen met figuratieve voorstellingen (onder meer met de hoorn des overvloeds en wapens van de verschillende provincies). In de linkerzijgevel heeft het voorste gedeelte ronde ramen op de verdieping. Tegen de begane grond staat een éénlaags bouwblok met plat dak. In de achterste helft bevinden zich rechthoekige ramen.			
		Het interieur bestaat uit een driebeukige hal van acht traveeën lang. De constructie bestaat uit ronde zuilen met paddestoelkapiteel. Aan de straatkant (korte gevel van de kantine) is een groot gebrandschilderd glas-in-loodraam aanwezig. De voorstellingen geven het complete productieproces, van runderen als leverancier van het leer tot en met de verkoop van schoenen als het eindproduct weer. Het is gesigineerd Louis de Swart Breda. Ook de naam van de architect is in de ramen weergegeven.			
		Waardering			
		De kantine is van algemeen belang. Het kantine is van cultuurhistorisch belang als bijzondere uitdrukking van de economische- en typologische ontwikkeling van de schoenenindustrie en de bijbehorende gebouwtypen.			
		De kantine heeft architectuurhistorische waarden wegens de bijzondere samenhang van interieur en exterieur en wegens ornamentiek. De kantine is van belang wegens de architectonische gaafheid van het exterieur en grote delen van het interieur. Het gebouw heeft ensemblewaarde als essentieel onderdeel van het geheel.			

Monumentnummer	525780	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Verdedigingswerken
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Van Haren	Functie:	Fort, vesting en -onderd
134983	411831	Omschrijving			
		Onderdeel IV			
Inleiding					
POORT; toegangshek tot het terrein rond de bedrijfsgebouwen, ingeklemd tussen de productiehal en het kantinegebouw.					
Omschrijving					
Tegen de aangrenzende gebouwen zijn gemetselde pijlers geplaatst. Daarop rust een metalen boog met het opschrift "VAN HAREN". Tussen de pijlers bevindt zich een openslaand ijzeren spijlenhek.					
Waardering					
De poort is van algemeen belang. De poort is van cultuurhistorisch belang als bijzondere uitdrukking van de economische- en typologische ontwikkeling van de schoenenindustrie en de bijbehorende gebouwentypen en heeft ensemblewaarde als essentieel onderdeel van het geheel.					

Monumentnummer	525782	Plaats:	Sprang	Categorie:	Weg- en waterwerken
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex villa Welgelegen	Functie:	Brug
129285	411086	Omschrijving			
		Inleiding			
		De BRUG is gebouwd rond 1915 in opdracht van H. Oerlemans en H. Quirijns. Het afsluitende hekwerk dat vrijwel midden op de brug staat is een nieuw ijzeren hek in neorenaissance stijl.			
		Omschrijving			
		De brug overspant de smalle Hogevaart door middel van een gemetseld gecementeerd tongewelf. Het wegdek is vlak. De lage balustrade bestaat aan weerskanten uit bakstenen balusters. De bovenkant is afgewerkt met een hardstenen lijst.			
		Waardering			
		De brug is van algemeen belang. De brug heeft ensemblewaarde vanwege de situering, verbonden met de ontwikkeling van het dorp en vanwege de hoogwaardige kwaliteit van de bebouwing en de historisch-ruimtelijke relatie met wegen en wateren.			

Monumentnummer	525785
X coördinaat	Y coördinaat
132766	411396

Plaats: Waalwijk

Categorie: Gebouwen, woonhuizen

Naam: Complex Raadhuisplein/Grotestraat

Functie: Woonhuis

Omschrijving

Inleiding

WOONHUIS, gebouwd als inspecteurswoning. Het maakt nu deel uit van het raadhuis. Ten gunste van deze functieverandering zijn in het pand enkele wijzigingen aangebracht.

Het huis ligt dicht tegen de zijvleugel van het raadhuis en vormt visueel een afsluiting van de westkant van de tuin die voor deze zijvleugel ligt. Het huis is gebouwd in de jaren dertig door Kropholler, in de voor hem karakteristieke traditionalistische stijl.

Omschrijving

Tweelaags bakstenen pand onder een licht ingeknikt dak. Het dak is gedekt met leien. De ramen met roedenverdeling liggen diep in de gevel. Het pand heeft een houten deur.

Waardering

Het woonhuis is van algemeen belang. Het pand is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling. Het heeft architectuurhistorische waarde wegens vormgeving en materiaalgebruik. Het heeft ensemblewaarde als essentieel onderdeel van het geheel.

Monumentnummer	525789	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Gebouwen, woonhuizen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Raadhuisplein/Grotestraat	Functie:	Woonhuis
132766	411396	Omschrijving			
Inleiding					
Woningen, in aansluiting op het hoekpand met winkel (Grotestraat). Gebouwd in 1941. Op de begane grond gedeeltelijk ook in gebruik als winkel.					
Omschrijving					
Twee tweelaags huizen onder zadeldak waarvan de nok haaks op het raadhuisplein staat. De daken zijn gedekt met romaanse pannen. Beide voorgevels zijn drie traveeën breed en gespiegeld ten opzichte van elkaar. Op de begane grond is een smalle houten rondboogdeur aangebracht, er zijn twee rondboog etalageramen met metalen kozijnen. Op de verdieping hebben de huizen zesruits ramen. In de topgevel van nummer 7 is in een verticaal aangebracht betegeld deel het jaartal 1941 leesbaar.					
Waardering					
De woningen zijn van algemeen belang. De woningen zijn van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling. Ze hebben architectuurhistorische waarde wegens vormgeving en materiaalgebruik. Ze vormen een essentieel onderdeel van het geheel en hebben derhalve ensemblewaarde.					

Monumentnummer	525792	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Openbare gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Raadhuisplein/Grotestraat	Functie:	Welzijn, kunst en cultuur
132766	411396	Omschrijving			
		Inleiding			
		GALERIJ met MUZIEKKIOSK. Gebouwd in de jaren dertig ter voltooiing van het Raadhuisplein.			
		Omschrijving			
		Zeshoekige kiosk, uitgevoerd in baksteen bekroond door een tentdak met harp-symbool, het dak is gedekt met leien. De voet heeft kleine kruisvormige uitsparingen. Elk gevelvlak heeft een grote rondboogopening op een natuurstenen pijler. In de openingen bevinden zich thans ramen met aluminium kozijnen. Links van deze kiosk een galerij met rondboogdoorgangen naar de Grotestraat. Rechts ervan bevindt zich een wat lager gedeelte, in gebruik als winkelruimte. Thans voorzien van een moderne luifel aan de pleinkant.			
		Waardering			
		De galerij met muziekkiosk is van algemeen belang. Het object is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling. Het heeft architectuurhistorische waarde wegens vormgeving en materiaalgebruik. Het heeft ensemblewaarde als essentieel onderdeel van het geheel.			

Monumentnummer	525794
X coördinaat	Y coördinaat
132798	411403

Plaats: Waalwijk

Naam: Complex Raadhuisplein/Grotestraat

Omschrijving

Inleiding

LANTAARN, in de as van de Stationsstraat geplaatst.

Omschrijving

Bakstenen vierkante pijler, obeliskvormig, op een bredere voet. Aan de voet, die in natuursteen is uitgevoerd, is een verbreed gedeelte gemaakt dat dienst doet als zitbank. Bovenaan bevindt zich een lantaarn met overstekende rand van metaal, gevuld met glas.

Waardering

De lantaarn is van algemeen belang. De lantaarn heeft architectuurhistorische waarde wegens hoogwaardige esthetische kwaliteiten. Het object heeft ensemblewaarde als essentieel onderdeel van het geheel.

Categorie: Losse objecten, ed.

Functie: Straatmeubilair

Monumentnummer	525795	Plaats:	Waalwijk	Categorie:	Openbare gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:	Complex Raadhuisplein/Grotestraat	Functie:	Overheidsgebouw
132766	411396	Omschrijving			
		Inleiding			
		BRANDSLANGTOREN met GARAGE, schuin achter het raadhuis gelegen, bij de dienstwoning Raadhuisplein 3. Gebouwd voor de brandweer als oefentoren en droogruimte voo de brandslangen.			
		Omschrijving			
		Vierkante, vierlaagse bakstenen toren, bekroond door een opstaande rand met bakstenen kantelen. De kantelen zijn aan de bovenzijde afgewerkt met een natuurstenen lijst. De voorkant heeft vanaf de verdieping poorten en een smalle metalen trap. De gevel op de begane grond is blind.			
		Aan de linkerkant bevindt zich een smalle éénlaags aanbouw onder plat dak. Daarin zijn twee getoogde poorten geplaatst met smeedijzeren beslag. In de poorten zijn kleine vierkante raampjes met forse ijzeren roosters ervoor aangebracht. In de zijgevel bevinden zich enkele openingen, eveneens voorzien van roosters.			
		Waardering			
		De slangentoren met garage is van algemeen belang. De slangentoren met garage is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van de typologische ontwikkeling van het brandweergebouw. Het object heeft ensemblewaarde als een essentieel onderdeel van het geheel.			

Monumentnummer	526648	Plaats:	Waspik	Categorie:	Agrarische gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Boerderij
123381	410929	Omschrijving			
		Inleiding			
		Voormalig WOON- EN BEDRIJFSPAND (voorheen LEERLOOIERIJ) met ingezwenkte lijstgevel, gebouwd in 1868 in Ambachtelijk-traditionele bouwtrant, wellicht in de kern ouder, of gebouwd met gebruikmaking van delen van een ouder huis. Het pand is achter een ijzeren spijlenhek gelegen op een erf met geschoren taxushagen, linde en paardekastanje, aan de uiterste rand van het dorp met vergelijkbare boerderijen in lintbebouwing. De nok staat loodrecht op de straat. Het bedrijfsgedeelte is ingericht als woning. Achter het huis een niet beschermd oud bijgebouw met tuinmuur. Verhoging van het bedrijfsgedeelte met twee droogzolders ten behoeve van de looierij in 1898. De looierij was in bedrijf tot ca. 1920.			
		Omschrijving			
		Het eenlaagse pand bestaat uit een woonhuis op rechthoekige plattegrond onder zadeldak met wolfseinde aan de voorzijde. In het verlengde een even breed bedrijfsgedeelte met dwarsdeel onder ca. 1.50 m hoger opgaand zadeldak. Het woonhuisgedeelte is gedekt met gemêleerde verbeterde Hollandse pannen, het bedrijfsgedeelte heeft rode Hollandse pannen. Twee schoorstenen staan op de uiteinden van de nok van het woonhuis. De asymmetrisch ingedeelde voorgevel is als het gehele woonhuisgedeelte opgetrokken uit donkere roodbruine handvormsteen (21 x 10,5 x 4 cm) in kruisverband met knipvoeg. De ingezwenkte lijstgevel met geprofileerd houten kroonlijst is licht geschouderd en voorzien van rollagen. De voordeur, links uit de middenas, is gevat in een monumentale ingangspartij met houten pilasters en kroonlijst op klossen en eierlijst. Deurkozijn met hardstenen neuten. Bovenlicht met glas-in-lood. Links van de deur een en rechts twee grote vensters met 6-ruits schuiframen. Op de zolderverdieping twee identieke, symmetrisch geplaatste vensters. Alle vensters hebben strekken en hardstenen vensterbanken. De kozijnen van de benedenverdieping hebben duimen. De rechter zijgevel heeft geheel links het voor de Langstraatbebouwing kenmerkende smalle hoge venster, met vernieuwde drieruitsvulling. Verder twee vernieuwde vensters met 6-ruits ramen van de opkamer. Daaronder een getralied keldervenster. Staafankers. De linker zijgevel heeft een driedelig smal hoog venster uiterst rechts en een venster met 6-ruits schuifraam en voorheen dubbele opgeklampte luiken. De begane grond en de achtergevel van het bedrijfsgedeelte zijn opgetrokken en nadien hersteld in verschillende soorten handvormbaksteen, daarboven deels gepotdekseld en geteerd. De voorstal is al vroeg tot een tweede woning gemaakt, met eigen ingang en stookplaats. Dit uit zich in de linker zijgevel door de aanwezigheid van een dichte deur met bovenlicht en een venster met 6-ruits schuifraam met dubbele opgeklampte luiken. Aan de tegenoverliggende rechter zijde twee vensters met T-ramen en dubbele opgeklampte luiken. Op de zolderverdieping aan beide zijden een 9-delig gietijzeren lunetvenster. De zijgevels van de schuur hebben voornamelijk segmentboogvensters met 9-ruitsramen. De dubbele deeldeuren bevinden zich linksachter. Aan de rechtergevel tevens een nieuwe deur en twee vernieuwde 6-ruits ramen ten behoeve van de woonfunctie van de stal. De achtergevel is als puntgevel met windveren opgetrokken in een geelgrijze handvormbaksteen. Vensters op vier niveaus. De begane grond toont de sporen van twee dichtgezette deuren met segmentboog, uiterst rechts een segmentboogvenster met 9-			

ruitsvulling. Op de eerste en tweede verdieping steeds een dichtgezette (laad)deur met segmentboog en aan weerszijden een ijzeren lunetvenster met 9-delige vulling. Het exemplaar rechtsonder is dichtgezet. In top een dichtgezet oculus. De rollagen zijn van een roodbruine baksteen. De voormalige functie van leerlooierij komt het meest tot uitdrukking in het met twee droogzolders verhoogde achterhuis met zijn gepotdekselde wanden en vele laaddeuren: een uitbreiding uit 1898.

Inwendig is de oorspronkelijke indeling nog grotendeels bewaard gebleven. Het voorhuis wordt in tweeën gedeeld door een lange gang met hardstenen tegels. Aan weerszijden kamers. De kamer rechtsvoor, die door het uitbreken van een tussenwand één geheel uitmaakt met de opkamer, heeft een stucplafond met geornamenteerde middenrozet en geprofileerde randlijsten. Overal in het voorhuis bevinden zich authentieke paneeldeuren. In de grote slaapkamer achter bevindt zich een bedstedenwand met paneeldeuren en een servieskast. Een bijzonder element vormen de geschilderde wandbehangsels, waarvan zichtbaar zijn een als grisaille uitgevoerde supraporte, voorstellende een munt waarop afgebeeld een gevleugelde putto tussen guirlanden, en aan weerszijden van de deur een grote rechthoekige schildering met een Waspiks dorpsgezicht, links de in 1837-1841 in Waterstaatsstijl gebouwde katholieke kerk en rechts een gezicht op de oude, rond 1950 gedempte haven. Guirlandeschilderingen en een gezicht op het Maasveer zijn wellicht nog verborgen achter later aangebracht behang. De schilderingen zijn van dezelfde hand als die van de gewelfschilderingen in de katholieke kerk. Verder een roodgeaderde marmeren schoorsteenmantel met witmarmeren voluutconsoles. De opkamer boven de toogkelder heeft een balkenplafond. In de onderbouw van het achterhuis is een oude gebintconstructie aanwezig, daarboven twee droogzolders. Dwarsdeel.

Kozijnen, ramen, kroonlijst en deuromlijsting zijn wit, deuren en luiken standgroen geschilderd.

De erfscheiding naar de straat toe wordt gevormd door een smeedijzeren spijlenhek met punten en gietijzeren balusters bij de ingang. Achter het huis een kleine dwars geplaatste schuur onder zadeldak op nagenoeg rechthoekige plattegrond. Het dak is gedekt met rode en gesmoorde Hollandse golfpannen door elkaar. De windveren zijn aan de erfzijde voorzien van een schulprand. De muren zijn oorspronkelijk opgetrokken in geelgrijze IJsselsteen in kruisverband. De beide topgevels zijn in XIX vernieuwd in roodbruine baksteen in kruisverband. In de geveltop bevindt zich aan beide zijden een rond venster met ijzeren roeden. Diverse bouwsporen van later verplaatste raam- en deuropeningen. Staafankers. Tegen de erfzijde een korte, uit IJsselsteen opgetrokken tuinmuur, afgedekt met een ezelsrug op een muizentand.

Waardering

Het voormalige woon- en bedrijfspand uit 1868-1898 is van algemeen belang. Het pand heeft cultuurhistorische waarde als voorbeeld van een streekeigen type dat later is uitgebreid tot een voor de Langstraat typische leerlooierij. Het heeft architectuurhistorische waarde wegens de in- en uitwendig gaaf bewaard gebleven hoofdstructuur en onderdelen van in- en exterieur, met name vanwege het geschilderd wandbehang en de representatieve ingangspartij met hekwerk, verder vanwege de harmonische verhoudingen en ambachtelijk toegepaste traditionele bouwmaterialen. De schilderingen hebben kunsthistorische en topografische waarde. Door de herkenbaarheid van de verschillende bouwfasen is het pand ook uit bouwhistorisch oogpunt van belang.

Monumentnummer	526649	Plaats:	Waspik	Categorie:	Agrarische gebouwen
X coördinaat	Y coördinaat	Naam:		Functie:	Boerderij
124456	410968	Omschrijving			
		Inleiding			
		Voormalige LANGSTRAATBOERDERIJ, gebouwd in XVIII B in Ambachtelijk-traditionele bouwtrant. Het bedrijfsgedeelte is nadien deels vernieuwd en ingericht als kantoor- en woonruimte, de grote stal met langsdeel als werkplaats. Het pand is gelegen op een erf met fruitboomgaard achter het huis. Het ligt in het centrum van het dorp, naast de R.K. kerk met pastorie, temidden van verschillende vergelijkbare boerderijen.			
		Omschrijving			
		De eenlaagse boerderij bestaat uit een woonhuis op rechthoekige plattegrond met in het verlengde een even brede schuur onder een zadeldak dat aan de achterzijde even afgewolfd is. Links achter is een oorspronkelijk als paardenstal gebruikte aanbouw onder zadeldak met wolfseinde die dwars op de schuur staat en aangekapt is. In de oksel tussen schuur en paardenstal een lagere aanbouw onder platdak. De dakbedekking van het woonhuisgedeelte bestaat uit riet, na een brandmuur is het bedrijfsgedeelte gedekt met gesmoorde kruispannen. Midden op de nok van het woongedeelte een gemetselde schoorsteen.			
		De asymmetrisch ingedeelde voorgevel is zoals het gehele woonhuisgedeelte boven een gepleisterde plint opgetrokken uit gele handgevormde IJsselsteen in kruisverband. De geschouderde tuitgevel met toppilaster op kraagsteen is voorzien van vlechtingen. De tuit met twee trappen en de schouders zijn afgedekt met rode plavuizen, ervóór op een kraagsteen de toppilaster, waaronder een natuurstenen hartje. De gevel heeft vensters op drie niveaus. De begane grond heeft iets links uit het midden een vernieuwde dichte voordeur met tweeruits bovenlicht met glas-in-loodvulling uit ca. 1930. Hardstenen stoep. Links het venster van de opkamer met 12-ruits raam. Rechts twee vensters met 20-ruits schuiframen. Op de zolderverdieping zitten, gelijkmatig verdeeld, twee 25-ruits schuiframen. Daarboven, op vlieringniveau, is centraal een 16-ruits schuifraam aangebracht. De deur en alle vensters hebben in pleister aangeduide en rood/wit geschilderde strekken, wat ook elders in het dorp te zien is. De vensters van de begane grond zijn voorzien van duimen en houten vensterbanken. Staafankers. De kozijnen zijn crèmekleurig, de ramen wit, de vensterbanken en onderdorpels grijs en de voordeur standgroen geschilderd. De rechter zijgevel van het woongedeelte heeft het voor Langstraatboerderijen kenmerkende hoge smalle venster, hier met 10-ruits schuifraam met vensterbank. Verder na verschillende bouwsporen uiterst rechts twee vensters met 6-ruits schuiframen (XIX) van de woonkeuken. Staafankers. De linker zijgevel van het woonhuis heeft uiterst rechts in de hoek wederom het karakteristieke hoge smalle venster, nu met moderne vulling. Verder geheel rechts een klein vierkant raampje en een groot modern keukenraam. Staafankers. De muren van het bedrijfsgedeelte, met inbegrip van een uitbouw onder platdak en de voormalige paardenstal zijn rond 1998 geheel nieuw opgetrokken uit hergebruikte IJsselsteen. Nieuwe ramen en deuren. De voorstal is opnieuw gepotdekseld en geteerd.			

Het benedendeel van de achtergevel dateert uit XIXB en is opgetrokken uit donkere baksteen. Het heeft afwisselend 3 getoogde deuren en 4 getoogde vensters met kruisroeden. Geheel rechts de dubbele deeldeuren, waarvan het deel linksonder apart beweegbaar is. De top is gepotdekseld en geteerd.

Inwendig is de oude indeling grotendeels bewaard gebleven. Een lange smalle gang loopt van de centrale voordeur naar het bedrijfsgedeelte. Aan weerszijden kamers, oude balkenplafonds. De oude stookplaats in de woonkeuken, centraal in het huis in schouw met geprofileerde schouwbank, wanden van witjes met daarin twee bijzondere mangaankleurige tegeltableaus met diervoorstellingen. In de schouw ingebouwd een zwart stenen schoorsteenmantel (XIXd). Getoogde kelder met opkamer. Een ingebouwde houten trap leidt vanuit de gang naar de verdieping. Boven het woonhuis twee grenen spantjucken met rechte benen, schoren en overstekende dekbalk. Daarop de gordingen met windschoren. Op de dekbalk twee spanten met koppelbalk waarop wederom een gording, afgeschoord op de spanten. Nokgording, afgeschoord op de koppelbalk voor het verkrijgen van langsverband. Brandmuur naar schuur uit IJsselsteen. Schoorsteen. Tegen de muur van de voorgevel zijn twee kamers afgeschoten.

Het bedrijfsgedeelte is in tegenstelling tot het woonhuis gebouwd rondom een gebintconstructie. Drie kolossale eiken gebintjucken met gehakte telmerken overspannen de grote ruimte. De indeling en constructiewijze van de gebinten volgt die van de Vlaamse schuur, maar is vast verbonden met het woonhuis, waardoor de typische Langstraatboerderij ontstaat. Dit houdt dus in dat het gebint asymmetrisch is, rechts als ankerbalkconstructie is uitgevoerd, links opgelegd en overstekend, ondersteund door een schoor en aldus ruimte verschaft aan de langsdeel. Tussen de gebinten in is gebruik gemaakt van tussenspanten met middenstijl, hanebalk en koppelbalk.

Waardering

De Langstraatboerderij uit XVIII B is van algemeen belang. Het pand heeft cultuurhistorische waarde als voorbeeld van een streekeigen boerderijtype. Het heeft architectuurhistorische waarde wegens de in- en uitwendig gaaf bewaardgebleven hoofdstructuur en ornamentale onderdelen van het interieur, de harmonische verhoudingen en ambachtelijk toegepaste traditionele bouwmaterialen. De boerderij is straatbeeldbepalend.

Bijlage 2-I Overzicht gemeentelijke monumenten

NUMMER	PLAATS	ADRES	MON_NR	ELEMENT	KAART
1	Sprang-Capelle	van der Duinstraat 37	95.02	woonhuis	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
2	Sprang-Capelle	van der Duinstraat 59	95.03	woonhuis	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
3	Sprang-Capelle	van der Duinstraat 61	95.04	woonhuis	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
4	Sprang-Capelle	Haven 13	95.31	woonhuis	Kaart 6A - Capelle
5	Sprang-Capelle	Heistraat 67	95.46	woonhuis	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
6	Sprang-Capelle	Heistraat 110/110a	95.48	v.m. boerderij	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
7	Sprang-Capelle	Heistraat 217	96.08	laan bij begraafplaats met bomen	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
8	Sprang-Capelle	Hogevaart 17	95.18	v.m. boerderij	Kaart 5 - buitengebied
9	Sprang-Capelle	Hogevaart 84	95.21	villa	Kaart 5 - buitengebied
10	Sprang-Capelle	Hogevaart 86-88	95.23	woonhuis	Kaart 5 - buitengebied
11	Sprang-Capelle	Hogevaart 87-89	95.20	boerderij	Kaart 5 - buitengebied
12	Sprang-Capelle	Hogevaart 90-92	95.24	villa	Kaart 5 - buitengebied
13	Sprang-Capelle	Hogevaart 96	95.25	woonhuis	Kaart 5 - buitengebied
14	Sprang-Capelle	Hoofdstraat 25	96.07	begraafplaats bij NH-kerk	Kaart 6A - Capelle
15	Sprang-Capelle	Hoofdstraat 51	95.29	woonhuis	Kaart 6A - Capelle
16	Sprang-Capelle	Julianalaan 63	95.17	v.m. boerderij	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
17	Sprang-Capelle	Kerkstraat 85	95.01	woonhuis	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
18	Sprang-Capelle	Kerkstraat 99	95.51	woonhuis	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
19	Sprang-Capelle	Nieuwevaart 39	95.38	koetshuis exclusief v.m. boerderij	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
20	Sprang-Capelle	Nieuwevaart 57-59	95.39	v.m. boerderij	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
21	Sprang-Capelle	Nieuwevaart 77	95.40	v.m. boerderij	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
22	Sprang-Capelle	Raadhuisstraat 70	95.05	v.m. boerderij	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
23	Sprang-Capelle	Raadhuisstraat 74	95.06	v.m. boerderij	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
24	Sprang-Capelle	Raadhuisstraat 75	95.07	v.m. boerderij	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
25	Sprang-Capelle	Raadhuisstraat 77	95.08	woonhuis	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
26	Sprang-Capelle	Raadhuisstraat 112	95.09	woonhuis	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
27	Sprang-Capelle	Raadhuisstraat 126	95.10	woonhuis	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
28	Sprang-Capelle	Raadhuisstraat 127	95.11	woonhuis	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
29	Sprang-Capelle	Raadhuisstraat 129	95.49	woonhuis	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
30	Sprang-Capelle	Raadhuisstraat 131	95.50	woonhuis	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
31	Sprang-Capelle	Raadhuisstraat 133	95.12	woonhuis	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
32	Sprang-Capelle	Raadhuisstraat 147-149	95.14	woonhuis	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
33	Sprang-Capelle	Raadhuisstraat 148	95.15	woonhuis	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
34	Sprang-Capelle	Tilburgseweg 19	96.09	gehele begraafplaats, vele bomen, twaalf zerken	Kaart 6B - Vrijhoeve Capellen en Sprang-Capelle
38	Sprang-Capelle	Wendelnesseweg-Oost 2	95.36	woonhuis excl. Garage	Kaart 5 - buitengebied
39	Sprang-Capelle	Wendelnesseweg-Oost 12	95.35	woonhuis/praktijkruimte	Kaart 5 - buitengebied

NUMMER	PLAATS	ADRES	MON_NR	ELEMENT	KAART
40	Sprang-Capelle	Wendelnesseweg-Oost 100	95.34	woonhuis	Kaart 6A - Capelle
42	Sprang-Capelle	Winterdijk 18	95.27	woonhuis	Kaart 5 - buitengebied
43	Waalwijk	Anna v Burenstraat 104 t/m 110a		voorgevel kant Stationsstraat	Kaart 6C - Waalwijk
44	Waalwijk	St. Antoniusstraat 24		woonhuis met schuur	Kaart 6C - Waalwijk
45	Waalwijk	St. Antoniusstraat 132		woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
46	Waalwijk	Besoyensestraat 3		v.m. kleuterschool en verenigingsgebouw	Kaart 6C - Waalwijk
47	Waalwijk	Besoyensestraat 84		boerderij, niet op de lijst in overzicht aangetekend	Kaart 6C - Waalwijk
48	Waalwijk	Brederodelaan van 9		woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
49	Waalwijk	Mr. Van Coothstraat 6		villa	Kaart 6C - Waalwijk
50	Waalwijk	Mr. Van Coothstraat 33-33a		kantoorgebouw	Kaart 6C - Waalwijk
51	Waalwijk	Mr. Van Coothstraat 37		villa	Kaart 6C - Waalwijk
52	Waalwijk	Mr. Van Coothstraat 41		villa met praktijkruimte	Kaart 6C - Waalwijk
53	Waalwijk	Mr. Van Coothstraat 55		in procedure als rijksmonument, v.m. schoolgebouw	Kaart 6C - Waalwijk
54	Waalwijk	Drunenseweg 9		boerderij	Kaart 6C - Waalwijk
55	Waalwijk	Drunenseweg 21a		langgevelboerderij	Kaart 5 - buitengebied
57	Waalwijk	Generaal CronjŰstraat 1	2005.85	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
58	Waalwijk	Generaal CronjŰstraat 2	2005.86	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
59	Waalwijk	Generaal CronjŰstraat 3	2005.87	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
60	Waalwijk	Generaal CronjŰstraat 4	2005.88	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
61	Waalwijk	Generaal CronjŰstraat 5	2005.89	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
62	Waalwijk	Generaal CronjŰstraat 6	2005.90	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
63	Waalwijk	Generaal Joubertstraat 1	2005.91	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
64	Waalwijk	Generaal Joubertstraat 2	2005.92	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
65	Waalwijk	Generaal Joubertstraat 3	2005.93	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
66	Waalwijk	Generaal Joubertstraat 4	2005.94	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
67	Waalwijk	Generaal Joubertstraat 5	2005.95	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
68	Waalwijk	Generaal Joubertstraat 6	2005.96	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
69	Waalwijk	Grotestraat 9		woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
70	Waalwijk	Grotestraat 20		v.m. raadhuis thans woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
71	Waalwijk	Grotestraat 37-37a		herenhuis	Kaart 6C - Waalwijk
72	Waalwijk	Grotestraat 39-41		woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
73	Waalwijk	Grotestraat 43		v.m. schoolhuis thans woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
74	Waalwijk	Grotestraat 48		v.m. boerderij	Kaart 6C - Waalwijk
75	Waalwijk	Grotestraat 50-52		v.m. boerderij	Kaart 6C - Waalwijk
76	Waalwijk	Grotestraat 92		herenhuis	Kaart 6C - Waalwijk
77	Waalwijk	Grotestraat 105		v.m. burgemeesterswoning thans woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk

NUMMER	PLAATS	ADRES	MON_NR	ELEMENT	KAART
78	Waalwijk	Grotestraat 107		kantoor met magazijn	Kaart 6C - Waalwijk
79	Waalwijk	Grotestraat 155		winkel/woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
80	Waalwijk	Grotestraat 157		winkel/woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
81	Waalwijk	Grotestraat 160		herenhuis	Kaart 6C - Waalwijk
82	Waalwijk	Grotestraat 180		herenhuis	Kaart 6C - Waalwijk
83	Waalwijk	Grotestraat 185-187		v.m. boerderij	Kaart 6C - Waalwijk
84	Waalwijk	Grotestraat 196		winkel/woonpand	Kaart 6C - Waalwijk
85	Waalwijk	Grotestraat 198		winkel/woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
86	Waalwijk	Grotestraat 200-200a		winkel/woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
87	Waalwijk	Grotestraat 243		rabobank Waalwijk	Kaart 6C - Waalwijk
88	Waalwijk	Grotestraat 278-280		v.m. franse kostschool	Kaart 6C - Waalwijk
89	Waalwijk	Grotestraat 283		herenhuis	Kaart 6C - Waalwijk
90	Waalwijk	Grotestraat 285		r.k. pastorie	Kaart 6C - Waalwijk
91	Waalwijk	Grotestraat 286		herenhuis	Kaart 6C - Waalwijk
92	Waalwijk	Grotestraat 288		woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
93	Waalwijk	Grotestraat 308		herenhuis	Kaart 6C - Waalwijk
94	Waalwijk	Grotestraat 314a		herenhuis	Kaart 6C - Waalwijk
95	Waalwijk	Grotestraat 317		winkel/woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
96	Waalwijk	Grotestraat 371-373		gesloopt, bouwhistorisch en archeologisch onderzocht	Kaart 6C - Waalwijk
97	Waalwijk	Grotestraat 375-377		v.m. boerderij	Kaart 6C - Waalwijk
99	Waalwijk	Grotestraat 395a		herenhuis	Kaart 6C - Waalwijk
100	Waalwijk	Hoogeinde 1		woonhuis met v.m. looierij	Kaart 6C - Waalwijk
101	Waalwijk	Hoogeinde 13-15		woonhuizen, niet op de lijst opgenomen	Kaart 6C - Waalwijk
103	Waalwijk	Julianastraat 2		villa	Kaart 6C - Waalwijk
104	Waalwijk	Julianastraat 8		woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
105	Waalwijk	Julianastraat 22-24		dubbel woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
107	Waalwijk	Kloosterweg 27		watertoren	Kaart 5 - buitengebied
108	Waalwijk	Kloosterweg 41		arbeiderswoning	Kaart 5 - buitengebied
109	Waalwijk	Kloosterwerf 23		v.m. boerderij	Kaart 6C - Waalwijk
110	Waalwijk	Laageinde 30		v.m. herenhuis thans cafe en woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
111	Waalwijk	Laageinde 32		v.m. boerderij	Kaart 6C - Waalwijk
112	Waalwijk	Laageinde 52		v.m. boerderij	Kaart 6C - Waalwijk
113	Waalwijk	Laageinde 54		v.m. boerderij	Kaart 6C - Waalwijk
114	Waalwijk	Laageinde 56		v.m. boerderij	Kaart 6C - Waalwijk
115	Waalwijk	Laageinde 64		woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
116	Waalwijk	Loeffstraat 4		woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk

NUMMER	PLAATS	ADRES	MON_NR	ELEMENT	KAART
117	Waalwijk	Loeffstraat 6		woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
118	Waalwijk	Loeffstraat 18		herenhuis	Kaart 6C - Waalwijk
119	Waalwijk	Loeffstraat 34		winkel/woningen	Kaart 6C - Waalwijk
120	Waalwijk	Loeffstraat 40		v.m. boerderij	Kaart 6C - Waalwijk
121	Waalwijk	Loeffstraat 51		woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
122	Waalwijk	Loeffstraat 53		woon/winkelhuis	Kaart 6C - Waalwijk
123	Waalwijk	Loeffstraat 57		woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
124	Waalwijk	Loeffstraat 111		herenhuis	Kaart 6C - Waalwijk
125	Waalwijk	Loeffstraat 115		pastorie	Kaart 6C - Waalwijk
126	Waalwijk	Loeffstraat 117		woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
127	Waalwijk	Meerdijk 2c		Kapel	Kaart 5 - buitengebied
128	Waalwijk	Meerdijk 3a		?	Kaart 5 - buitengebied
129	Waalwijk	Meerdijk 5		v.m. boerderij (is derder Zeine 17 geworden)	Kaart 5 - buitengebied
131	Waalwijk	Nieuwstraat 9		deel fabriekscompl.(alleen middenstuk voorgevel)	Kaart 6C - Waalwijk
132	Waalwijk	Noorder Parallelweg 19		v.m. electische centrale thans woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
133	Waalwijk	Pastoor Kuypersstraat 2	2005.02	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
134	Waalwijk	Pastoor Kuypersstraat 4	2005.09	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
135	Waalwijk	Pastoor Kuypersstraat 6	2005.11	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
136	Waalwijk	Pastoor Kuypersstraat 8	2005.13	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
137	Waalwijk	Pastoor Kuypersstraat 10	2005.15	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
138	Waalwijk	Pastoor Kuypersstraat 12	2005.17	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
139	Waalwijk	Pastoor Kuypersstraat 14	2005.23	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
140	Waalwijk	Pastoor Kuypersstraat 16	2005.25	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
141	Waalwijk	Paul Krugerstraat 2	2005.26	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
142	Waalwijk	Paul Krugerstraat 4	2005.27	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
143	Waalwijk	Paul Krugerstraat 6	2005.28	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
144	Waalwijk	Paul Krugerstraat 8	2005.29	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
145	Waalwijk	Paul Krugerstraat 10	2005.97	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
146	Waalwijk	Paul Krugerstraat 12	2005.32	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
147	Waalwijk	Paul Krugerstraat 13	2005.33	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
148	Waalwijk	Paul Krugerstraat 14	2005.34	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
149	Waalwijk	Paul Krugerstraat 15	2005.35	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
150	Waalwijk	Paul Krugerstraat 16	2005.36	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
151	Waalwijk	Paul krugerstraat 17	2005.37	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
152	Waalwijk	Paul Krugerstraat 18	2005.38	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
153	Waalwijk	Paul Krugerstraat 19	2005.39	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk

NUMMER	PLAATS	ADRES	MON_NR	ELEMENT	KAART
154	Waalwijk	Paul Krugerstraat 20	2005.40	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
155	Waalwijk	Paul Krugerstraat 21	2005.41	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
156	Waalwijk	Paul Krugerstraat 22	2005.42	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
157	Waalwijk	Paul Krugerstraat 24	2005.43	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
158	Waalwijk	Paul Krugerstraat 26	2005.44	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
159	Waalwijk	Paul Krugerstraat 28	2005.45	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
160	Waalwijk	Paul Krugerstraat 30	2005.46	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
161	Waalwijk	Paul Krugerstraat 32	2005.47	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
162	Waalwijk	Paul Krugerstraat 34	2005.48	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
163	Waalwijk	Paul Krugerstraat 36	2005.49	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
164	Waalwijk	Paul Krugerstraat 38	2005.50	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
165	Waalwijk	President Steynstraat 1	2005.51	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
166	Waalwijk	President Steynstraat 3	2005.53	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
167	Waalwijk	President Steynstraat 5	2005.55	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
168	Waalwijk	President Steynstraat 7	2005.57	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
169	Waalwijk	President Steynstraat 9	2005.59	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
170	Waalwijk	President Steynstraat 11	2005.61	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
171	Waalwijk	President Steynstraat 13	2005.63	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
172	Waalwijk	President Steynstraat 14	2005.64	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
173	Waalwijk	President Steynstraat 15	2005.65	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
174	Waalwijk	President Steynstraat 16	2005.66	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
175	Waalwijk	President Steynstraat 17	2005.67	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
176	Waalwijk	President Steynstraat 19	2005.68	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
177	Waalwijk	President Steynstraat 21	2005.69	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
178	Waalwijk	President Steynstraat 23	2005.70	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
179	Waalwijk	President Steynstraat 25	2005.71	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
180	Waalwijk	President Steynstraat 27	2005.72	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
181	Waalwijk	President Steynstraat 29	2005.73	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
182	Waalwijk	President Steynstraat 31	2005.74	Rode- en Witte wijk	Kaart 6C - Waalwijk
183	Waalwijk	Sprangseweg 1		woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
184	Waalwijk	Stationsstraat 115		Oorspr.kantoorbouw nu appartementen	Kaart 6C - Waalwijk
185	Waalwijk	Stationsstraat 117		directeurswoning	Kaart 6C - Waalwijk
187	Waalwijk	Stationsstraat 129		herenhuis (op tekening kadaster nr 115)	Kaart 6C - Waalwijk
188	Waalwijk	Tweede Zeine 32	2005.75		Kaart 6C - Waalwijk
189	Waalwijk	Tweede Zeine 34	2005.76		Kaart 6C - Waalwijk
190	Waalwijk	Tweede Zeine 38	2005.78		Kaart 6C - Waalwijk

NUMMER	PLAATS	ADRES	MON_NR	ELEMENT	KAART
191	Waalwijk	Tweede Zeine 40	2005.79		Kaart 6C - Waalwijk
192	Waalwijk	Tweede Zeine 42	2005.80		Kaart 6C - Waalwijk
193	Waalwijk	Tweede Zeine 44	2005.81		Kaart 6C - Waalwijk
194	Waalwijk	Tweede Zeine 46	2005.82		Kaart 6C - Waalwijk
195	Waalwijk	Tweede Zeine 48	2005.83		Kaart 6C - Waalwijk
196	Waalwijk	Tweede Zeine 50	2005.84		Kaart 6C - Waalwijk
197	Waalwijk	Westeinde 1		herenhuis	Kaart 6C - Waalwijk
198	Waalwijk	Westeinde 16-16a		v.m. winkel/woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
199	Waalwijk	Wilhelminastraat 79		kantoor	Kaart 6C - Waalwijk
200	Waalwijk	Winterdijk 10			Kaart 6C - Waalwijk
201	Waalwijk	Winterdijk 12		v.m. cafe/woonhuis	Kaart 6C - Waalwijk
202	Waalwijk	Winterdijk 15		dijkwoning	Kaart 6C - Waalwijk
203	Waalwijk	Winterdijk 43		pakhuis	Kaart 6C - Waalwijk
204	Waalwijk	Zomerdijk 2-4		woonhuis	Kaart 5 - buitengebied
205	Waspik	Benedenkerkstraat 34	99.01	woonhuis	Kaart 6D - Waspik
206	Waspik	Benedenkerkstraat 38	99.02	woonhuis	Kaart 5 - buitengebied
207	Waspik	Benedenkerkstraat 52	99.03	v.m. boerderij	Kaart 5 - buitengebied
208	Waspik	Benedenkerkstraat 58	99.04	v.m. looierij	Kaart 5 - buitengebied
209	Waspik	Benedenkerkstraat 59	99.05	winkel/woonhuis	Kaart 5 - buitengebied
210	Waspik	Benedenkerkstraat 62	99.06	v.m. boerderij	Kaart 5 - buitengebied
211	Waspik	Benedenkerkstraat 70	99.29	v.m. boerderij	Kaart 5 - buitengebied
212	Waspik	Benedenkerkstraat 83	99.30	woonhuis	Kaart 5 - buitengebied
214	Waspik	Benedenkerkstraat 94 (vorste ged)	99.32	boerderij	Kaart 5 - buitengebied
215	Waspik	Benedenkerkstraat 96	99.33	boerderij	Kaart 5 - buitengebied
216	Waspik	Benedenkerkstraat 103	99.34	boerderij	Kaart 5 - buitengebied
217	Waspik	Carmelietenstraat 27	99.35	boerderij	Kaart 6D - Waspik
218	Waspik	Carmelietenstraat 33	99.36	boerderij	Kaart 6D - Waspik
219	Waspik	Havendijk 4	99.07	dijkhuis	Kaart 6D - Waspik
220	Waspik	Havendijk 12 en 14	99.08	woonhuis en brandweertoren	Kaart 6D - Waspik
221	Waspik	Havendijk 29	99.09	woonhuis en v.m. sanatorium	Kaart 6D - Waspik
222	Waspik	Havendijk 36	99.10	dijkhuis	Kaart 6D - Waspik
223	Waspik	Kerkstraat 1	99.11	pastorie	Kaart 6D - Waspik
224	Waspik	Kerkstraat 3	99.12	v.m. boerderij	Kaart 6D - Waspik
225	Waspik	Kerkstraat 4	99.13	woonhuis	Kaart 6D - Waspik
226	Waspik	Kerkstraat 6	99.14	woonhuis	Kaart 6D - Waspik
227	Waspik	Kerkstraat 8 (en 10)	99.15	woonhuis/rechteraanbouw niet beschermd	Kaart 6D - Waspik

NUMMER	PLAATS	ADRES	MON_NR	ELEMENT	KAART
228	Waspik	Kerkstraat 11	99.16	woonhuis	Kaart 6D - Waspik
229	Waspik	Kerkstraat 24	99.17	v.m. PTT-kantoor met woning	Kaart 6D - Waspik
230	Waspik	Kerkstraat 33	99.18	woonhuis	Kaart 6D - Waspik
231	Waspik	Raadhuisstraat 2	99.19	v.m. herenhuis/gemeentehuis	Kaart 6D - Waspik
232	Waspik	Raadhuisstraat 4	99.20	v.m. woongedeelte boerderij	Kaart 6D - Waspik
233	Waspik	Raadhuisstraat 10	99.21	hotel/cafe	Kaart 6D - Waspik
234	Waspik	Raadhuisstraat 13-15	99.22	v.m. burgemeesterswoning en v.m. gemeentehuis	Kaart 6D - Waspik
235	Waspik	Raadhuisstraat 21	99.23	cafe/woonhuis	Kaart 6D - Waspik
236	Waspik	Schoolstraat 17	99.39	woonhuis	Kaart 6D - Waspik
237	Waspik	Spoorstraat 27	99.40	woonhuis	Kaart 6D - Waspik
238	Waspik	Schotse Hooglanderstraat 10	99.41	woonhuis	Kaart 6D - Waspik
239	Waspik	t Vaartje 4	99.24	woonhuis	Kaart 6D - Waspik
240	Waspik	t Vaartje 9	99.25	winkel/woonhuis	Kaart 6D - Waspik
242	Waspik	t Vaartje 33	99.43	boerderij	Kaart 5 - buitengebied
243	Waspik	t Vaartje 34	?	woonhuis/ bedrijfsruimte	Kaart 6D - Waspik
244	Waspik	t Vaartje 37	99.45	woonhuis met stal	Kaart 5 - buitengebied
245	Waspik	t Vaartje 38	99.46	woonhuis	Kaart 6D - Waspik
246	Waspik	t Vaartje 42	99.47	boerderij/dienstwoning/looierij	Kaart 6D - Waspik
247	Waspik	t Vaartje 58	99.48	woonhuis	Kaart 6D - Waspik
248	Waspik	t Vaartje 62	99.49	woonhuis/looierij	Kaart 6D - Waspik
249	Waspik	t Vaartje 72	99.50	woonhuis/looierij	Kaart 5 - buitengebied
250	Waspik	t Vaartje 94	99.51	boerderij	Kaart 5 - buitengebied
251	Waspik	t Vaartje 96	99.52	dijkhuis	Kaart 5 - buitengebied
252	Waspik	t Vaartje 110	99.53	boerderij	Kaart 5 - buitengebied
253	Waspik	t Vaartje 126	99.54	v.m. boerderij	Kaart 5 - buitengebied
254	Waspik	Veerstraat 15	99.27	woonhuis	Kaart 6D - Waspik
255	Waspik	Veerstraat 21	99.28	woonhuis	Kaart 6D - Waspik
256	Waspik	Vrouwkensvaartsestraat 3	99.55	v.m boerderij	Kaart 5 - buitengebied
257	Waspik	Vrouwkensvaartsestraat 23	99.56	cafe/woonhuis v.m. boerderij	Kaart 5 - buitengebied
258	Waspik	Vrouwkensvaartsestraat 24	99.57	woonhuis	Kaart 5 - buitengebied
259	Waspik	Vrouwkensvaartsestraat 27	99.58	v.m. boerderij met nishut	Kaart 5 - buitengebied
260	Waspik	Vrouwkensvaartsestraat 38	99.59	v.m. boerderij	Kaart 5 - buitengebied

Bijlage 2-I Overzicht beeldbepalende panden

NUMMER	PLAATS	ADRES	KAART
2	Waalwijk	St. Antoniusstraat 42-50	Kaart 6C - Waalwijk
3	Waalwijk	St. Antoniusstraat 62-68	Kaart 6C - Waalwijk
4	Waalwijk	Baardwijksestraat 24-38	Kaart 6C - Waalwijk
5	Waalwijk	Baardwijksestraat 44	Kaart 6C - Waalwijk
6	Waalwijk	Besoyensestraat 13	Kaart 6C - Waalwijk
7	Waalwijk	Besoyensestraat 15	Kaart 6C - Waalwijk
8	Waalwijk	Besoyensestraat 21a-21b	Kaart 6C - Waalwijk
9	Waalwijk	Besoyensestraat 43	Kaart 6C - Waalwijk
10	Waalwijk	Besoyensestraat 45-47	Kaart 6C - Waalwijk
11	Waalwijk	Besoyensestraat 52-56	Kaart 6C - Waalwijk
12	Waalwijk	Besoyensestraat 62	Kaart 6C - Waalwijk
13	Waalwijk	Besoyensestraat 95-111	Kaart 6C - Waalwijk
14	Waalwijk	Besoyensestraat 110-138	Kaart 6C - Waalwijk
15	Waalwijk	Mr. Van Coothstraat 27	Kaart 6C - Waalwijk
16	Waalwijk	Mr. Van Coothstraat 29-31	Kaart 6C - Waalwijk
17	Waalwijk	Mr. Van Coothstraat 53a-53b	Kaart 6C - Waalwijk
20	Waalwijk	Groenstraat 4-8	Kaart 6C - Waalwijk
21	Waalwijk	Groenstraat 10-12	Kaart 6C - Waalwijk
22	Waalwijk	Hugo de Grootstraat 6	Kaart 6C - Waalwijk
23	Waalwijk	Grotestraat 71	Kaart 6C - Waalwijk
24	Waalwijk	Grotestraat 73	Kaart 6C - Waalwijk
25	Waalwijk	Grotestraat 74	Kaart 6C - Waalwijk
26	Waalwijk	Grotestraat 80-82	Kaart 6C - Waalwijk
27	Waalwijk	Grotestraat 94	Kaart 6C - Waalwijk
28	Waalwijk	Grotestraat 129-131	Kaart 6C - Waalwijk
29	Waalwijk	Grotestraat 141	Kaart 6C - Waalwijk
30	Waalwijk	Grotestraat 143	Kaart 6C - Waalwijk
31	Waalwijk	Grotestraat 162	Kaart 6C - Waalwijk
32	Waalwijk	Grotestraat 163	Kaart 6C - Waalwijk
33	Waalwijk	Grotestraat 176	Kaart 6C - Waalwijk
34	Waalwijk	Grotestraat 189-189b	Kaart 6C - Waalwijk
35	Waalwijk	Grotestraat 203	Kaart 6C - Waalwijk
36	Waalwijk	Grotestraat 205	Kaart 6C - Waalwijk
37	Waalwijk	Grotestraat 207-209	Kaart 6C - Waalwijk
38	Waalwijk	Grotestraat 273b	Kaart 6C - Waalwijk
39	Waalwijk	Grotestraat 316-318	Kaart 6C - Waalwijk
40	Waalwijk	Grotestraat 330	Kaart 6C - Waalwijk
41	Waalwijk	Hoefsteeg 9	Kaart 6C - Waalwijk
42	Waalwijk	Hoefsteeg 23	Kaart 6C - Waalwijk
43	Waalwijk	Hoekteinde 24	Kaart 6C - Waalwijk
44	Waalwijk	Hoekteinde 3	Kaart 6C - Waalwijk
45	Waalwijk	Hoekteinde 14	Kaart 6C - Waalwijk
46	Waalwijk	Hoekteinde 21	Kaart 6C - Waalwijk
47	Waalwijk	Hoekteinde 25	Kaart 6C - Waalwijk
48	Waalwijk	Hoekteinde 26	Kaart 6C - Waalwijk
49	Waalwijk	Hoekteinde 28	Kaart 6C - Waalwijk
50	Waalwijk	St.Jansplein 4	Kaart 6C - Waalwijk
51	Waalwijk	St. Jansplein 6	Kaart 6C - Waalwijk
52	Waalwijk	Julianastraat 1	Kaart 6C - Waalwijk

NUMMER	PLAATS	ADRES	KAART
53	Waalwijk	Julianastraat 17	Kaart 6C - Waalwijk
54	Waalwijk	Kerkstraat 7a	Kaart 6C - Waalwijk
55	Waalwijk	Kerkstraat 100-114	Kaart 6C - Waalwijk
56	Waalwijk	Kerkstraat 107	Kaart 6C - Waalwijk
57	Waalwijk	Burg. Klokkenlaan 21	Kaart 6C - Waalwijk
58	Waalwijk	Burg. Klokkenlaan 41	Kaart 6C - Waalwijk
59	Waalwijk	Laageinde 2a-2	Kaart 6C - Waalwijk
60	Waalwijk	Laageinde 16	Kaart 6C - Waalwijk
61	Waalwijk	Laageinde 29	Kaart 6C - Waalwijk
62	Waalwijk	Laageinde 50	Kaart 6C - Waalwijk
63	Waalwijk	Laageinde 72	Kaart 6C - Waalwijk
64	Waalwijk	Laageinde 74	Kaart 6C - Waalwijk
65	Waalwijk	Laageinde 81	Kaart 6C - Waalwijk
66	Waalwijk	Laageinde 82	Kaart 6C - Waalwijk
67	Waalwijk	Laageinde 83	Kaart 6C - Waalwijk
68	Waalwijk	Laageinde 87	Kaart 6C - Waalwijk
69	Waalwijk	Loeffstraat 13	Kaart 6C - Waalwijk
70	Waalwijk	Loeffstraat 25	Kaart 6C - Waalwijk
71	Waalwijk	Loeffstraat 27	Kaart 6C - Waalwijk
72	Waalwijk	Burg. Moonenlaan 5	Kaart 6C - Waalwijk
73	Waalwijk	Nieuwstraat 10	Kaart 6C - Waalwijk
74	Waalwijk	Nieuwstraat 13	Kaart 6C - Waalwijk
75	Waalwijk	Nieuwstraat 16-18	Kaart 6C - Waalwijk
76	Waalwijk	Nieuwstraat 33	Kaart 6C - Waalwijk
77	Waalwijk	Nieuwstraat 35	Kaart 6C - Waalwijk
78	Waalwijk	Nieuwstraat 41	Kaart 6C - Waalwijk
79	Waalwijk	Sprangseweg 13	Kaart 6C - Waalwijk
80	Waalwijk	Stationsstraat 16-18	Kaart 6C - Waalwijk
81	Waalwijk	Stationsstraat 20	Kaart 6C - Waalwijk
82	Waalwijk	Stationsstraat 22-24	Kaart 6C - Waalwijk
83	Waalwijk	Stationsstraat 43a	Kaart 6C - Waalwijk
84	Waalwijk	Stationsstraat 53-53a	Kaart 6C - Waalwijk
85	Waalwijk	Stationsstraat 71a	Kaart 6C - Waalwijk
86	Waalwijk	Stationsstraat 71b	Kaart 6C - Waalwijk
87	Waalwijk	Stationsstraat 73	Kaart 6C - Waalwijk
88	Waalwijk	Stationsstraat 80-82	Kaart 6C - Waalwijk
89	Waalwijk	Stationsstraat 85-87	Kaart 6C - Waalwijk
90	Waalwijk	Westeinde 5a-5c	Kaart 6C - Waalwijk
91	Waalwijk	Wilhelminastraat 6	Kaart 6C - Waalwijk
92	Waalwijk	Wilhelminastraat 8-10	Kaart 6C - Waalwijk
93	Waalwijk	Wilhelminastraat 16	Kaart 6C - Waalwijk
94	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk
95	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk
96	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk
97	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk
98	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk
99	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk
100	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk
101	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk

[illegible]

NUMMER	PLAATS	ADRES	KAART
151	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk
152	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk
153	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk
154	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk
155	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk
156	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk
157	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk
158	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk
159	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk
160	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk
161	Waalwijk	St. Crispijnstraat 2-136	Kaart 6C - Waalwijk

Bijlage 2-I overzicht cultuurhistorische elementen en structuren

ELEMENT	NAAM
batterij	Batterij bij de Haagoortse Sas
batterij	Batterijen ten zuiden van Capelle
batterij	Bij Capelle, op de dijk naar Besoyen
eendenkooi	Den Dulver
eendenkooi	
haven	
hoofddijk	Achterste dijk
hoofddijk	De Ruygt
hoofddijk	Dijk zomerkade
hoofddijk	Eikendijk
hoofddijk	Meerdijk
hoofddijk	Winterdijk
hoofddijk	Zuidhollandse dijk
kade	Brede Zijdwende
kanaal	Afwateringskanaal 's-Hertogenbosch-Drongelen
kanaal	Zuiderafwateringskanaal
kasteel	Zuijdewijn
kasteel	Besoyen
kasteel	Gansoijen
kerk	Capelle
kerk	Kerk van Besoyen
kerk	kerk van Sprang
kerk	kerk van Waspik
kerk	Waalwijk
kerk	Kerk van Baardwijk
klooster	Klooster Nazareth
liniedijk	Liniedijk
molen	Dye Sprancke
molen	(Stadhoudersdijk, Waspik)
molen	Benedenkerkstraat 77
molen	Besoyen
molen	De Schorsmolen
molen	Molen Couwenbergh
molen	Molen van de fam. Heijmans
molen	Molen van Kemperman
molen	Molen van Mouthaan
molen	Op de Molenberg
overlaat	Overlaat van Baardwijk
retranchement	Retranchement van Waspik
slagenlandschap	
sluis	Capelle
spoordijk	Spoordijk Lage Zwaluwe-'s-Hertogenbosch
vaart	Capelsche Vaart
vaart	Hoge Vaart
vaart	Kerkvaart
vaart	Labbegats vaart
vaart	Loint
vaart	Nieuwe vaart
vaart	Oude Maas

vaart	Vrouwkensvaart
vaart	Waalwijkse haven
veenontginning (moeras)	
weg	1e Zeine
weg	2e Zeine
weg	3e Zeine
weg	Baardwijkse steeg
weg	Besoyense steeg
weg	Grote Straat
weg	Heistraat
weg	kloostersteeg
weg	Putsteeg